

Pisci o slikarima (1)

Milena Marković o
Simonidi Rajčević

VREME

23
godina

broj
1287

cena 200 DIN
3. septembar 2015.

BIH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN;

BG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

VREME

KOSOVSKI CIKLUS ALEKSANDRA VUČIĆA



AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 22. avgusta do 19. septembra 2015.



**Toni Parsons
ČOVEK I ŽENA**

Nastavak romana „Čovek i dečak“ koji je proslavio Tonija Parsons, knjiga o ljubavi i braku – o tome zašto se zaljubljujemo i zašto se venčavamo, zašto ostajemo i zašto odlazimo



**Ketil Let
KAKO DA UBIJETE
SVOG MUŽA**

Duhovit čiklit roman sa „veoma korisnim savetima za svaku ženu“ o svakodnevnim iskušenjima bračnog života dat iz ugla tri četrdesetogodišnjakinje, izneverene, slomljenog srca i seksualno izgladnele

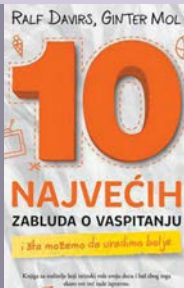


**Tes Geritsen
GREŠNIK**

Triler iz ciklusa o detektivki Džejn Ricoli i medicinskom istražitelju dr Mori Ajls. Geritsenova poseduje maštu koja joj omogućava da dočara tako mračne i jezive ponore ljudske prirode da u poređenju sa njom Edgar Alan Po i H. P. Lavkraft deluju sasvim dobroćudno

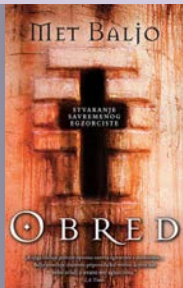
**Ralf Davirs, Ginter Mol
10 NAJVEĆIH
ZABLUDA O
VASPITANJU**

Zabavno i poučno autori vagaju deset najčešćih zabluda o vaspitanju i objašnjavaju zašto ta jednostavna i pogrešna pravila tako prkosno opstaju



**Met Baljo
OBRED**

Dokumentarna knjiga o stvaranju savremenih egzorcista, o tome ko su današnji profesionalni isterivači demona koji deluju unutar katoličke crkve i o tome s čime se u svom poslu suočavaju



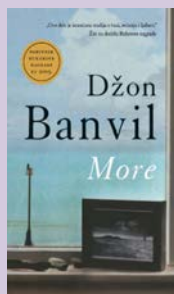
**Daniyel Glatauer
KAD DUVA SEVERAC**

Slučajnim susretom u virtuelnom svetu dvoje započinju imejl prepisku iz koje se vremenom razvija bliskost, a onda i ljubav. Najčarobniji i najpametniji ljubavni dijalog savremene književnosti



**Martin Ejmis
NOĆNI VOZ**

Detektivka istražuje sumnjivu smrt lepe i pametne kćeri svog kolege. Ejmsisov „noir“ krimić, nepredvidiv, prefinjen i brutalan, „roman koji se zadržava u glavi kao dim u džez klubu“



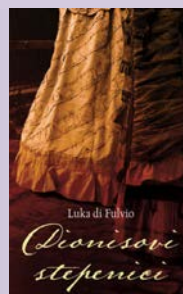
**Džon Banvil
MORE**

Ostareli istoričar umetnosti kome je žena umrla odlazi u vilu na moru gde je nekada provodio školske raspuste i traži način kako da nastavi život. Stilski rafinirana priča o identitetu i uspomenu, ljubavi i smrti. Dobitnik Bukerove nagrade 2005



**Toni Parsons
O ŽIVOTU, SMRTI
I DORUČKU**

Knjiga Parsonsovih kolumni o svakodnevnici savremenog sredovečnog muškarca, o ženama i muževima, očevima i sinovima, brakovima i razvodima, seksu i ljubavi, i o tome kako je gledati starenje i smrt svojih roditelja



**Luka di Fulvio
DIONISOVI STEPENICI**

Izvrstan triler italijanskog pisca čija radnja počinje poslednjeg dana XIX veka brutalnim prvim zločinom budućeg serijskog ubice. Mladog inspektora sklonog opijatima istraga vodi u ozloglašeno predgrađe kojim kruže živopisne ličnosti i vladaju zakoni drugačiji od propisanih

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. „Kod Vuka“ (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „SKC“ (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Terazije“ (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Zemun“ (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Laguna“ (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Laguna Kragujevac“ (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. „Laguna Niš“ (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. „Super Vero“ (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Kalča“ (TC Kalča, Imla E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. „Kod sata“ (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. „Laguna Čačak“ (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. „Laguna Novi Sad“ (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. „Laguna“ (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. „Pančevo“ (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)

Delfi knjižare d.o.o. „Rodić“ (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. „Zira“ (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „KNEZ“ (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. „Bulevar“ (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Immo“ (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Subotica“ (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. „Miljakovac“ (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. „Banovo Brdo“ (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. „27. mart“ (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. „BIG“ (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. „Jagodina“ (Vivo shopping park, Jagodina)

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat

Jovana Prešić

redakcija

Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov,
Slobodan Bubnjević, Sonja Čirić,
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Nebojša Grujić (kultura),
Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

korektori: Nikola Dragomirović,

Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je editovano
od strane ABC Srbija04 **Zoom:** Umesto predizborne hronike –

O jubileju "Vremena", MMF-u većem od
Vučića i osetljivosti vlasti na građanske
inicijative

06 **Kosovo:** Ko je prodao "najsкупlju srpsku reč"?12 **Intervju:** Petar Lađević15 **Odnos prema izbeglicama:**

Strah i nepoverenje "nove Evrope"

16 **Izbeglice u Evropskoj uniji:**

Masovna smrt u hladnjači

19 **Nuspojave:** Zid, ž(l)ica, izbeglica20 **Deseti, najjubilarniji Sajam šljiva u****Osećini: Vetar duva, šljive opadaju**22 **Prilog kulturi sećanja:****Sudbina sigurne okućnice**27 **Vreme uspeha**31 **Lisica i ždral:** Forma ideale32 **Lični stav:** Prof. dr Zoran Ivošević34 **15 godina od Milenijumske deklaracije****UN-a: Osam ciljeva za jedan svet****KULTURA**36 **Feljton:** Nema teorije, pisci o slikarima38 **Danilo Kiš:** O Radomiru Reljiću39 **Milena Marković:** O Simonidi Rajčević44 **Serija:** Deutschland 8346 **Književnost:** Tajna Elene Ferante48 **In memoriam:**

Đorđe Stojanović, knjižar (1946–2015)

49 **TV manijak:** Pocepane gaće i luna park**SVET**50 **Kina:** Kriza državnog kapitalizma54 **Amazon.com: Nehumani uslovi za rad**59 **Navigator:** Vreme štrebera60 **Strip:** „Ratovao sam i plakao gladan“62 **Vreme uživanja:** Šoping

Predsednik opštine prešao u SNS, i odma'
pali rekordi: Sajam otvorio vanstranački
Ministar omladine i sporta, a u umetničkom
programu nastupio Amadeus bend,
nosilac Toma odlikovanja za umetnost

PIŠE: DRAGAN TODOROVIĆ

Siromašni seljaci su, odlazeći u pećalbu
u manje ili veće gradove naše zemlje, bili
svedoci ogromnih životnih teškoća i bede
kojo su bili izloženi gradski radnici (...) I
zbog toga im se činilo da su (...) kako-
tako obezbeđeni ako bar u selu imaju
neko sklonište, ako imaju bar neko
uporište gde žive njihove porodice i gde
i oni sami žive kada nisu u pećalbi

PIŠE: DR VELIBOR VASIĆ

O nehumanom tretmanu radnika u
Amazonu, najvećoj svetskoj kompaniji
za internet-prodaju, govori se već gotovo
čitavu deceniju. U avgustu se, međutim,
prvi put zbog toga podigla ozbiljna prašina.
Ovog puta su o neljudskim uslovima rada
progovorili bivši menadžeri ove kompanije,
a ne nisko plaćeni magacinski radnici

PIŠE: LAZAR GLIGORIJEVIĆ

Na naslovnoj strani: Aleksandar Vučić u Gračanici
Foto: FoNet/Aleksandar Levajković



Umesto predizborne hronike: O jubileju “Vremena”, MMF-u većem od Vučića, i osetljivosti vlasti na građanske inicijative

Tačno 29. oktobra, nedeljnik “Vreme” obeležiće četvrt veka izlazenja. U narednim brojevima, pa sve do kraja godine, različitim tekstovima i manifestacijama obeležićemo ovaj vredni jubilej

DUG, DUG, DUG:

A TAMAN SE PONADALI

Ko je, bre, taj Džejs Ruf koji okleva da prizna da je Aleksandar Vučić, po sopstvenim rečima, veći MMF od MMF-a, pa sad, taj Ruf, cepidlači, traži dlaku u jajetu, trun u našem nenadremanom oku i, što je još najgore, rekao bih da mu ni najmanje nije “neprijatno koliko nam dobro ide”.

Pomenuti Ruf šef je tehničke misije MMF-a koja je napustila Beograd pre dva dana, a ovde je boravila radi kontrole “prolaznog vremena” u trogodišnjem aranžmanu između srpske vlade i ove planetarne finansijske institucije. Kad se sabere sve što je rekao, zaključak je da će nam nešto o svemu tome reći u novembru, kad ponovo dođe ili se pojavi neki novi Ruf. Do tada – ništa!

Sada bi bilo umesno da premijer Vučić, na prvom mestu, pa naniže od ministara i raznih provladinih eksperata, sve do “ekonomskih analitičara” koji se, na sramotu profesije, brukaju gotovo svakodnevno u zavaravanju naroda, uporno obnavljajući lagariju da se od vode može napraviti vino, te da će imati ko da Lazara podigne iz groba – prestanu da zamajavaju narod.

Stvara se opsena da nam je baš krenulo (čast struke spašavaju skeptici iz Fiskalnog saveta), ali ti pomaci koji se bezočno koriste u propagandne svrhe samo odvlače pažnju od glavnog problema.

A to je katastrofalno nizak rast društvenog proizvoda u 2015. od samo 0,5 odsto u odnosu na prošlu godinu koja je zbog poplava bila jako loša (pad od 1,8 odsto) što znači da nismo dosegli društveni proizvod iz 2013, 2012, pa i ranijih godina. U strateškim ciljevima bilo je upisano da u periodu od 2010. do

2020. godine Srbija treba da beleži prosečan rast od 5,6 odsto godišnje i već je sada jasno da je to neostvariv cilj, što znači da ćemo i dalje siromašiti u odnosu na okruženje. Toliko o liderima u regionu.

To ne znači da nećemo vraćati pare onima čije interese MMF prvenstveno zastupa. Uostalom, Ruf je u Beogradu lepo rekao: “Mi moramo da se postaramo da se sve stvari dobro uklope i razmotrimo putanju potrebnu da bi dug padao u narednom periodu. Filozofija programa je bila da se planira konzervativno i da, ako dođe do određenih ušteda, one budu usmerene ka smanjenju duga.”

Briga, dakle, Rufa za obećanja da će plate u javnom sektoru i penzije biti zbog pominjanih ušteda makar delimično povećane, ali pošto se “carska ne poriče” neće MMF imati ništa protiv ukoliko aktuelna vlada održi Vučićevo obećanje i te pare namakne prodajom svega preostalog što još ima neku cenu – od obradive zemlje do Telekom. Pošto će, kako procenjuje MMF, spoljni dug Srbije da raste još godinu i po dana, ta rasprodaja bi amortizovala strepnju poverilaca da će ostati bez svojih para, a ako nešto pretekne ostvariće se ona izreka da je sirotinji i komarac muzika. Muziku je Vučić već komponovao, a izvođači se sami nude da guslaju po srpskim medijima.

PLOVI PATKA PREKO SAVE:

AKTIVISTI I VLAST

Čini mi se da politička apatija ima dublje uzroke osim okolnosti da je u proteklih gotovo dva meseca Srbija pretvorena u ekspozituru neke ekvatorijalne prašume. Malo ko se osvrće na političku retoriku i kad je reč o biseru – kosovske Albance

smo u Briselu pobedili sa pet prema nula, a u arenu se ubacuju sve novi i novi gladijatori i izmišljaju nove igre za narod – ovaj put trka izbornih dvokolica u koju se nemoćna opozicija svako jutro sama upreže i vežba za prevremene opšte izbore kojih najverovatnije neće biti, osim ako se Vučiću nije osladilo da svakih trista dana obeležava sto dana nove vlade i da po tom osnovu tvrdi da ono što je bilo više ne važi.

Primećuje se, međutim, da je vlast na svim nivoima posebno osetljiva na one akcije kojima se ukazuje na njihove privredne i investicione aktivnosti. Tu se uostalom stalne lagarije najlakše mere a obećanja se duže pamte.

Tako je u subotu predveče, o čemu sam već pisao, rečna policija na Beogradskom karnevalu brodova članovima inicijative “Ne da(vi)mo Beograd” oduzela natpis i privremeno im zabranila vožnju u defileu.

Kako navode iz inicijative koja se protivi sprovođenju projekta “Beograd na vodi”, njihovi aktivisti prethodno su zvanično prijavili svoje učešće na manifestaciji.

Pripadnici rečne policije prvo su prišli brodu na kojem su se nalazili članovi inicijative i tražili im da sklone natpis “Ne da(vi)mo Beograd”. Na krovu broda nalazila se i velika žuta patka, kojom ta inicijativa na svojim protestima poručuje da je projekat Beograd na vodi “prevara”.

Aktivisti su naveli i da su im pripadnici rečne policije rekli da ne smeju da koriste natpis “Ne da(vi)mo Beograd” na karnevalu, jer je to “politička poruka”, a na pitanje da im objasne zašto su isključeni iz defilea, odgovoreno im je – “znate vi vrlo dobro zašto”.

Ometanje i zabrana ispoljavanja stava grupe građana oko ovog projekta sigurno nije ona kap koja bi prelila čašu nezadovoljstva, tim pre što do velikih, nacionalnih medija gotovo da nije stigla, ali jeste signal da vlast ne voli da joj se viri u poslovne knjige.

Oko tog projekta ima već puno sumnji i smutnji: neće da se gradi tri, četiri godine, nego deset puta duže, neće biti vredan tri i kusur milijardi dolara, već, za sada, deset puta manje, a što reče gradski arhitekta neće to biti kao na onoj maketi... Javnost nije upoznata sa ugovorom i sumnjam da će ikada biti, a za sada jedino funkcioniše kafana za koju se ne zna u čijem je vlasništvu, ali se zna da nije promotivni štand kako je navedeno u zahtevu da im se izda privremena dozvola.

Ja da sam nešto opozicija i da mislim da me čekaju izbori, klonio bih se takozvanih “krupnih tema” i kampanju bih bazirao na ovakvim stvarima – jer, Srbija je jedna velika maketa i gradilište na mutnoj vodi.



NAŠIH ČETVRT VEKA:

KAKO PREŽIVETI U DEMOKRATIJI?

Tačno 29. oktobra, nedeljnik “Vreme” obeležice četvrt veka izlazenja. U narednim brojevima, pa sve do kraja godine, različitim tekstovima i manifestacijama obeležićemo ovaj vredni jubilej.

Planirali smo seriju tribina po Srbiji, očekujemo da počnemo 11. septembra u Valjevu, izložbe, koncerte redakcijskog benda “Džasmin i haubice”, seriju zanimljivih tekstova i brojeva pomerenih iz nedeljne rutine... Čitaoci će naravno o ovoj vrsti redakcijskih aktivnosti biti pravovremeno i iscrpno obaveštavani.

Kad pogledate našu sabraču koja su kako-tako, makar po imenu, preživeli herojsko doba borbe za višestranačje i medijske slobode, utvrdićete da je samo “Vreme” opstalo toliko dugo kao medij veran ideji prvog broja, onog od pre 25 godina.

Snježana Milivojević u svojoj najnovijoj knjizi *Mediji, ideologija i kultura* piše: “Istraživanja medija u tranziciji pokazuju da mediji teško mogu biti nosioci promena u nedemokratskom društvu i da najteže obavljaju ulogu kontrolora vlasti u procesu demokratske konsolidacije. Iz tog ugla, veoma je zanimljiv ‘slučaj’ nezavisnih medija u Srbiji, koji su imali izuzetno važnu ulogu i ogromnu međunarodnu podršku u vreme nedemokratskog režima, ali posle promene vlasti nisu uspjeli da postanu podjednako važni u demokratskom društvu. Zašto su nezavisni/kritički mediji preživeli diktaturu, ali je neizvesno hoće li preživeti u demokratiji, pitanje je koje još nije istraženo.”

Što se “Vremena” tiče – preživeli smo, ako je ovo, naravno, demokratija.

KO JE PRODAO “NAJSKUPLJU SRPSKU REČ”?



**U poslednjoj rundi briselskih pregovora, nema ni “p” od pobe-
de, čak i kada se gleda samo glavna i “najpovoljnija” stvar
u ovom briselskom paketu, to jest Zajednica srpskih opština
(ZSO), koju zvanični Beograd sada pokušava da iskoristi da
bi koliko-toliko spasao obraz, makar u sopstvenim očima**

Nemojte nikome reći (pogotovo ne “dušmanima”), ali već po-
odavno slutim da Srbi, a po-
seбно tzv. srpske patriote, ne
vole da razmišljaju o kosovskom proble-
mu, a pogotovo ne da o njemu čitaju. Spo-
četka sam mislio da je to puka slučajnost,

ali, verovali ili ne, već više godina teksto-
vi o kosovskom pitanju, bilo da su bolji ili
gori, kraći ili duži, politički ili kulturološ-
ki, spadaju u one manje čitane i komen-
tarisane čak i na portalu “Nove srpske
političke misli”.

“Ha, smorili ste”, reći ćete. I tu svakako
ima neke istine. Sigurno se, pored osta-
log, radi i o “zamoru materijala”, kako
onog ljudskog tako i političkog. Ali inte-
resantno je što se, recimo, sličan zamor
uopšte ne pokazuje na temama o Titu,
Draži, četnicima i partizanima, Srbima
i Hrvatima, ćirilici i latinici, Amerima i
Rusima. Ili u beskonačnim dnevno-
političkim i politikantskim prepucavanjima.
Postoji tu, dakle, nešto drugo i neki do-
datni razlog. Zapravo tri. Ne navodim ih
po važnosti, jer svaki je činilac značajan
i presudan unutar svog domena.

POTROŠENA ROBA

S jedne strane, činjenica je da je “naj-
skuplja srpska reč” godinama, još od kra-
ja osamdesetih, bila besomučno upotre-
bljavana i zloupotrebljavana u dnevno-
političke svrhe, zarad dolaska ili opstan-
ka na vlasti raznih političkih garnitura
kojima je – to se sada vidi možda još i bo-
lje nego tada – briga za Kosovo i srpstvo
uopšte bila samo zgodan alibi za njiho-
ve lične političke ambicije i finansijske
“kombinacije”. Drugim rečima, to što “srp-
sko Kosovo” godinama nije silazilo sa usa-
na raznim političkim – i ne samo politič-
kim – profiterima i secikesama, uveliko
je doprinelo kompromitaciji ove teme, ili
barem njenom habanju i trošenju njene
upotrebne vrednosti.

Ali, isto tako, postoji i drugi par ruka-
va, odnosno činjenica da je bukvalno go-
dinama, delom kao reakcija na ovo pret-
hodno zloupotrebljavanje, a delom i “au-
tentično”, odnosno na osnovu jednog ne-
utemeljenog logičkog i političkog salta,
priča o Kosovu doživljavana kao nešto
po difoltu problematično, retrogradno,

“seljačko” i primitivno, čega svaki pristo-
jan građanin i liberal treba da se stidi i
gnuša. Mnogo je para, projekata, tonera
i štamparske boje potrošeno da bi se u
javnosti kosovska tema izvrгла ruglu, a
svako insistiranje na legitimnim držav-
nim i nacionalnim interesima (na Koso-
vu i drugde) predstavilo kao – u najbo-
ljem slučaju – atavizam, ili čak nešto još
gore, apriori sumnjivo, što miriše na ta-
mjan, genocid, krv i zločine.

I ne samo to. Budući da su sve do 2008.
(sa izuzetkom kratkog perioda 2001–2003)
na vlasti uglavnom bili oni koji su više ili
manje intenzivno i iskreno verovali da je
“Kosovo srce Srbije”, mnogi mladi aspi-
ranti na vlast i privilegije su u međuvre-
menu razvili svojevrstan odijum prema
onome što ih je na putu ka tom cilju ome-
talo, to jest onome čime se aktuelna vlast
kitila i legitimisala. Hoću reći, nisu oni to-
liko bili protiv srpskog Kosova, koliko su
bili kivni na one koji su na temi srpstva
i Kosova jahali. Uzgred rečeno, na sličan
način je negovano i raslo ljuto antievro-
pejstvo bezb(r)ojnih radikala, koje je pre-
konoć izbledele i ishlapilo čim su se našli
u predvorju vlasti.

Konačno, kao posledica združenog dej-
stva prvog i drugog faktora, kod velikog
broja tzv. normalnih ljudi (ukoliko takvi
u Srbiji još postoje) nastupilo je svojevr-
sno mentalno zasićenje i gotovo instin-
ktivni otpor prema bilo kakvom ozbilj-
nom suočavanju sa kosovskom temom.
Nisu oni postali nikakvi “drugosrbijanci”.
Naprotiv. Na direktno pitanje, ogromna
većina, uprkos svemu i bez obzira na sve,
i dalje gotovo automatski i ljutito odbi-
ja svaku pomisao da Srbija prizna neza-
visnost Kosova – već su naprosto samo
otupeli i postali skloni da od Kosova ko-
lektivno okreću glavu, otprilike onako
kao što svako od nas ne voli da se pri-
seća niti da ga suočavaju sa nekim trau-
matičnim uspomenuama i događajima iz
lične prošlosti.



PATRIOTA NA ZADATKU:
Aleksandar Vučić u Gračanici
Foto: Fonet

Tekst sporazuma o Zajednici srpskih opština

Pregovarački timovi Beograda i Prištine postigli su 25. avgusta 2015. dogovor o Zajednici srpskih opština, energetici, telekomunikacijama i slobodi kretanja na mostu u Kosovskoj Mitrovici a potpisali su ga predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić i premijer Kosova Isa Mustafa, koji su predvodili pregovaračke timove.

1) Asocijacija/Zajednica srpskih opština na Kosovu se uspostavlja kao asocijacija/zajednica opština na način predviđen Prvim sporazumom, Zakonom o ratifikaciji Prvog sporazuma i zakonima Kosova.

2) Na osnovu Prvog sporazuma koji prepoznaje njena posebna svojstva, Vlada Kosova usvaja rešenje koje se neposredno primenjuje, a čiju će reviziju uraditi Ustavni sud. Asocijacija/Zajednica jeste pravni subjekt definisan Statutom a koji sadrži najmanje pet dole navedenih elemenata.

3) Statut usvaja osnivačka Skupština koju čine izabrani članovi skupština opština koje su deo Zajednice.

CILJEVI

4) U skladu sa Prvim sporazumom, Asocijacija/Zajednica kao svoje osnovne ciljeve ima određivanje javnih funkcija i pružanje usluga radi:

- a) osnaživanja demokratije na lokalnom nivou
- b) nadzora nad celokupnim razvojem lokalne privrede
- c) celokupnog nadzora u oblasti obrazovanja
- d) celokupnog nadzora nad unapređenjem primarne i sekundarne zdravstvene i socijalne zaštite na lokalnom nivou
- e) celokupnog nadzora nad koordinacijom urbanističkog i ruralnog planiranja
- g) usvajanja mera za unapređenje uslova života povratnika sa Kosova na lokalnom nivou
- h) vođenja, koordiniranja i olakšavanja istraživačkih i razvojnih aktivnosti
- i) promovisanja, širenja informacija i javnog zastupanja u pitanjima od opšteg interesa za članove Zajednice te radi zastupanja članova kod, između ostalog, centralnih vlasti
- j) pružanja usluga njenim članovima u skladu sa zakonima Kosova
- k) procene efikasnosti pružanja javnih usluga njenim članicama i stanovnicima kako bi Asocijacija/Zajednica imala podršku pri formiranju stavova od zajedničkog interesa za učešće u radu centralnih vlasti
- l) nadzora nad realizacijom njenih ciljeva

I BOG JE NAPREDNJAK

Zato osnovano sumnjam da je bog "naprednjak" (kao što sam godinama slutio da je "grobar"). A možda čak i vučićevac lično. Naime, Vučićevo političko preobraćenje i vrtoglavi uspon su pali baš pred sam kraj ove kosovske sage, to jest kada su već – nakon skoro dve i po decenije – ceđene poslednje kapi i trošeni poslednji ostaci kosovskog političkog kredita. Zapravo, sami radikali-naprednjaci sa

Nikolićem i Vučićem na čelu, bili su nakon 2008. poslednji branitelji i rentijeri radikalne kosovske politike (kod Koštunice je, čak i u najborbenijoj fazi, to uvek bilo pomalo salonski) – i najveća brana da se taj problem rešava manje-više onako kako je to zacrtano u željama zapadnih sila i planu Martija Ahtisarija. Stoga ne treba da čudi što su, otprilike negde u isto vreme, i zapadnjaci i Šešeljevi saborci u otadžbini došli do istog zaključka o

m) uspostavljanja odnosa i dogovora o saradnji sa drugim asocijacijama opština, kako domaćim tako i međunarodnim

5) Zajednica/Asocijacija će imati i druge nadležnosti koje mogu biti delegirane od strane centralnih vlasti

ORGANIZACIONA STRUKTURA

6) Asocijacija/Zajednica će imati sledeća tela:

- a) Skupštinu kao vrhovno telo koje čine predstavnici imenovani od strane svake od opština u Zajednici ponasob, a iz redova njihovih izabраниh članova. Skupština će imati prava da usvaja izmene Statuta, poslovnika kao i sve neophodne uredbe i upravne odluke u skladu sa Statutom i ciljevima Zajednice. Sve izmene Statuta, poslovnika i svih neophodnih uredbi i odluka koje usvoji Skupština, biće primenjivane na sve opštine koje su deo Zajednice, osim ukoliko neka od opština formalno ne zatraži drugačiju odluku.
- b) predsednika, koji će predstavljati Zajednicu/Asocijaciju i pred centralnim vlastima Kosova i izvan Kosova. Predsedniku će pomagati potpredsednik. Predsednika i potpredsednika bira Skupština iz redova članova skupština opština koje čine Zajednicu i njihovih gradonačelnika.
- c) Savet koji će činiti najviše 30 članova iz redova žitelja opština koje čine Zajednicu, uključujući sve gradonačelnike opština koje su deo Zajednice; Savet predstavlja savetodavno telo koje daje smernice za rad Asocijacije/Zajednice.
- d) Odbor koji čini sedam članova koje bira Skupština iz redova gradonačelnika i žitelja opština koje su deo Zajednice, a tačan sastav Odbora će biti definisan Statutom; Odbor će biti ovlašćen da donosi neophodne odluke za svakodnevno upravljanje Zajednicom/Asocijacijom. Članovima Odbora će u njihovom radu pomagati stručni kolegijumi sačinjeni od eksperata, koji će biti podeljeni na oblasti koje spadaju u ciljeve i zadatke Asocijacije/Zajednice. Statutom će biti definisan broj stručnih kolegijuma i njihova zaduženja.
- e) Upravu koja će pomagati u radu Zajednice/Asocijacije, konkretno Odboru i Predsedniku, a na čijem čelu će biti načelnik, koji će odgovarati Odboru i biti imenovan od strane

tome kako bi se problem mogao prevazići na obostranu korist i zadovoljstvo. Ostalo je istorija.

Moramo ipak reći koju o onome čime se – nakon objave spektakularne pobe-de iz usta srpskih pregovarača – vlast i mediji verovatno neće mnogo baviti. Naravno, reč je o četiri najnovija briselska sporazuma između Beograda i Prištine, kojima je na neki način stavljena tačka na gotovo deceniju i po dug otpor Srba

Odbora. Administrativno osoblje će imati status zaposlenih, u skladu sa zakonima Kosova, uključujući Zakon o radu i Zakon o javnoj službi, čime će im biti omogućeno da obavljaju svoje administrativne dužnosti.

f) Kancelariju za žalbe čiji će zadatak biti da preispituje pritužbe u vezi sa ciljevima Zajednice.

7) Sedište Zajednice/Asocijacije će biti definisano Statutom.

ODNOSI SA CENTRALNIM VLASTIMA

8) Asocijacija/Zajednica će sarađivati sa centralnim vlastima po načelima međusobne saradnje i razmene informacija.

9) Asocijacija/Zajednica će promovisati interese zajednice Srba na Kosovu u njihovim odnosima sa centralnim vlastima.

10) Asocijacija/Zajednica će moći da u skladu sa zakonima Kosova predlaže izmene zakonodavstva i drugih uredbi koje su od značaja za postizanje njenih ciljeva.

11) Asocijacija/Zajednica će imati pravo da pokreće ili učestvuje u postupcima pred nadležnim sudovima, uključujući Ustavni sud, protiv bilo kakvih radnji ili odluka od bilo koje od institucija koje mogu ugroziti vršenje ovlašćenja Asocijacije/Zajednice u skladu sa Statutom.

12) Asocijacija/Zajednica je ovlašćena da imenuje predstavnike u nadležnim organima/telima centralne vlasti, uključujući Konsultativni savet za zajednice. Pri vršenju funkcije nadzora, na način predviđen Prvim sporazumom, predstavnici Asocijacije/Zajednice će imati pravo na pristup informacijama centralnih vlasti u skladu sa zakonima Kosova.

13) Postupajući u ime Asocijacije/Zajednice, četiri gradonačelnika opština na severu će Ministarstvu unutrašnjih poslova dostaviti spisak kandidata za imenovanje regionalnog komandira policije kako je i predviđeno Članom 9 Prvog sporazuma.

PRAVNA SPOSOBNOST

14) Asocijacija/Zajednica će imati pravnu sposobnost koja joj je neophodna prema zakonima Kosova za ostvarivanje njenih ciljeva, uključujući pravo na pokretnu i nepokretnu imovinu, učešće u vlasništvu preduzeća zaduženih za pružanje usluga na lokalnom nivou u okviru Asocijacije/Zajednice, te pravo na sklapanje, između ostalog, ugovora o radu.

15) Na osnovu Prvog sporazuma, a po usvajanju rešenja, Asocijacija/Zajednica se smatra uspostavljenom radi postizanja svojih ciljeva.

sa severa KiM da se integrišu u ustavni i pravni sistem prištinskih vlasti. S tim da se nešto konkretnije može reći samo o onom najvažnijem – “zajednici srpskih opština” – s obzirom na to da ostali sporazumi još nisu dostupni javnosti.

O njima, tim ostalim sporazumima, znamo samo na osnovu ukrštenih i razume se dijametralno suprotnih prepričavanja i “izvoda” dveju strana, a iz kojih se, kao jedini “zajednički imenilac”, može

rekonstruisati to da će Kosovo dobiti međunarodni telefonski broj, dok će Gazivode (“ne dam Gazivode” – kliktao je onomad premijer Vučić), makar i posredstvom posebnog elektroenergetskog preduzeća, biti inkorporirane u kosovski pravni i privredni sistem.

A i to skrivanje već samo po sebi dosta govori. Kad ste zadovoljni i kad pobedite, zar nije logično da radost podelite sa svima i da tu pobedu što pre obznanite i

BUDŽET I PODRŠKA

16) Asocijacija/Zajednica će imati sopstveni budžet kojim će se upravljati u skladu sa načelima transparentnosti i odgovornosti te u skladu odredbama Zakona o javnim nabavkama. Ova načela će se naročito primenjivati pri kanalisanju sredstava, uključujući sredstva iz Člana 17, tačka d)

Rashodi su podložni reviziji od strane nadležnih vlasti, uključujući instituciju glavnog revizora.

17) Asocijacija/Zajednica će biti finansirana:

a) doprinosima članova;

b) prihodima od usluga koje pruža Asocijacija/Zajednica, njenih preduzeća ili prihoda koji proističu iz njene pokretne i nepokretne imovine;

c) transferima od centralnih vlasti;

d) doprinosima, bespovratnom pomoći, donacijama kao i finansijskom podrškom od drugih udruženja i organizacija, domaćih i međunarodnih, te od Republike Srbije; Zajednica/Asocijacija će u okviru aktivnosti ostvarivanja svojih ciljeva biti izuzeta od dažbina i poreza po istim osnovama kao i opštine koje su njen deo.

OPŠTE I ZAVRŠNE ODREDBE

18) Asocijacija/Zajednica je otvorena za svaku opštinu ukoliko njene članice o tome postignu saglasnost.

19) Asocijacija/Zajednica se može rasformirati jedino odlukom koja je usvojena dvotrećinskom većinom glasova članova Skupštine.

20) Asocijacija/Zajednica ima pravo na zvanična obeležja (grb i zastavu) u skladu sa zakonima Kosova.

21) Nacrt Statuta Asocijacije/Zajednice će dati tim rukovodilaca i on će biti predstavljen u okviru dijaloga na visokom nivou u roku od četiri meseca od usvajanja ovih načela/elemenata; ukoliko to bude neophodno, nacrt će biti dat uz posredovanje, između ostalih, Ministarstva za lokalnu samoupravu. Sve izmene će biti predstavljene Asocijaciji/Zajednici, usvojene rešenjem i proverene od strane Ustavnog suda.

22) Godinu dana nakon usvajanja Statuta Asocijacije/Zajednice, biće izvršena revizija njegove primene, uključujući i proveru vršenja nadležnosti iz Člana 5 Prvog sporazuma. ¶

dokumentujete? Dobro, ne mora baš na balkonu Skupštine grada, mada spektakularna pobjeda od 5:0 koju je objavio mladáni Marko Đurić daje osnova čak i za takve manifestacije.

GRBAVI SPORAZUM

Ali naravno da nema ni “p” od pobjede, čak i kada se gleda samo ta pomenuta, glavna i “najpovoljnija” stvar u ovom briselskom paketu, to jest Zajednica srpskih



opština (zso), koju zvanični Beograd sada pokušava da iskoristi da bi koliko-toliko spasao obraz, makar u sopstvenim očima. Briselski sporazum je, naime, bio potpuno neodređen oko sadržaja zso, pa se, bar formalno, moglo nadati da će taj sadržaj makar malo opravdati optimističke i gromopucateljne najave. Ali nije slučajno rečeno da "što se grbo rodi, vrijeme ne ispravi". Zapravo, u ovom konkretnom slučaju, kako vreme prolazi, ta "grbavost" postaje sve veća i sve uočljivija. Tačnije, postaje sve očiglednije ono što je Priština govorila od početka – da ta famozna "zso" neće imati nikakva izvorna niti izvršna ovlašćenja, da će morati da se formira i funkcioniše unutar zakona i ustavnog poretka "Republike Kosovo" i da je, u suštini, kao i po formi, samo sredstvo za ostvarivanje određenih prava srpske manjine na suverenom i nezavisnom Kosovu.

Sve se, dakle, odvija i razrešava unutar kosovskog sistema, kosovskog ustava i kosovskog zakonodavstva. Tačka. Sve ostalo je samo mlaćenje slame za verne tabloide i jutarnji program tv Pinka.

Neumesna priča o "pobedi" je

svojevremeno ozbiljno kompromitovala čak i onaj zaista herojski otpor koji su vojska i građani ove zemlje pružili i bili spremni da pruže mnogostruko nadmoćnijem neprijatelju tokom NATO agresije 1999. godine. Sećamo se kako je bilo – zapušten problem, nasilje, incidenti, potraga za "lojalnim Albancima", neuspešni pregovori, ultimatum u Rambujeu, Holbruk, bombardovanje, Černomirdin, Ahtisari... Na kraju je, pod pretnjom kopnene intervencije i još masovnijeg bombardovanja, Milošević popustio i (polu)kapitulirao, potpisan je Kumanovski sporazum, vojska se povukla sa Kosova, zajedno sa najvećim delom tamošnjih Srba, a vlast u Prištini, pod okriljem NATO trupa, preuzeli ovk, Tači, Čeku, Haradinaj i ostali.

Znam da me je ta karikaturalna priča o "pobedi nad NATO paktom" nervirala i pekla ništa manje od same nesreće koja nas je zadesila. Nije sramota izgubiti, ili popustiti, pred nadmoćnom silom i nepravdom. Ali jeste neumesno i groteskno

OD "NIKO NE SME DA VAS BIJE", DO PROGLAŠENJA NEZAVISNOSTI: Slobodan Milošević na Kosovu 1987, Ričard Holbruk sa borcima UČK 1998, potpisivanje Kumanovskog sporazuma 1999, proslava nezavisnosti, Priština 2008.

Fotografije: Momir Stokuća, AP Photo, Reuters, Reuters

kapitulaciju proglašavati za pobjedu. (Da su, na primer, barem rekli da se završilo "nerešeno", bilo bi manje pretenciozno, bliže istini i sa više šanse da prođe i bude prihvaćeno od naroda.)

Ali ako je ono svojevremeno bilo neukusno i neumesno, kako tek nazvati aktuelno junačenje i hvalisanje Marka Đurića nakon briselskih pregovora? Jer tada se ipak neko borio i ratovao, mnogi su poginuli, angažovale su se sve svetske sile i, na koncu konca, dobijena je Rezolucija 1244, u kojoj je, barem na papiru, garantovan suverenitet i teritorijalni integritet SRJ. A sada se pobjedom proglašavaju dokumenti u kojima se ni jednom jedinom rečju ne pominje država Srbija i njen suverenitet.

"NIJE MI NIŠTA!"

Nadam se da prethodna analiza, ako ništa drugo, više nego dovoljno oslikava razmere i farsičnost najnovije srpske briselske "pobede", a koja sa pobjedom ima



POSTROJAVANJE ZAPADNOG BALKANA:
Angela Merkel i ostali, Beč 2015.

Foto: FoNet

veze otprilike taman toliko koliko je Nemačka pobedila u Versaju 1919. ili Srbija u Kumanovu 1999. Ova smišljena i političkantska euforija po srpskim režimskim medijima najviše podseća na ponašanje grogiranog boksera koji tetura po ringu i viče "nije mi ništa" – a onda jedva čeka da se dovuče kući, legne i stavi hladne obloge na glavu. Tako će i sada, čini mi se, vlast sve učiniti da se ova tema što pre skine sa naslovnih strana i udarnih vesti. U svakom slučaju, nema ništa od priče o nekakvoj "Republici Srpskoj" na Kosovu, koju su predstavnici aktuelne vlasti euforično najavljivali u vreme potpisivanja Briselskog sporazuma i kada je Srbe sa severa KiM trebalo naterati da izađu na kosovske lokalne i parlamentarne izbore.

U stvari, pr(a)va žaba i prava gorka pilula je već progutana očito ishitrenim potpisivanjem Briselskog sporazuma. Tada najvažnije stvari nisu ispregovarane i obezbeđene za srpsku stranu (realno, sve je smandrljano na brzaka, i odrađeno za tri koplja ispod tzv. "Borkovih sporazuma"), tako da je sve ovo u međuvremenu bilo samo koprcanje, kako s obzirom na situaciju na terenu, a pogotovo s obzirom i na situaciju koja je stvorena, tj. po Srbe na terenu pogoršana, samim činom potpisivanja Briselskog sporazuma.

POLITIČKO FEMKANJE

U tom smislu, tzv. "briseljski proces" tokom ove dve i kusur godine bio je samo

kupovanje vremena od strane Beograda i obezbeđivanje obloga, odnosno veštačkih zasladiivača srpskim vlastima (to jest Vučiću) da tu gorku pilulu može bolje i lakše da plasira sopstvenoj javnosti. Mada, pošteno govoreći, s obzirom na stepen kontrole te javnosti od strane aktuelne vlasti, Aleksandar Vučić bi anestetiziranom srpskom javnom mnjenju mogao prodati i gori sporazum od ovog koji je upravo potpisao u Briselu. Jer u Srbiji trenutno nema nikakvih masivnih "patriotskih snaga" koje bi mu se mogle, htele i smele ozbiljno suprotstaviti. I to nije nikakva tajna. Znam to pouzdano, a zna to vrlo dobro i Aleksandar Vučić. Uostalom, on ih je delimično i pravio, bio njihov deo, predvodnik i idol. A i sada ih u najvećoj meri kontroliše.

Pa zašto se onda toliko prenamaže i femka? Kao prvo, zato što to voli. A kao drugo – i važnije – zato što vrlo dobro zna da će, sve dok – tobože – "lomi taj otpor" i preseca kosovski "gordijev čvor" imati praktično bezrezervnu podršku struktura koje su ga dovele na vlast i omogućile mu ovakvu koncentraciju moći, o kakvoj niko od njegovih prethodnika – uključujući i Miloševića – nije mogao ni da sanja. I niko ga neće, bar ne ozbiljno i previše, dok nije tu "tešku bitku", gnjaviti sitnicama kao što su zatiranje kritičke javnosti, gušenje medija i hajka na političke protivnike. Jer, zaboga, treba "skršiti otpor kosovskog lobija" i sprečiti "restauraciju konzervativnih snaga".

Otud farsično podizanje i oživljavanje radikalnog političkog leša i teatralno

isturanje strašila u vidu nekih "zavetnika", "1389" "naših" i sličnih polupostojećih organizacija kao ozbiljne pretnje društvenoj stabilnosti i, tobože, "lavini koja nadolazi". A ona, zapravo, "nadolazi" samo u meri u kojoj je vlast i neke od vlasti podsticane "sive" državne strukture pomažu i usmeravaju. Treba po svaku cenu stvoriti utisak da se u Srbiji, tobože, vodi neka strašna ideološka i politička bitka u kojoj je ON glavni i jedini oslonac "proevropskih", liberalnih i prozapadnih snaga. A da bi se taj utisak mogao stvoriti, potrebno je (pod 1) koliko-toliko – dramatičnim izjavama i naručenim anketama – naduvati balon "desnog ekstremizma" i, istovremeno, (pod 2) medijski i politički priklati sve stvarne, potencijalne, imaginarne i eventualne konkurente na građanskom polu političkog spektra. Sa više nego jasnim i očiglednim ciljem da se pokaže kako Vučić, eto ("šta se može, voleli ga ili ne, takav kakav je, ni ja ga ne volim, ali...") naprosto nema alternativu. I to je upravo ono što se trenutno dešava.

Od najvažnijeg državnog, nacionalnog i simboličkog pitanja, Kosovo je postalo čak ne ni predmet političke trgovine, već i nešto manje od toga – samo jedna od poluga kojom Vođa vešto manipuliše zarad obezbeđivanja taktičkih poena, produžetaka i kupovine vremena u igri sa svojim zapadnim mentorima.

Sa ovim poslednjim sporazumima, "Srpsko Kosovo" je svoju ulogu u tom projektu više-manje ispunilo. Neka se pripreme migranti.

DORĐE VUKADINOVIĆ, glavni urednik NSPM

Kad postaneš os

Srbija je oduvek bila tranzitna zona, raskrsnica između kontinenata, piše u školskim udžbenicima iz istorije. U savremenom dobu, mnogo je primera izbegličkih talasa koji su prolazili ovim prostorima, zadržavali se nakratko ili duže ili se zauvek ovde zaustavljali.

Posle jednog od izbegličkih talasa nastala je zanimljiva kolonija, grčka, svojevrsni komunistički "grad-država" koji je postojao nekoliko godina nakon Drugog svetskog rata u južnoj Bačkoj. U tamošnjem selu Buljkesu naselilo se 4650 izbeglica, pripadnika i simpatizera narodno-oslobodilačke vojske ELAS. Buljkes je imao status neke vrste eksteritorijalne grčke republike koja je imala svoj novac, policiju, novine, škole, pozorište, i sve to na grčkom jeziku. Početkom dvadesetih godina prošlog veka, u Beograd se doselilo nekoliko desetina hiljada Rusa koji su bežali iz svoje zemlje zbog po njih nepovoljnih političkih prilika. Neposredno posle Prvog svetskog rata u Beogradu se skućila kolonija zapadnomongolskog naroda Kalmika, a tu su i beogradski Druzi, koji su iz Libana, krajem XIX veka, slati u zatvor u Beogradsku tvrđavu (o svim ovim zajednicama "Vreme" je pisalo u prethodnim brojevima).

Najveći talas izbeglica koji je preplavio Srbiju svakako je onaj tokom i nakon rata u kojima se raspala Jugoslavija. Prema zvaničnim podacima Komesarijata za izbeglice i migracije Republike Srbije iz 1996. godine, u Srbiju je od 1990. došlo 617.728 osoba iz Hrvatske, Bosne i ostalih delova Jugoslavije. Poslednjih godina, a naročito intenzivno u poslednja dva meseca, kroz Srbiju prolaze desetine hiljada izbeglica sa Bliskog i Srednjeg Istoka, Severne i Podсахarske Afrike. Svetski mediji izveštavaju o solidarnosti Beograđana i drugih stanovnika Srbije prema izbeglicama koje beže ka Zapadu...

Baš o tome, o odnosu domaćeg stanovništva u Srbiji prema izbeglicama, ovim i onim, ali i odnosu vlasti, medija i elita prema njima, "Vreme" je razgovaralo sa Petrom Lađevićem, profesorom filozofije



i sociologije, bivšim savetnikom predsednika SRJ Vojislava Koštunice za izbeglička i humanitarna pitanja i koautorom statističko-demografske studije "Izbeglički korpus u Srbiji".

"VREME": Da li vas iznenađuje ovolika empatija Beograđana prema izbeglicama iz Azije i Afrike?

PETAR LAĐEVIĆ: Nimalo. Ako se pogleda istorija izbeglištva i dolaska izbeglica u Srbiju od 1918. naovamo, vidi se da Srbija ima bogatu tradiciju pomoći izbeglicama, bez obzira iz kog dela sveta one

dolazile. Uzmite samo primer ruskih emigranta nakon Oktobarske revolucije koji su bili dočekani u Srbiji, pa i celoj bivšoj Jugoslaviji. To je, pre svega, bilo zahvaljujući tadašnjoj dinastiji, ali isto tako i narodima koji su sačinjavali tu bivšu Jugoslaviju. Mnogi od tih Rusa su ostajali ovde, ne odlazeći dalje u razvijene zemlje Zapada. Oni su kasnije, u nizu gradova u Srbiji, a pogotovo u većim gradovima, obeležili srpsku kulturu svojim doprinosom, a pritom su i dalje ostali Rusi, Azeri ili šta su već bili.

etljiv na nesreću

“Ne sme se dozvoliti manipulacija humanizmom. Niko ne sme da se ideološki ili politički na ovome okoristi. Izbegličko pitanje nikad ne sme da bude pitanje političkog nadmetanja, kao što je bio slučaj devedesetih kad su izbeglice iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine služile za politička potkusurivanja. Izbegličko pitanje mora da bude isključivo pitanje ljudske solidarnosti”



Foto: Miloš Miškov

Druga stvar je Drugi svetski rat. Nakon nemačke okupacije Kraljevine Jugoslavije i uspostave marionetskih režima na ovim prostorima, veliki broj Srba, Slovenaca i projugoslovenskih Hrvata izbegao je u Srbiju, bilo da su izgnani, bilo da su pobjegli spasavajući glavu. Sa druge strane, Nedićeva Srbija je imala veoma, veoma dobar odnos prema izbeglicama. Dovoljno je samo da se pročita Zakon o izbeglištvu Nedićeve vlade i da se vidi da je svima bila garantovana puna pravna jednakost. Na kraju, naravno, sve te izbeglice

su pale na teret srpskog naroda jer ih je stanovništvo primalo u svoje kuće... Moja familija, po očevoj liniji, je čitav rat provela u Kragujevcu. Ako se tako može reći, čitav taj period su proveli normalno izuzev nekih ekscesa koji su se, naravno, mogli dogoditi bilo gde u takvim turbulentnim vremenima i tako krvavom građanskom ratu kakav je bio Drugi svetski na prostorima bivše Jugoslavije.

Ovde se mora uzeti u obzir da je to bila jedna velika prisilna migracija, ali u osnovi – unutar jedne države. To malo

podseća na izbeglištvo iz 90-ih godina, ali nikako nije isto i to se mora razdvojiti.

Pomenuti Rusi, izbeglice iz vremena Drugog svetskog rata, ali i one iz devedesetih godina, ipak su imale određenu versku, kulturnu ili jezičku vezu sa ljudima iz Srbije. To nije slučaj sa današnjim izbeglicama koje su većinom druge vere, boje kože, životnih navika, jezika. Za mnoge je empatija prema njima, toliko različitim – iznenađujuća.

Postojanje zajedničke kulture i jezika na prostoru bivše Jugoslavije ili pak obostranog verskog identiteta sa Rusima je sasvim sigurno igralo određenu ulogu u prihvatanju tih izbeglica. Međutim, iščuvavanje nad tim što se ljudi u Srbiji humano odnose prema izbeglicama iz Azije i Afrike je *par excellence* politička stvar. Od istih onih koji su tokom ratnih godina 90-ih stvorili medijsku sliku o Srbima kao ludožderima, kao narodu koji samo etnički čisti druge, o Srbima koji nisu nikakve žrtve već samo agresori, sada stiže čuđenje zbog čega su Srbi takvi prema izbeglicama koji su muslimanske vere i druge boje kože. Isto se desilo posle 11. septembra, kada je svaki Arapin postao terorista.

Najvažnije je da se na sve ove ljude koji ovuda prolaze gleda kao na – ljude, a tek onda kao na Arape po naciji, pa muslimane po veri. I šta ako je Arapin pravoslavni, šta ako je katolik, maronit, ateista? Meni, ponavljam, taj odnos prema izbeglicama nije čudan, normalan je, i to sam od Srbije i očekivao. Srbija je to tako radila oduvek.

Sasvim sigurno nisam simpatizer ove vlasti, ali moram priznati da se ona u aktuelnoj krizi ponela humano i pristojno. To, naravno, ne znači da se ponaša i funkcionalno. Tim ljudima treba omogućiti što bolje informisanje, što bolje snalaženje i rešavanje njihovih problema. Sa druge strane, ne može jedan ministar da stvara zbrku govoreći da je 50.000 ljudi tražilo azil. Nije tražilo azil nego je izrazilo nameru da traži azil, a i to samo zbog toga da bi dobili papir koji im omogućava da legalno ostanu u Srbiji sledeća 72 sata.



Da li je vlast iz 1995. bila humana i pristojna prema izbeglicama iz Hrvatske?

Tadašnja vlast, tadašnja politička elita, potpuno se sramno odnosila prema izbeglicama koje su dolazile u Srbiju. Sret-niji sam jer, za razliku od 1995, izbeglice danas mogu da dođu u centar Beograda, mogu da se raspituju na informativnim punktovima koji su im napravljeni u centru grada... Silne kolone prognanih Srba iz Hrvatske su skretane od Beograda, da ne uđu u centar grada, i to je, čini mi se, poznato svakom u Srbiji.

Kako objašnjavate promenu odnosa politike prema izbeglicama?

Čini mi se da sadašnja vlast smatra da na spoljnopolitičkom planu humanim odnosom prema izbeglicama može da dobije neke od beneficija od međunarodne zajednice. Pohvale koje stižu od pojedinih zapadnih država direktno podržavaju ovu vlast, ne podržavaju Srbiju nego podržavaju ovu vlast. S druge strane, smatram da se ova vlast počela ponašati u skladu sa narodom koji misli i oseća da sirotinji u nesreći treba pomoći. Kako god to izgledalo, vlast je dobro reagovala.

A kako objašnjavate to da domaće stanovništvo toliko želi da pomogne izbeglicama?

Srbi su u proteklih 20 godina videli dve izbegličke nesreće i sada se suočavaju sa trećom. Ko toliko puta vidi, prođe ili doživi takve nesreće, postane prilično osetljiv na njih. Mislím, dakle, da je u pitanju iskrena podrška. Naravno da nikad nije isključeno da će se pojaviti ili su se već pojavili idioti koji će nekog išamarati, opljačkati, izvređati, ali evidentno je da je opšta atmosfera u srpskom narodu atmosfera podrške ovim nesrećnicima.

Mogu li se porediti te izbegličke nesreće – izbeglički talasi devedesetih i sadašnja izbeglička kriza?

To je uporedivo samo na humanitarnoj razini. Aktuelna migracija je svetski fenomen koji je posledica loših zapadnih politika prema zemljama iz kojih izbeglice sada dolaze u Evropu tražeći spas golog života. Ono kod nas je ipak bilo posledica građanskog rata, naravno, sa velikim uticajem stranih sila, ali to sada nije pitanje.

Kako je devedesetih izgledao odnos domicilnog stanovništva u Srbiji

prema ljudima koji su došli iz bivših jugoslovenskih republika?

Taj odnos je zavisio od perioda dolaska izbeglica. Da kažemo, najbolje su prošli oni koji su prvi došli. Imali su nešto novca, došli su u relativno boljim, pred-sankcijskim vremenima, pa su mogli da se snađu. Takođe, tada je još uvek postojala jedinstvena država, koliko god to danas zvučalo čudno, tad su se ljudi relativno lako prebacivali sa posla u nekom velikom kombinatu u Zagrebu u deo tog istog kombinata u Srbiji. Kasniji talasi, Bosna 1992, na primer, i dalje su bili praćeni visokim stepenom solidarnosti za razliku od 1995, za šta je ključni krivac tadašnja politička elita koja nije znala šta hoće. Ta nekompetentnost politike o izbegličkom pitanju trajala je sve do 1998, kad je uspostavljen kakav-takav odnos između Srbije i Hrvatske. Najmanji stepen solidarnosti i uvažavanja su trpeli interno raseljeni sa Kosova, ali, iskreno rečeno, i tada je situacija bila bolja nego 1995. godine.

Što se tiče odnosa samih građana prema izbeglicama iz tog perioda, solidarnost je, naravno, uvek postojala.

Šta je sa odnosom intelektualnih elita prema izbeglicama? Nije mali broj današnjih javnih ličnosti koje svojim primerom pokušavaju da promovišu human odnos prema izbeglicama. Da li je tako bilo i devedesetih?

Isto tako. Ogroman je broj intelektualaca iz Srbije koji su učinili mnogo da se izbeglicama pomogne. Toga sam svedok i mogao bih ih nabrajati... Pogotovo su pomagali nezavisni intelektualci, nepovezani sa Miloševićevim režimom. Human odnos prema izbeglicama su imali i oni koji su smatrali da su Srbi za sve krivi u tim ratovima. Siguran sam da je tako i danas.

Mnogo je i organizacija koje se danas bave izbeglicama na dobar način. Pomenuću samo Humanitarni centar za integraciju i toleranciju iz Novog Sada koji vodi gospodin Ratko Bubalo. Čitajući nedavno jedan njegov intervju, saznao sam da je veliki broj ljudi koji sada ovuda prolaze, naročito iz Sirije, relativno imućan, imaju određeni novac u džepu kojim obezbeđuju elementarnu egzistenciju, da su školovani, da govore strane jezike. To nam samo govori da je ovo sada

prvi talas bega od zla. Zna se da u prvom talasu uvek beže najobrazovaniji, najobavešteniji, najimućniji. Nakon tog talasa doći će oni koji to nisu. Srbija do tada mora ojačati svoje humanitarne kapacitete. Ne treba graditi velike i skupe kolektivne centre, treba povećati broj prihvatnih mesta, informativnih punktova, olakšati pristup srpskim institucijama koje su zadužene za migracije na najrazličitije načine i, naravno, ojačati mrežu medicinskih institucija po čitavoj Srbiji. Ogromni su brojevi u pitanju, ogromne su vrućine, ogroman je napor kojim su oni izloženi... Razumem ja da Srbija, kao poluperiferna zemlja Evrope, sa socioekonomskim stanjem u kojem jeste, stvarno nema unutrašnje resurse da rešava izbegličku krizu. Srbija u ovom trenutku treba da radi sve što je sa humanitarnog aspekta nužno da bi se tim ljudima život, koliko-toliko, olakšao. S te strane su stvarno tragikomične cifre, pod uslovom da su tačne, koje je do sada međunarodna zajednica izdvojila za pomoć tim ljudima u Srbiji.

Kakav je odnos medija prema izbeglicama?

Previše senzacionalistički. Previše straše ljude i ne informišu ih na pravi način, a to je uslov pomoći izbeglicama. Niti preterivanje niti umanjivanje tog problema neće doneti ništa dobro tim ljudima, već samo tačnost.

Bitna stvar u odnosu medija prema izbeglicama jeste i korišćenje adekvatnih termina. Ne mislim da je nekom od tih izbeglica bolje ili gore zato što se nazivaju ovim ili onim terminom. Termini su bitni iz drugih razloga. Ako je neko pobegao od rata, od neposrednog straha za sopstveni život i egzistenciju sopstvene porodice, onda je on izbeglica. Kada je neko izbeglica, podrazumeva se da dobija viši stepen pravne zaštite gde god bio. To je stvar međunarodnog prava. Osim toga, ne sme se dozvoliti manipulacija humanizmom. Niko ne sme da se ideološki ili politički na ovome okoristi. Izbegličko pitanje nikad ne sme da bude pitanje političkog nadmetanja, kao što je bio slučaj devedesetih kad su izbeglice iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine služile za politička potkusurivanja. Izbegličko pitanje mora da bude isključivo pitanje ljudske solidarnosti.

¶

MIRKO RUDIĆ

Strah i nepoverenje “nove Evrope”

BEG U NEMAČKU:
Železnička stanica
u Budimpešti



Fotografije: AP Photo

Šefovi vlada zemalja Višeegradske četvorke (V4) ne slažu se sa načinom na koji se u Evropskoj uniji vodi debata o rešavanju najveće migrantske krize od Drugog svetskog rata, i smatraju da bi prihvatanje izbeglica trebalo da funkcioniše isključivo po principu dobrovoljnosti, a ne po principu određenih kvota. Nemačka i neke druge zemlje to vide drugačije, a poslovični raskol unutar EU usporava rešenje za akutnu krizu

Iako su krajem juna na sastanku država “Višeegradske četvorke” (V4) premijeri Češke Republike, Slovačke, Poljske i Mađarske rezolutno odbili predlog Evropske komisije o obavezujućim kvotama za sve članice EU za prihvatanje izbeglica, pitanje masovnog dolaska migranata iz ratnih i kriznih područja u svetu i dalje je goruća tema u zemljama tzv. nove Evrope.

Prema rečima slovačkog premijera Roberta Fica, Slovačka je spremna da trajno prihvati samo stotinu izbeglica, i to porodica pripadnika hrišćanske manjine

u Siriji, koje će zvanična Bratislava sama odabrati u Italiji i Grčkoj. Taj je broj kasnije povećan na 200, ali je ostao uslov da među njima ne budu muslimani.

Fico je upozorio da je prema prvobitnom planu obavezujućih kvota, Slovačka na svojoj teritoriji trebalo da prihvati 1200 izbeglica, i to bez mogućnosti da ih sama odabere. “Mi smo ovo odbili s obrazloženjem da mora da važi dobrovoljni princip i na toj osnovi smo spremni da pokažemo određeni stepen solidarnosti”, objasnio je slovački premijer.

Osim hrišćanskih porodica iz Sirije, ova

zemlja je spremna da u okviru “humanitarnog transfera” prihvati manji deo onih migranata koji će azil i potencijalno boravište zatražiti u drugim zemljama van Evropske unije, ali ne duže od 180 dana.

HRIŠĆANSKE IZBEGLICE I REFERENDUM

Inače, mehanizam kvota koji je predviđen za prijem migranata i tražilaca azila, trebalo je da omogući da se teret prihvatanja izbeglica ravnomerno raspodeli među zemljama Evropske unije, i to na osnovu nekoliko kriterijuma, među kojima su i

Masovna smrt u hladnjači

“Zamislite da živite u gradu sa 50.000 stanovnika. Uprava grada se saglasila da prihvati četiri izbeglice. Najednom nastaje žučna rasprava o tome kako te četiri izbeglice da se rasporede po gradu. I nakon višemesečnog pregovaranja postignut je dogovor o zbrinjavanju samo njih troje. O sudbini četvrtog pregovori se nastavljaju do kraja godine. Zvuči apsurdno? Ništa drugo se trenutno ne događa u EU”

Kako to već biva, dok se pred nosom građana Evropske unije nije dogodila tragedija tolikog obima da su o njoj danima izveštavali svi mediji, gotovo se ništa nije dešavalo. Bilo je potrebno da austrijska policija na auto-putu A4 prošlog vikenda pronađe hladnjaču sa 71 lešom ugušenih ljudi, među kojima i četvoro dece, da se glasači do te mere zgroze nad sudbinom onih koji su do poslednjeg daha grebali po čeliku ne bi li se spasli smrti, da bi političari reagovali. Potpuno u drugi plan je pala vest da se gotovo istovremeno preko 200 izbeglica udavilo negde na Mediteranu pokušavajući da se domognu Italije. Već se oguglalo na gotovo svakodnevne izveštaje o “plavoj izbegličkoj grobnici”.

Združene policijske snage Austrije, Mađarske i Slovačke odmah su započele odlučnu akciju protiv krijumčara ljudi. U roku od 24 sata u raznoraznim kamionima i drugim sumnjivim vozilima u Mađarskoj i Austriji iz “kandži krijumčara ljudi” izbačeno je oko 200 izbeglica, a nekolicina švercera je privedena. U akciju su poslali policijski presretači, postavljeni su dodatni kontrolni punktovi, pojačane su provere ne na graničnim prelazima, već pred granicama, kako su naglašavali zvaničnici, da se ne bi dovela u pitanje zagarantovana sloboda protoka ljudi i robe unutra šengenskih granica. Veoma brzo su uhapšeni i osumnjičeni za masovnu smrt u hladnjači.

Cilj policijske akcije nije bio, kako se kaže, da zaustavi izbeglice na njihovom putu ka boljem životu na severu i zapadu Evrope, već da se razbije krijumčarske bande. Neko je trezveno rekao da akcija neće da zaustavi dolazak izbeglica u Austriju, već će samo da ga uspori, jer će krijumčari ljudi da ih izbacuju negde u Mađarskoj.

SVI BI U NEMAČKU

Bilo je, dakle, potrebno da se pronađe hladnjača sa 71 lešom, da bi u naletu humanosti i samilosti Austrija praktično, makar privremeno i delimično, otvorila granice za izbeglice sa Bliskog istoka i severa Afrike. U ponedeljak, 31. avgusta, prema pisanju bečkog “Standarda” 3650 izbeglica je iz Budimpešte vozom stiglo u Beč na železničku stanicu Vestbanhof. Samo njih šestoro je, međutim, zatražilo azil u Austriji, svi ostali hoće da produže u Nemačku. Dočekali su ih predstavnici Crvenog krsta i Polumeseca, mnogobrojni volonteri sa hranom i pićem i natpisima na arapskom jeziku “Srdačno ste dobrodošli”.

Pokrenuta ovim talasom opšte empatije za stotine hiljada nesrećnih ljudi koji u potrazi za normalnim životom hrle ka Evropi i kancelarka Nemačke Angela Merkel je rešila da se odlučnije i sa više razumevanja za izbegličku patnju pozabavi ovim problemom, pogotovo zato što ogromna većina izbeglica poštoto hoće da se dokopa upravo Nemačke. Spominje se tako u Berlinu ukidanje Dablinskog sporazuma, uvođenje obaveznih kvota za prihvatanje izbeglica u pojedinim članicama EU, slobodno kretanje izbeglica unutar Šengenskog prostora kada se jednom registruju kao azilanti u zemlji potpisnici Šengenskog sporazuma u koju su prvo ušli, poziva se na zagarantovano humanop ophođenje prema svakom ljudskom biću...

ZAKESNELA REAKCIJA

Pošto se, međutim, zemlje sa istoka EU protive udomljavanju izbeglica po nekakvom Briselskom ključu, a Velika Britanija za to neće ni da čuje, potrajaće, po običaju, dok se ne nađe rešenje koje nije stihijsko. Ako se uopšte bude pronašlo. Za sada EU i

veličina bruto domaćeg proizvoda zemlje domaćina, zatim broj stanovnika, stopa nezaposlenosti, broj izbeglica koje je neka zemlja do sada prihvatila, itd.

Nadolazeći talas migranata koji tražeći izvesniju i bolju budućnost planiraju da se domognu neke od zemalja Starog kontinenta, dodatno u Istočnoj Evropi podgrevaju primetne tenzije povodom (ne) rešavanja izbegličke krize: U Slovačkoj, baš kao i u drugim zemljama “Višegradske četvorke”, građani sve glasnije izražavaju svoje nezadovoljstvo organizujući (za sada ne toliko masovne) proteste;

uveliko se potpisuju peticije na društvenim mrežama protiv dolaska (i ostanaka) izbeglica, a svoje nezadovoljstvo možda su najglasnije i vrlo konkretno izrazili stanovnici slovačkog mesta Gabčíkovo.

U ovoj opštini na jugu Slovačke, u blizini granice sa Mađarskom, održan je lokalni referendum protiv planiranog smeštaja izbeglica iz susedne Austrije na teritoriji njihove opštine. Prema nedavnom sporazumu o saradnji po pitanju migranata između Beča i Bratislave, “maksimalno 500” azilanata iz austrijskog Trajskirhena trebalo je da bude prebačeno u to

slovačko mesto. Na referendumu se čak 97 odsto stanovnika ove opštine izjasnilo protiv, dok je izlaznost bila nešto preko 58 odsto od ukupnog broja upisanih birača. Na zvaničnu reakciju države nije se dugo čekalo. Ministarstvo unutrašnjih poslova Slovačke saopštilo je kratko da rezultat referenduma u Gabčíkovu nije obavezujući, te se očekuje da izjašnjava-nje građana neće sprečiti prihvatanje migranata iz susedne Austrije.

Reagujući na rezultate tog lokalnog referenduma, slovački predsednik Andrej Kiska zauzeo je pomirljiviji ton, rekavši da su





DOBRODOŠLICA: Železnička stanica Vestbahnhof u Beču

njene članice deluju haotično po pitanju izbeglica. Reakcija je prilično zakasnela, mada se talasi od stotina hiljada ljudi već duže vreme nezaustavljivo valjaju ka Evropi. Dominantan politički stav do sada je bio da EU ne može "svakog živog da zbri- ne", mada je to čista glupost.

"Zamislite da živite u gradu sa 50.000 stanovnika. Uprava grada se saglasila da prihvati četiri izbeglice. Najednom nastaje žučna rasprava o tome, kako te četiri izbeglice da se rasporede po gradu. I nakon višemesečnog pregovaranja postignut je dogovor o zbrinjavanju samo njih troje. O sudbini četvrtog pregovori se nastavljaju do kraja godine. Zvuči apsurdno? Ništa drugo se trenutno ne događa u EU", piše nemački nedeljnik "Špigel". Jer, 28 zemalja članica EU se u junu ove godine saglasilo da među sobom podele 40.000 izbeglica koje su dospеле u Italiju i Grčku. A 40.000 je manje nego desetohiljaditi deo

gotovo 507 miliona građana EU. Uspeli su do sada da se dogovore gde da udome njih otprilike 32.000, oko njih 8000 se i dalje cenjka, piše "Špigel". Pritom, prema podacima agencije EU za zaštitu granica Frontex, samo u julu je u EU ušlo oko 107.000 izbeglica, od čega preko 50.000 u Grčku.

Ogoljena slika smrti u hladnjači pokrenula je medijsku i političku kampanju koja apeluje na savest i humanost građana i političara EU. Ali, ako mesecima traju rasprave gde da se udomi 8000 izbeglica, koliko će vremena i smrti biti potrebno da se pronađe rešenje za stotine hiljada koji nadolaze? Postoji bojazan da će agilnost političara EU po ovom pitanju trajati u intervalu od jedne masovne tragedije koja zavređuje medijsku pažnju, do druge. A da će dogovaranja 28 zemalja članica EU u Briselu trajati beskonačno, to sa velikom sigurnošću može da se pretpostavi. ¶

ANDREJ IVANJII

bojazan i strah od izbeglica, kao i uverenje da se ovaj problem ne tiče Slovačke, razlozi zbog kojih su stanovnici Gabčíkova na referendumu odbili da se migranti smeste na teritoriji njihove opštine. On je, međutim, naglasio da se od Slovačke kao partnera u Evropskoj uniji očekuje pomoć oko pitanja izbeglica i dodao da od migranata "našoj zemlji ne preti nikakva bezbednosna, kulturna ili socijalna katastrofa".

ZATVORITI GRANICE ŠENGENA

Još radikalnija "rešenja" za aktuelnu migrantsku krizu mogu se čuti iz susedne

Češke Republike. U tome se posebno ističe češki vice-premijer i ministar finansija, koji je istovremeno i veoma uticajan privrednik, Andrej Babiš, koji je zatražio da se pred izbeglicama hitno zatvore unutrašnje evropske šengenske granice, dok bi u odbranu šengenskog prostora trebalo uključiti i NATO snage. Prema njegovim rečima, Evropa mora da kaže tim zemljama iz kojih dolaze izbeglice da ne može da primi deset miliona izbeglica iz celog sveta. "EU mora da kaže: Ne možete da dolazite da budete nezaposleni i da odmah primete socijalnu pomoć", rekao

je Babiš, inače lider pokreta ANO, drugog najvećeg partnera u vladi premijera Bohuslava Sobotke.

I češki predsednik Miloš Zeman, koji veoma često ima običaj da van glavnog evropskog toka "samostalno" i po svom nahođenju vodi politiku (poput neslaganja sa priznavanjem Kosova, odlaska na vojne parade u Moskvu i Peking uprkos "bojkotu" većine članica EU, kao i "zatvaranje vrata" njegove predsedničke palate za američkog ambasadora u Pragu itd.), takođe se založio za formiranje zajedničke evropske vojske koja bi štitila njene

Sukob Istoka i Zapada

Diplomatska "sukobljavanja" i medijska prepucavanja između lidera pojedinih istočnih i zapadnih evropskih država po pitanju rešavanja krize sa migrantima dobijaju na intenzitetu. Tim povodom u Pragu će početkom septembra biti održan hitan sastanak premijera Poljske, Slovačke, Mađarske i Češke, kako bi se uskladio zajednički stav zemalja Višegradske četvorke o prihvatanju izbeglica sa Bliskog istoka i severnog dela Afrike.

To je najavio češki predsednik Vlade Bohuslav Sobotka, dodavši da će na predstojećem vanrednom samitu V4 "biti usvojena i zajednička deklaracija".

Naime, lideri vodećih zapadnih država, pre svih Francuske i Austrije, vrlo su oštro kritikovali protivljenje zemalja Višegradske četvorke predloženoj evropskoj strategiji, koja bi trebalo da bude zasnovana na sistemu kvota.



EVROPA ZIDOVA: Žičana ograda na srpsko-mađarskoj granici

granice. Češki predsednik smatra da su za izbeglički talas odgovorni upravo oni režimi koji su ga svojim akcijama izazvali, "ne samo SAD", već i pojedine članice EU koje su pomagale Americi u vojnim intervencijama na Bliskom istoku i na severu Afrike. Miloš Zeman je migrante u Češkoj oštro upozorio da, pošto ih ovde "niko nije zvao", moraju da poštuju "pravila kao što ih poštujemo mi kada dođemo u vašu zemlju", a ukoliko im se to ne sviđa, mogu da idu. Iako ne prihvata predloženi sistem kvota za migrante, Vlada Češke je nedavno ipak donela odluku da na svojoj teritoriji do kraja 2017. prihvati ukupno 1500 izbeglica.

KO ĆE DA BRINE O UKRAJINI

Uprkos oštrom neslaganju sa predlogom Evropske komisije o obavezujućim kvotama za sve članice EU, Poljska

je, takođe, potvrdila da će prihvatiti 2000 izbeglica iz Sirije i Eritreje, kao deo šire inicijative Evropske unije, koja ima za cilj da se rasterete kampovi u Italiji, Grčkoj i na drugim mestima izvan EU.

Zamenik ministra unutrašnjih poslova Pjotr Stačančuk rekao je u Briselu da će Poljska prihvatiti 1100 izbeglica iz Grčke i Italije, kao i 900 iz kampova izvan EU, što je manje od 3621 izbeglice, koliko je prvobitno predložila EU, prenosi Radio Poljska.

Zamenik poljskog ministra inostranih poslova i državni sekretar za evropska pitanja Rafal Trzaskovski rekao je da Poljska mora biti spremna i za novi talas izbeglica iz Ukrajine. "Mi smo jasno rekli u Briselu da smo odgovorni za celu istočnu granicu", kazao je on za stanicu TVN24.

Način na koji se zvanična Budimpešta odnosi prema problemu izbeglica srpskoj

Mišljenje šefa francuske diplomatije Lorana Fabijusa, da je stav nekih istočnoevropskih zemalja prema izbegličkoj krizi sa kojom se suočava Evropska unija "skandalozan", oštro su odbacile mađarske vlasti, optuživši francuskog ministra za "šokantno i neosnovano" prosuđivanje.

Takođe, i austrijska ministarka unutrašnjih poslova Johana Mikl-Lajtner kritički se osvrnula na protivljenje istočnoevropskih zemalja predloženom sistemu preraspodele migranata. Ona je predložila čak i "smanjenje ili uskraćivanje finansijske podrške" državama-članicama EU koje ne prime dovoljan broj izbeglica. Sa druge strane, slovačka agencija TASR prenela je izjavu predsednika slovačke vlade Roberta Fica da zvanična Bratislava neće popustiti pred kritikama pojedinih zapadnoevropskih lidera, kojima se ne dopada pristup istočnoevropskih zemalja migrantskom pitanju. On se na konferenciji za novinare posle vanredne sednice Saveta za nacionalnu bezbednost založio da se u Italiji i Grčkoj ubrzano izgrade centri za preciznu selekciju ko je ekonomski imigrant, a ko zaista izbeglica kome treba pružiti zaštitu.

Po oceni Fica, "čitavih 95 procenata" predstavljaju samo "ekonomski imigranti", a ne ljudi koji beže od rata spasavajući svoje živote. "Ukoliko ne počnemo da govorimo istinu o migraciji, nećemo se nikada pomeriti sa jedne tačke", rekao je slovački premijer. I bivši češki predsednik i nekadašnji premijer Vaclav Klaus uključio se u raspravu o prihvatanju izbeglica, podržavajući stav svog naslednika na čelu zemlje Miloša Zemana da Češka ne bi trebalo da prihvata izbeglice, i upozorivši da među ljudskim pravima ne postoji nikakvo ljudsko pravo na migraciju i imigraciju. "Individualna migracija, recimo zbog studija, ona je u redu, ali masovna imigracija je nešto što moramo odlučno da odbijemo", rekao je tim povodom Klaus na predavanju studentima evropskih univerziteta u Pragu.

¶

U. MITROVIĆ

javnosti dobro je poznat. I dok Mađarska podiže bodljikavu ogradu prema Srbiji, pripadnici unutrašnjih poslova Slovačke zajedno sa svojim mađarskim i austrijskim kolegama već vrše pojačane kontrole granica, proveravaju domaće i međunarodne linije vozova, kao i autobuski saobraćaj, a pod budnim okom prate se i nekadašnji granični prolazi i manje frekventni putevi koje eventualno mogu da koriste migranti i šverceri tih iscrpljenih ljudi sa zlosrećnim sudbinama. Bez obzira na mere koje preduzima EU, sva je prilika da će nemile scene sa stotinama hiljada migranata koji hrle ka nekoj boljoj budućnosti biti svakodnevnica Evrope i u godinama koje dolaze, ako se kriza sa izbeglicama koja je zapljusnula čitav Stari kontinent ne reši na samom njenom izvoru.

¶

UROŠ MITROVIĆ



Zid, ž(l)ica, izbeglica

U onim dražesnim sezonama 1991, 1992, 1993. etc., u zemlji je Srbiji bilo jako dobro biti "brat Srbin iz Preka", ali je bilo jako loše biti – izbeglica. E sad, možda to i ne bi bilo čudno da se omiljeni "brat Srbin" i omražena "izbeglica" nisu vrlo često susretali u jednoj te istoj osobi. Kako? Lepo: dok si tamo negde daleko, gde zle ustaše & mudžahedini 'oće da te kolju, dobar si i divan; megjutoa, čim uđeš u Srbiju, postaješ izbeglica, neko koga se valja kloniti i svakako zaključavati ćerke pred njim. Ali zašto zaboga, zar izbeglice ujedaju? Možda ne, ali su bučni, primitivni, plemenski povezani, izguraće načisto nas domaće, i svi su puni para a ovamo izigravaju sirotinju, beskućnike, prognanike i pogorelce, zauzimaju nam radna mesta i sedišta u prevozu, nakačili se na naše jadne socijalne i ostale fondove da ih mi hranimo i oblačimo... A i uvukli nas u rat, mi inače ne bismo! Osim toga, kakvi su to uopšte Srbi?! Ovi što dođoše iz Bosne imaju navike i običaje isto ko da su muslimani, samo što još i Bajram ne slave, he he, jel tako, a ovi iz Hrvatske govore, bre, sve po ustaški – žlica, kruh, riža, vlak, da te bog sačuva... Neka se oni lepo

dina jednom razgovarao s njom u nameri da iznajmim stan od nje, i da je tražila da se zakunem da nisam izbeglica, ili bar ne srpska izbeglica. :-)

Hoće se zapravo reći ovo: ne treba priču o izbeglicama i "našem" odnosu prema njima mistifikovati ni u jednom pravcu. Zadržavajući primera ljudskosti je ovde bilo i onomad, a ima ih i sada, isto kao što je bilo i ima takvog skotluka i nitkovluka da ti bude žao što sa Skotom deliš pripadnost istoj vrsti, kamoli narodu. Za svaku je pohvalu da ovde nema nikoga ko se za bilo šta pita, a ko namerava da gradi zidove ili da postavlja bodljikave žice, ili da šalje interventnu policiju i vojsku na izmučene žene i decu. Na drugoj strani, ne može se više podneti to kako i po sebi dobre stvari umeju da nam ogade ti nepodnošljivi kič-ljudi a la Vulin, ti šampioni banalnosti i nadutog samohvalisanja, ti tašti dileri tuđe dobrote i požrtvovanosti, univerzalni antialhemičari. Da ga infiltriramo u ISIS, sve one bradonje bi posle najviše deset dana prešle u luterane. Naravno, ako im se pruže garancije da ga više nikada neće videti, a pogotovo čuti.

Voleo bih da sam mogao da vidim lica tih ljudi koji bi došli na "antiizbeglički skup"; da ih čujem ne moram, čuo sam ih odavno

vrate tamo odakle su došli, nismo ih mi ni zvali ovamo, pa jel treba ja, komšo, koji sam starinom iz Pamprckovice kod Donjeg Bričenja, opština Gadžina Palanka, srez poserinski, da idem da ginem za njihova ognjišta tamo u one pripizdine, a?!

A znate li kako je ludo i nezaboravno izgledalo tražiti podstanarski stan u Beogradu ili Novom Sadu tih sezona? Javiš se na oglas, a sagovornik te – u ne manje od tri četvrtine slučaja! – brže-bolje priupita "Jeste li izbeglica? Izbeglicama ne izdajemo stan!". Hm, dobro pitanje, i sam sam se tada pitao jesam li izbeglica, po nečemu sam bio, po nečemu nisam, svakako je moj slučaj bio dosta specifičan, a uostalom nisam ni *zvučao* kao izbeglica... Drugi nisu bili te sreće. Jednom sam čak obavio telefonski razgovor za stan u ime jednog poznanika, zamolio me čovek, kaže "otkače me čim čuju moju ijekavicu".

Nego, vidim da je Jelena Milić prošla kao bosa po trnju jer je primila u stan neke sirijske izbeglice u tranzitu ka EU: nema tog "patriotskog" genija koji nije osetio neodoljivu svrabnu potrebu da se očeše o nju i da se ritualno pomokri na njen "humanizam i renesansu" koji da je, eto, hinjen i samoreklamerski jer tu svoju plemenitost nije sačuvala u diskreciji (kao oni – kad bismo se zezali) nego je, ko biva, razglasila na sva zvona; a uostalom, gde je bila ta NATO lobistkinja da onomad primi u kuću neke srpske izbeglice, one joj valjda nisu valjale, a arapske joj valjaju... Ma jeste, stvarno, sad kad razmislim, i meni se čini da sam onih davnih go-

Za kraj ovog "izbegličkog" miš-maša od teksta, zgodio se i bizaran zaplet koji je nekako svima prošao ispod radara. Ministar policije, ugledni dr Stefanović, kao i još poneki napredni politikant, javno su se, sve sijajući, pohvalili kako su "zabranili javni skup protiv migranata", a koji da je trebalo da bude održan 31. avgusta, u režiji nekoliko stranaka desnice. Kad ono, gle, svi nešto demantuju da su uopšte pripremali takav skup, pa sad prosto ne znaš kome da veruješ manje: Vučićevoj posluži se osladilo da, tercirajući gazdi, javno obožava izbeglice, pa stoga nije loše da se naročito istaknu nekom akcijom protiv antiprotivnih; s druge strane, od skupa svi peru ruke, ali nije tajna da su se i u Srbiji pojavile političke inicijative u korist antiizbegličke agende. A zatočnici te ideje nisu mnogo gadljivi ni na laž, manipulaciju, produkciju najgorih stereotipa etc.

Držim, ipak, da eventualni "antiizbeglički" skup nije trebalo olako unapred zabraniti. Ksenofobni populizam postoji svugde, i u trendu je porasta. I neće nestati zabranom nekog bezveznog skupa. Znamo kako on izgleda drugde, bilo bi zgodno videti njegovo lice i ovde. Bez sve šale, voleo bih da vidim lica tih ljudi, tih koji bi došli da urlaju protiv one dve lepe devojkice u maramama koje su sinoć graciozno sedele na klupici kod Albanije, ili onog tršavog klinca u majici RHCP koji se jurio s bratom po Zmaj Jovinoj. Da, možda sam nastran, ali stvarno bih voleo da ih vidim. Čuo sam ih, naime, još odavno, još onda kad su u slušalicu zarežali "Izbeglicama ne izdajemo stan".

Vetar duva, šljive opadaju...

Predsednik opštine prešao u SNS, i odma' pali rekordi: Sajam otvorio, i pojeo šljivu, vanstranački Ministar omladine i sporta, a u umetničkom programu nastupio Amadeus bend, nosilac Toma odlikovanja za umetnost!



U Osečini se stiglo do 10. Sajma šljiva, to bila prilika da podsete da se u ovom kraju, gde najviše šljiva po glavi, i proizvodi i izvozi najviše šljive. Tako je ova, kako zapisano, "privredno-turistička i kulturna manifestacija" dostigla svoj zenit i najviši razvoj. Da se kaže da je ovogodišnjem napredovanju, i podrazumevajućim rekordima, svaka-ko, pa i odlučujuće, doprinelo i to što je predsednik opštine, gospodin Nenad Stevanović, koji bio URS gospodin, prešao u SNS gospodu. To odmah dalo rekordne rezultate, jubilarni Sajam otvorio nestranački ministar omladine i sporta gospodin Vanja Udovičić, koji, uzevši šljivu, uživo i reformski, poručio da je pred nama svetla budućnost, dok je u umetničkom

programu nastupio napredni Amadeus bend, treba li reći, nosilac najvišeg Toma odlikovanja za razvoj umetnosti.

OTVARAMO SAJAM

Dakle, poslednji vikend u avgustu, petak, pravo na Veliku Gospojinu. Zgrada opštine u glavnoj ulici, koja put za Loznicu, tri zastave na tri jarbola, na crveno itison staza, dve veće saksije sa neko zimzelen rastinje. Tu i žensko, u aljinče, napredno tera kosu u desno, koje dočekuje goste. Predsednik opštine, u naprednom crnom kompletu, sa kravatu koja išla na boju razređenog mastila, povremeno izađe dočeka najvažnije zvanice. Prođe i koji primerak naroda, svi praznično obučeni u plastične kineske cipele visokog sjaja.

Preko puta opštine se parkira "mercedes" sa tablicom "LO – MRKI". Prisutni predstavnik naroda objasni da to Mrki, iz Zavlake, a čime se bavi, Bog i batina, u Zavlaci, i s leve i s desne strane puta, sve njegovo. MRKI otera "mercedes" niz put, pristiže vojna delegacija na čelu sa general Bandić, posilni uzeše vade poklone iz gepeka...

Kako je pred opštinom stanje bilo redovno, reporter krene na taj Sajam. U centru Osečine pun izlog Vučić slika "Svom snagom za radna mesta", desno skretanje, šatre, i u šatre muzička ponuda. Eto i Sajma, na otvorenom Izložba starih zanata. Ima stolar, gospodin iz Svileuve, izložio bračni krevet sa rezbarenu detelinu, sa koga visi sablja, stolicu sa dvoglavi orao naslonom, u drvetu glavu sa platno šajkačom, do koje bela vaza sa zelen bosiljak. Ima i krojač, koji šije na "singericu", kovač sa iskovane motike i drugi alati...

Iz starih zanata pravo u "Zlatne ruke". To u zatvoren prostor, na bini folklor sa umetnikom sa gajde, sve, u ritmu kola, ganja gospodin sa kameru. A ponude, "da se sačuva od zaborava", vazdan, bundeve, crvene paprike, žuti paradajz, ima i vezene košulje, čilimi, štrudle, pite, korpe, salašnjaci, vanilice, tegle, flaše, kape vunene, dečje vunene nazuvrice, brodovi jedrenjaci...

Dalje, do izložbene hale, "Poselo kod lampeka", gde improvizacija starih običaja. Tu parkiran fijaker, u raniji se meša od šljive pekmez, iz lampeka teče rakija. Za sinijom žene u narodnoj nošnji udarile u sitnu pesmu, *Najlepša je ljubav kad se krade/ ljubav kad se krade...* Tu, na bala-ma slame, "Čovek iz naroda", Milenko Č. Antonijević Antonije, sa svoju ponudu, rakiju i knjigu zdravica. Knjigu izlag'o u Beogradu, na štandu Srpske pravoslavne crkve, postig'o veliki uspeh, knjiga drugo izdanje. Ima mnogo i razni zdravica: Oj rakijo, moja šljivovico, ja te mnogo volim i s tobom se bogu molim... Ima za svaku zgodu i priliku: U našoj Srbiji



**OSEČINA 2015:
I GUČA I MINISTAR
UDOVIČIĆ**

Fotografije: D. Todorović

počela je šuma da vene/ Neće momci da nam se žene/ Naše devojke nose bele bluze/ Nijedna neće kravu da muze/ Danju spava, noću u kafanu peva/ Al' ujutru joj krče creva...

Pre ulaza u halu ima štand sa liciderska srca, pčelinji proizvodi, ikone i ikonice, prazni staklići, a do samog ulaza "STR Cane" Osečina, velike crne plastične kace, jedna presečena, dođe ko kuća, u nju gospodin Cane prima gosti. A u izložbenoj hali, sajamska ponuda, rakija, suve i sveže šljive, velika novost kobasice i kaiševi slanina. Dalje, i sve uza zid, još šljiva i rakije, a ima i suve kruške, šljivani kolači na kojima beli pasulj slovima ispisano Sajam šljiva. Ima i soka, gdekoja pogača, okrugle tikve, i tikve koje dugačke, ima krofnica, još šljiva, šarenica na zidu na kojoj izvezeno, Dobro došli, Sajam šljiva...

Blizilo se to otvaranje, na ulazu u halu, pod plavom mušedom, na kojoj žutim slovima pisalo "Sajam šljiva", desi se folklor, tradicionalno gologlavi voditelj javi da, po protokolu, sledi ceremonija otvaranja sajma, za 2-3 minuta, zamoli kamere da se pripreme... Narod se prikupi pred ulaz, podalje stade predsednik opštine sačeka ministra. Javi se ženski voditelj, u lepo popunjenoj narandžastoj haljini, zatraži aplauz za voditelje. Gospodin Cane, ispred svoje crne kaca kuće u mobilni reče, Otvaramo sajam...

POZDRAV ZA PILOTE

U prve redove stupi general Bandić, u sve stiže i gospodin MRKI, gologlavi voditelj javi da tačno u 13 sati otvaranje, zatraži strpljenja, ne duže od 15 minuta. Prođe 15 minuta, pola sata, ne bilo ministra, narod se uze razilazi, Cane uđe u svoju kacu, voditelj objavi da mora sačekaju, predsednik se i dalje drži podalje položaja... Posle još jedne, i još jedne, molbe za izvinjenje, žensko u žuto haljinče, sa veselu pundu, koje bilo iz protokol Ministarstva,

mahnu rukicama, Cane izađe iz kace, u sve stiže crni "leksus", sa tačno 49 minuta zakašnjenja pojavi se gospodin ministar omladine i sporta Vanja Udovičić, farmerke, sitno karirana košulja, ko da ide sa teški priprema. Voditelj sa stepeništa javi, Poštovane dame i gospodo, pozivamo vas da zauzmete mesta, uz veliko hvala, sačekali smo ministra... Cane izađe iz kace i dade najveći aplauz.

Pa se voditelji javiše u paru, muško reče, Poštovane dame i gospodo, dobar dan, dobro došli na 10. međunarodni Sajam šljiva u Osečini... voditeljka se nastavi, Može jedan veliki aplauz. Posle još voditeljskih bravura nastupi predsednik opštine, gospodin Nenad Stevanović: Do bar dan svima, veliko mi je zadovoljstvo da mogu da pozdravim ministra u vladi Srbije, gospodina Vanju Udovičića, Cane ispred kace se opet javi sa aplauz, direktorku TOS-a, gospođu Gordanu Plamenac, kao i druge goste i prijatelje...

Ženski voditelj zatraži malo jači aplauz, nastavi se kolega Muško, Koliko je važan sport toliko su važni kultura, tradicija, turizam, istorija... pa opazi pristiglog popa Grozdana iz Oglađenovca, štono organizuje Vaseljensku tucijadu, pa podvignu, Pozdrav vama dragi sveštenici spc-a, pozdrav vama vojsko Srbije, piloti neba, pozdrav za goste iz Portugalije, Rusije, a sada ću pozvati da pozdravi, ne samo ove ljude, nego i sve gledaoce širom sveta, jer dama koju ću pozvati putuje svetom, putuje Srbijom, gospođa Gordana Plamenac, direktor TOS-a.

Posle ove bravure pojavi se, u skoro šljiva plava aljina, gospođa Plamenac, Poštovani gospodine Stevanoviću, dragi domaćini, poštovani gospodine Ministre, dame i gospodo, prijatelji iz inostranstva, prijatelji iz okruženja... koristim priliku da šljivu, kao zajedničku odrednicu, stavimo na prvo mesto, i tražim aplauz za to!

Slavni voditelj iznese šajkaču punu

šljiva, nastavi svoju zdravicu, Ove godine više od 40 medalja u sportu, zajedno sport, zajedno šljiva, pa upita, Koja je asocijacija, voditeljka iz prve pogodi, Kako red nalaže, da nam se obrati ministar u vladi Srbije, ministar omladine i sporta, gospodin Vanja Udovičić. Izađe gospodin Ministar, svojeručno pozdravi oba voditelja, popa Grozdana koji iskorači da blagoslov, pa se gospodin Udovičić reče: Poštovani narodni poslanice, dragi predsedniče, prijatelji, mogu reći da mi je velika čast danas što sam ovde. Mada nisam bio ovde, vidim da imate čime da se hvalite i dičite... Mislim da je dug put pred nama, ali upravo zbog toga pred nama je svetla budućnost... Velika je čast biti ovde sa vama.

Do ministra izvedoše gospodina Radoja Spasojevića, zaštitni znak Sajma, koji prošle godine bojkotov'o jerbo nije dobio obećani 100 evra, dadoše mu drži šajkaču sa šljivama. Dodeliše komada dva priznanja proizvođačima, muški voditelj pozva sve u jedno zajedničko slikanje. Ministru dadoše šljivu, sve uđe u izložbenu halu, pravo na štand sa suve košpe, ministar pokaza da načisto dorast'o funkciji i ulozi, pozdravi domaćicu štanda: Ja sam Vanja, drago mi je! Krenuše u skraćen obilazak, stadoše na Slovenci štand, ministar sve pohvali, stigoše do one na zidu "Sajam šljiva" šarenice, ministar i dalje bio vrlo vaspitan, nekoliko puta ponovi, Ja sam Vanja, drago mi je, prihvati ponudeno šljivu, pogleda šljivu, uz odobravanje gospodina Predsednika pojede šljivu. Ministarska poseta bi gotova.

Izađoše napolje, ministar pravo na prednje sedište crnog "leksusa", od "Posela kod lapeka" se čulo, *Vetar duva, šljive opadaju, šljive opadaju/ crne mi se oči dopadaju...* Zvanice se, po protokolu, popeše u objekat preko puta, pojedu koktel. Do mraka, kad bude kulturno uzdizanje uz Amadeus bend, bilo daleko.

DRAGAN TODOROVIĆ

Sudbina sigurne okućnice

Dr Velimir Vasić (1914–1991), profesor Pravnog fakulteta, godine 1941. pred samo izbijanje rata, započeo je usmenu odbranu doktorske distertacije “Pečalbarstvo istočne Srbije”. Mentor mu je bio Slobodan Jovanović. Međutim, rat je prekinuo završavanje doktorske teze, da bi Vasić doktorat dovršio i odbranio tek 1950, u potpuno novim okolnostima. Kao prilog kulturi sećanja, iz doktorske studije Velimira Vasića prenosimo delove koji se odnose na rešavanje pitanja zemljišnih poseda u Srbiji tokom XIX i početkom XX veka

Siromašni seljaci su, odlazeći u pečalbu u manje ili veće gradove naše zemlje, bili svedoci ogromnih životnih teškoća i bede kojoj su bili izloženi gradski radnici kada su gubili posao i bukvalno ostajali na ulici, a vrlo često su sami na svojoj koži osetili sve ove teškoće. I zbog toga im se činilo da su ipak, u odnosu na gradski proletarijat koji živi isključivo od najamnine, kako-tako obezbeđeni ako bar u selu imaju neko sklonište, ako imaju bar neko uporište gde žive njihove porodice i gde i oni sami žive kada nisu u pečalbi. Pa onda, kada su uprkos svemu ovome napuštali svoja sela i nastanjivali se u pojedinim gradovima, siromašni seljaci nisu odmah prodavali svoju zemlju i kuću, nego su nastojali da to nekako sačuvaju. Ali ubrzo su ipak morali da i to malo imanje prodadu, boreći se sa nemaštinom kojoj su bili izloženi u gradovima, gde su radili uglavnom kao nekvalifikovani radnici i gde su imali slabo plaćena i nestalna zaposlenja.

Pored ovih uzroka, koji po mišljenju J. Petrovića (Jelenko Petrović “Prelazak seljaka u varoši i radnike”, 1924) utiču na seljaka da ne traže zaradu u varošima i fabrikama i koji ih zadržavaju na selu, ne dozvoljavajući im da pređu u gradove, a

koje smo gore citirali i ukratko pokazali njihovu neosnovanost, isti autor u stvari najvažnijim uzrokom koji zadržava siromašno seljaštvo na selu čak i onda kada nema ni najosnovnije ekonomske uslove da može tamo opstati, smatra ustanovu okućja ili ustanovu zaštite zemljoradničkog minimuma, koja se zasniva na poznatom § 471, tač. 4a Građanskog sudskog postupka za nekadašnju Kraljevinu Srbiju.

UKAZ KNEZA MILOŠA IZ 1836

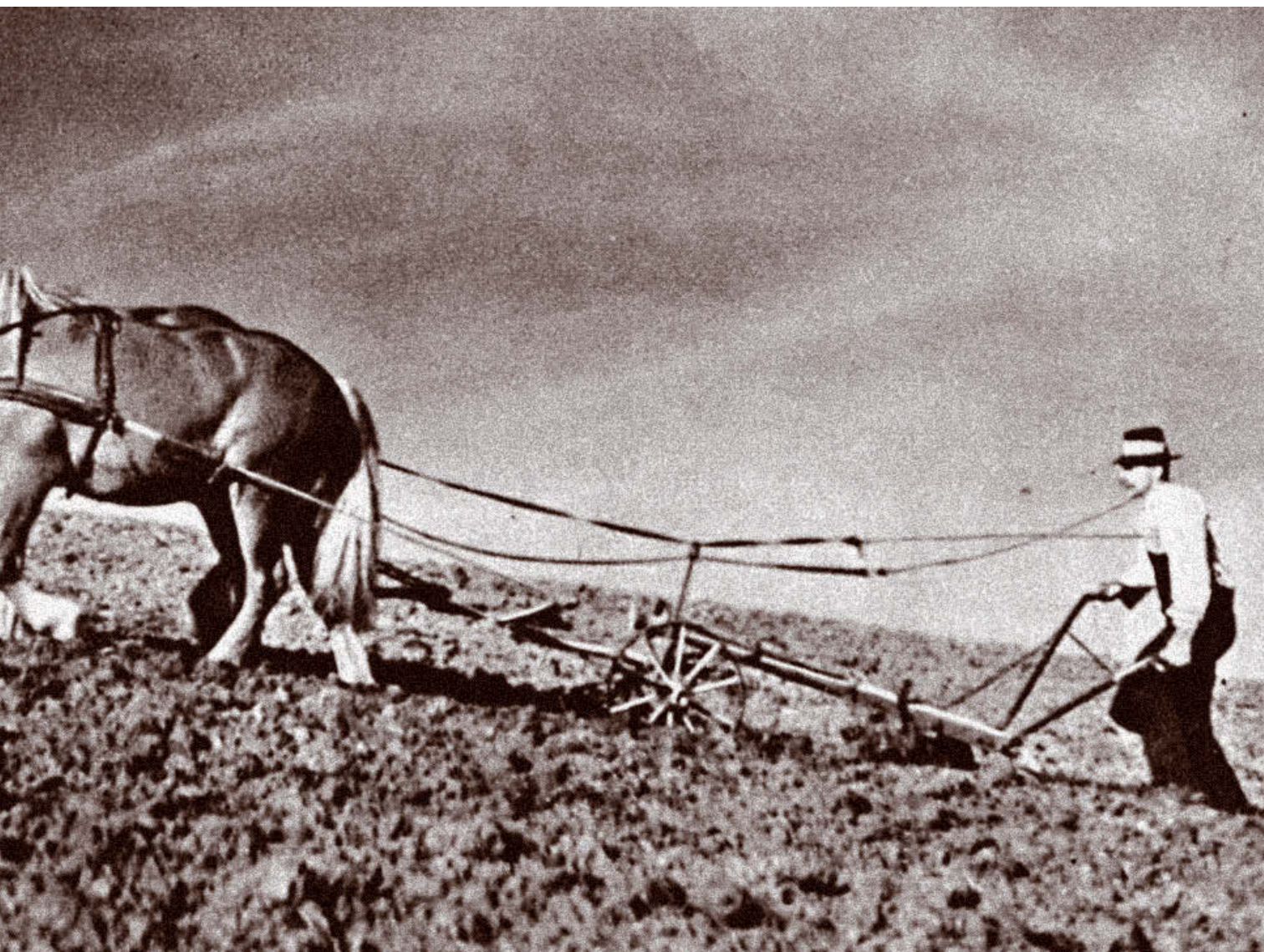
Ustanova okućja ustanovljena je jednim ukazom kneza Miloša iz 1836. sa ciljem “da bi se predupredila bijednost i propasti mnogi familija, koje otuda proishode, što mnogi zadužuju se na sva svoja dvižima i nedvižima dobra, pa kad ne mogu ovog svog duga isplatiti, prodaju im se sva dobra na koje su dug učinili, i tako im žene i deca lišena svoga imjenja, sasvim propadaju...”, kako stoji na samome početku ovoga ukaza, i kasnije obnovljena 1861. a dopunjavana 1875. i 1898. sa važnošću na teritoriji Srbije i posle 1918. sa proširenjem njenog važenja od 1923. i na teritoriju Bosne i Hercegovine), uzimala je u zaštitu i obezbeđivala zemljoradnicima od prodaje za dugove izvestan minimum zemlje, koji je iznosio po pet



dana oranja i kuću sa okućnicom veličine do jednoga dana oranja na svaku poresku glavu.

Uz ovo se zaštićuje i nužni minimum živog i mrtvog inventara koji je potreban za vođenje jednog seoskog gazdinstva. I minimum zemlje koji se zaštićuje okućjem bio je manji ako se radilo o pravima fiskusa za naplatu poreza ili za naplatu kazne i točkova po osudama za bešćastna dela. Po propisima § 471 tač. 4a Građanskog sudskog postupka zemljoradnički minimum ne samo da nije mogao biti prodan na zahtev poverilaca za dugove koji su seljaci imali, nego ni sami seljaci nisu mogli prodati ništa od ovog; ustanovom okućja zaštićenog minimuma.

Oni su to mogli učiniti samo u tom slučaju ako bi pred nadležnim vlastima dokazali da više nisu zemljoradnici, dakle da se bave nekim od nezemljoradničkih zanimanja. Tako, prema mišljenju J.



Petrovića, kada je neki zemljoradnik pri-
nuđen i rešen da proda jedan deo mini-
muma koji je zaštićen okućjem, zakon mu
to ne da, onda on (seljak koji se našao u
takvoj situaciji, toliko teškoj da mora da
proda i neki deo zemlje za koju se on uvek
grčevito borio), nalazi po ovom autoru
vrlo jednostavno i prosto rešenje: "On
se pomuči i izvuče iz nepritike i imanje
mu ostane."

Kako se on to pomuči, po cenu kakvih
žrtava i na koji način, i da li uopšte us-
peva da se izvuče iz nepritike i teškoća
ili pristupa izigravanju propisa i prodaji
jednog dela imanja, autor ovde ne govo-
ri ništa o tome.

Kad je ipak neki zemljoradnik odlučio
da pređe u grad i da se posveti nekom
drugom zanimanju, na primer, zato to što
mu je posed nedovoljan i ne može da se
na njemu ishrani, pa zbog toga hoće da
proda svoje imanje i da napusti selo, u

tome se pred njim isprečava niz formal-
nih i pravnih teškoća u vezi sa propisima
ustanove okućja, koje su, po istom auto-
ru, "često nesavladive za jednog proseč-
nog seljaka". Zato takav seljak, nastav-
lja autor, odbacuje svoju nameru da na-
pusti selo, ili ovakvu nameru odlaže, pa
tako najzad ostane ipak tu gde se zate-
kao. Ovaj uticaj okućja zadržava na selu
i one zemljoradnike koji i nemaju puni
minimum koji se zaštićuje okućjem, nego
imaju samo koje parče zemlje i nešto sto-
ke. I ovde doprinosi zadržavanju siromaš-
nih seljaka na selu, po citiranom autoru,
ta okolnost što naš seljak ima malo po-
treba pa tako, uz malo zarade, kao nadni-
čar, pečalbar ili napoličar, uspeva da sa-
stavi kraj s krajem.

Isti autor, govoreći o povlasticama
ustanove okućja u odnosu na zemljo-
radnike koji si bave pečalbom, svrsta-
va sve pečalbare u četiri kategorije:

poljoprivredni radnici; pečalbari esnaf-
skih zanata (ćeramidžije, crepari, ciglari,
rudari itd.); pečalbari esnafskih zanata
(dunđeri, zidari, drvodelje, kamenores i,
građevinski preduzimači, lončari itd.);
američki pečalbari svih zanimanja.

Tretirajući opširno pojedine kategori-
je ovih pečalbara u pogledu zaštite njiho-
vog imanja u vezi sa propisima okućja i u
vezi sa primenom ovih propisa u praksi
koja se iskristalisala kod sudova, on do-
nosi zaključak da skoro svi ovi pečalba-
ri, sa izuzetkom pojedinih majstora i pre-
duzimača koji i dobro zarađuju i koji su
se potpuno posvetili ovim zanimanjima
i prekinuli vezu sa selom, uživaju privi-
legije koje im daje ustanova okućja u po-
gledu zaštite njihovog imanja od prodaje
za dugove i t.sl. Ali u isto vreme ova usta-
nova veštački vezuje za selo znatan pro-
cenat ovih seljaka koji nemaju osnovnih
ekonomskih uslova da i dalje ostanu na

Zakon o šest dana zemlje



Zakon o šest dana zemlje (24. decembar 1873). To je bez sumnje najvažniji od svih zakona Marinkovićeve Skupštine. Još 1834. knez Miloš, da bi sačuvao zemlju seljaku, propisao je da se seljaku ne može prodati za dug kuća, baština, dva vola i krava. To je bilo okućje seljakovo, obezbeđeno od njegovih poverilaca Zakonik o građanskom sudskom postupku od 1865 proširio je okućje na dva dana zemlje. Marinkovićeve Skupština otišla je još i dalje: ona je rešila da se zemljodercu ne može uzeti u popis "kuća sa zgradama i placem do jedinog dana oranja", i osam toga "pet dana zemlje računajući dan na 1.600 kv. hvata, svega, dakle, šest dana (starinska mera za dužinu hvat iznosi, 6 stopa, ili 18 šaka, ili 72 palca, odnosno 1.8965 metara, kvadratni hvat je, dakle iznosio oko 30 ari, što znači da je od popisa bilo zaštićeno 1,8 ha, prim. red.).

Tih šest dana seljak nije smeo ni zadužiti ni otuđiti. Neotuđivo porodično dobro, okućje se samo deobom između naslednika dalo razoriti. U slučaju nužde, seljak se mogao zadužiti samo kod javnih kasa, ali ni kod njih nije mogao zadužiti dva dana zemlje i kuću s placem. Zakonski propis o okućju od šest dana mogli su samo za buduće dugove: sa ranije dugove ostajali su u važnosti stari zakonski propisi o okućju od dva dana...

Većina skupštinska, sastavljena mahom od ljudi iz naroda, bila je duboko uverena o potrebi zakona o okućju. Prezaduženost seljaka sve se više širila; ako ce nije htelo da senjak izgubi zemlju, trebalo je učiniti jedno od dvoga: ili otvoriti seljaku kredit kod javnih kasa ili mu zabraniti zaduživanje kod privatnih zajm davaca. Pored svih pokušaja, kredit seljaka kod javnih kasa nikako se nije dao urediti; prema tome nije ostalo ništa drugo nego da se seljaku onemogući zaduživanje kod privatnih zajm davaca.

Mišljenje je vladalo da naš seljak još nema potrebe za proizvođačkim kreditom: on se zadužuje zbog nerodnih godina, pomora stoke i sličnih elementarnih nesreća, ili zbog ludih skupih običaja prilikom ženidbe i udadbe. Kao što će docnije Mihailo Avramović reći: "Naš seljak sve do osamdesetih godina prošlog veka zaduživao se poglavito za hranu i gozbe". Skupi običaji prilikom ženidbe i udadbe bili su rđavi običaji od kojih je naš narod valjalo odvikavati; što se tiče nerodnih godina, seljaka je od njih valjalo obezbediti opštinskim koševima i pozajmicama iz javnih kasa. Uverena da se seljak ne zadužuje za proizvodne ciljeve, skupštinska većina nije u ograničenju njegove kreditne sposobnosti videla nikakvu smetnju našega privrednog napretka.

U svakom slučaju Skupštini je bilo mnogo stalo do održavanja malog poseda. Zaduhivanje seljaka moglo se shvatiti kao prirodni proces kojim se od malog poseda ide ka srednjem i velikom posedu. Ove promene u organizaciji nepokretne sopstvenosti nisu morale biti apsolutno zlo za našu narodnu privredu: srednji i veliki posed imali su svojih dobrih strana. Ali Skupština nije gledala tako na stvari: propast malog poseda ona je smatrala za strahovitu nesreću. Skupština je bila dobrim delom sastavljena od malih seoskih gazda koji su propadanje svoje klase izjednačavali s propadanjem narodskim. Male gazde htele su pošto poto da održe svoju društvenu klasu...

selu, a to su kao što vidimo u prvom redu, mnogobrojni pečalbari.

Kako izlazi iz prednjih izlaganja, J. Petrović smatra da je ustanove okućja sprečavala i u velikoj meri onemogućavala siromašne seljake i pečalbare da prelaze u gradove i u industrijske centre, i uopšte, da napuštaju selo.

Da li je zaista ova ustanova imala tako veliki uticaj na društveno-ekonomske prilike u Srbiji i to, kako do 1918. tako isto i posle? Da li su zaista ovi pravni propisi mogli da kroz čitave decenije, skoro kroz čitavu noviju istoriju Srbije spreče ili uveliko oteraju pojavu prelivanja osiromašenih i pauperiziranih slojeva seljaka u redove gradskog proletarijata, da li su mogli da spreče pojavu klasnog diferenciranja na selu?

Ako posmatramo ustanovu okućja od njenog osnivanja 1836. kada se ona prostirala na sve dužnike uopšte, bez razlike na njihovo zanimanje, a sa ciljem sprečavanja pojave "beskućništva i sirotinje" i od 1351. kada je ova zaštita sužena samo na zemljoradnike, pa nadalje, sa njenim kasnijim dopunama i sve do perioda između Prvog i Drugog svetskog rata, – vidimo da je, prema Petroviću, cilj ovih propisa bio da se spreči izvlašćenje i beskućništvo zemljoradnika kako se u zemlji ne bi stvorio proletarijat, koji bi bio opasan po javni poredak i budućnost naroda. "Pored toga ova ustanova imala je ne samo da spreči razvitak seoskog proletarijata, nego je imala i da spreči stvaranje velikih poseda. Isti autor tvrdi da je ustanova okućja bila kamen spoticanja "slobodnom prometu zemlje i bezmalo neotklo niva prepreka zakonu privrednog diferenciranja" i da je uopšte ova ustanova uglavnom postigla i ostarila ciljeve radi kojih je bila osnovana.

SIROMAŠNI SELJACI, ZELENASI, ČIFTE I TRGOVCI

Mi se, međutim, ne bismo mogli složiti sa zaključcima i ocenom koju Petrović daje u pogledu uspeha ustanove okućja. U vremenu svoga uvođenja 1836. pa i onda kada je bila obnovljena 1861. i svakako za još izvesno vreme posle toga ova ustanova je u uslovima koji su u tom vremenu vladali u Srbiji uopšte i specijalno na selu, kada je tamo još uvek u velikoj meri preovlađivala naturalistička



INDEKS AUTORA DISERTACIJE:

Dr Velimir Vasić

Tako vidimo da su, i pored propisa okućja, mnogi siromašni seljaci, koji su uglavnom živeli od pečalbare, mogli, ukoliko bi se za to stekli i drugi uslovi, koje smo ranije pomenuli (mogućnost nalaženja relativno stalnog zaposlenja u gradovima), da pređu u gradove.

Tako isto tvrdimo da je, i pored ustanove okućja, došlo u našem selu u Srbiji do imovinskog i klasnog diferenciranja, do propadanja i pauperiziranja mnogih seljaka, čiju su imovinu prigrabili bogatiji seljaci u malim selima, kao i predstavnici novčano-zelenaškog kapitala, na primer trgovci u gradovima itd.

PAUPERIZOVANJE SELJAKA

O ovome svedoče, na primer, ranije izneti zvanični podaci; iz kojih se vidi da je 1867. na svakih 100 seljačkih porodica 5 porodica bilo bez zemlje, 1880. ovaj broj

privreda, kada je kapitalizam još uvek sporo prodirao na selo i kada zbog svega toga, i pored postojanja i dejstvovanja zelenaškog kapitala, još nije bilo došlo do klasnog diferenciranja u većem stepenu, ova ustanova je u manjoj ili većoj meri odgovarala svojim zadacima koje su pred nju bili postavljeni.

Međutim ista ta usta nova i isti propisi došli su i morali su neminovno doći u sukob sa društvenom stvarnošću, sa novonastalim ekonomskim i socijalnim uslovima u Srbiji, koji su u drugoj polovini: XIX i naročito u prvim decenijama XX veka (pred Prvi svetski rat i posle njega) – javili kao rezultat sve bržeg prodiranja kapitalističkog načina proizvodnje u selo, kao rezultat sve bržeg razvijanja industrije, rudarstva i drugih privrednih grana, što je neminovno povlačilo za sobom priliv radne snage sa sela u gradove.

Prodiranje kapitalizma u selo dovelo je do klasnog diferenciranja, do raslojavanja sela, dovelo je do toga da su seljaci koji su se bili zadužili kod pojedinih zelenaša, čifti, trgovaca i raznih provincijskih banaka, gubili su zemlju ne samo iznad minimuma, koji je bio garantovan propisima okućja, nego su, blagodareći izigravanjima i zaobljaženjima ovih propisa i drugim podvalama i smicalicama koje su uz pomoć vlasti sprovodili razni seoski i gradski špekulanti, zelenaši i trgovci i bankari, gubili i sam minimum, pretvarani su u paupere prelazili u gradove. Zbog svega toga ovi propisi su mogli samo u vrlo maloj meri

da sačuvaju siromašne seljake od toga da im se ne izvrše prinudne prodaje njihove imovine onda kada bi zapali u dugove.

Ovde podsećamo na podatke koje smo citirali u trećoj glavi, iz kojih se vidi da je u Srbiji samo u vremenu između 1831. do 1908. bilo izvršeno oko 120.000 prinudnih javnih prodaja imovine pojedinih dužnika i da je na taj način bilo rasprodato 164.000 raznih nepokretnosti.

■ **“Da bi se predupredila bijednost i propasti mnogi familija kada se prodaju sva njihova dobra na koje su dug učinili” ustanova okućja ustanovljena je jednim ukazom kneza Miloša iz 1836, zatim je obnovljena 1861. a dopunjavana 1875. i 1898. sa važnošću na teritoriji Srbije i posle 1918. Uzimala je u zaštitu i obezbeđivala zemljoradnicima od prodaje za dugove izvestan minimum zemlje, koji je iznosio po pet dana oranja i kuću sa okućnicom veličine do jednoga dana oranja na svaku poresku glavu**

Ako su siromašni seljaci i pečalbari bili rešeni da definitivno napuste selo, da prodadu svoju zemlju i da se posvete drugim zanimanjima, ni onda ih u tome nisu mogli sprečiti propisi okućja, jer je po samim ovim propisima bilo moguće da ovakva lica stvarno ili fiktivno promene svoje osnovno i glavno zanimanje, da podnesu dokaze o tome da mogu prodati svoje imanje u selu, što sve nije predstavljalo nepremostive teškoće.

se podigao na 16,70, da bi u 1897. dostigao 21,57 porodica.

Klasno diferenciranje na selu u Srbiji krajem XIX v. vidi se takođe i iz promena u strukturi poseda koje se zapažaju između 1889. i 1897. Dok je 1889. prema zvaničnim statističkim podacima, bilo 177.532 posednika sa posedom do pet hektara, a 67.000 posednika sa posedom od preko 5 hektara, dotle je 1897. sa posedom do pet hektara bilo samo 160.165, a sa posedom



TRŠIĆ, LOZNICA: Poljoprivreda nekad

Foto: eads.org.rs

od preko pet hektara već je bilo 133.046 posednika.

Raslojavanje na selu i stalno pauperiziranje seljaka nastavilo se i dalje sa početkom XIX veka. To se vidi iz sledećeg pregleda brojnog stanja lica koja su bila bez ikakve imovine:

Godina	1895	1900	1905
Broj lica koja nisu imala nepokretno imanje	39.695	41.551	51.711
Broj onih koji su imali samo kuću	29.607	29.095	15.541

Ovi podaci pokazuju kako se krajem XIX i početkom XIX v. neprekidno vršio proces klasne diferencijacije na selu u Srbiji i pored postojanja ustanove okućja. Ovaj proces se nastavio sve do 1914, a posle 1918, odvijao se još bržim tempom. Došlo je, dakle, ono što su tobože hteli sprečiti predstavnici vladajuće klase u Srbiji, kada su donosili propise o okućju, došlo je do stvaranja pauperiziranih seljaka na selu i najzad, došlo je naročito u vremenu između dva poslednja svetska rata, do stvaranja čvrste političke veze između gradskog i seoskog proletarijata, od čega su naročito strahovali predstavnici buržoazije. Ovaj strah buržoazije izbija između ostalog i iz izlaganja samog J. Petrovića.

Potvrdu o ulozi i rezultatima ustanove okućja, upravo o tome da je ova ustanova došla u sukob sa novonastalim društvenim i ekonomskim uslovima u Srbiji, tako da nije moglo odgovoriti zadacima koji su svojevremeno bili pred nju postavljeni, možemo videti ne samo u položaju u kome se nalazilo naše selo krajem XIX i početkom XX veka i naročito u periodu

između 1918. i 1940. godini, o čemu smo i u ovom kao i u ranijim poglavljima već dali dovoljno podataka, nego potvrdu za naše mišljenje o ovome možemo naći i u samim radovima J. Petrovića, samo ako ih pažljivo analiziramo.

Tako na jednom mestu ovaj autor, govoreći baš o tome kako je okućje bilo skoro nepremostiva prepreka zakonu privrednog diferenciranja, kaže: "Zakon privrednog diferenciranja mogao je i pored okućja u priličnoj meri dejstvovati, blagodareći poglavito tome što je nešto bližu 60 odsto obradive zemlje stajalo u slobodnom prometu izvan krug a okućnog prava (posedi koji su obuhvatali više od pet dana oranja), zatim prodajama imanja za naplatu poreza ili štete i krivičnih troškova po bešćasnim delima, i najzad, blagodareći izigravanju zakona."

I dalje, autor, vraćajući se na pitanje uspeha ili neuspeha ustanove okućnice kaže: "U borbi života, neke seoske porodice bile, su izložene, druge nisu mogle pribavljati zemlje srazmerno uvećanju svojih poreskih glava. Tako se, u rezultatu sa namnožavanjem seoskog stanovništva, javio i stvorio onaj sloj seoskih paupera, čije je stvaranje zakonodavac hteo okućjem sprečiti..."

...

Kao što smo iz svega dosad navedenog mogli videti, ni ustanova okućja ni drugi uzroci koji se navode; od pojedinih autora ne mogu sprečiti siromašne seljake među njima u prvom a redu pečalbare, da onda kada u selu me mogu da opstanu na svojim sićušnim posedima, prelaze u

razne gradske i industrijske centre i tamo se stalno nastanjuju. Razume se, kao što smo rekli već ranije, ovi poluproletarizovani seljaci prelaze u gradove tek onda ako tamo mogu da pronađu neko relativno stalno zaposlenje pomoću kojega će moći zaraditi hleb za sebe i svoje porodice. Inače, ako ovakvo zaposlenje ne bi mogli dobiti, oni i dalje ostaju u svojim selima, odlaze stalno u pečalbu, nastojeći na taj način da se nekako održe u životu i u stvari stalno stojeći, kako Marks kaže, jednom nogom u glibu pauperizma. I zato se ovaj deo siromašnog seoskog stanovništva uopšte i, u ovom konkretnom slučaju u pečalbarskim krajevima Istočne Srbije, kao što to napominje Marks, govoreći o relativno suvišnom stanovništvu na selu, stalno nalazi pripravan da uskoči u gradski ili manufakturni proletarijat i samo vreba pogodnu priliku za taj preobražaj" (reč manufaktura, kao što je poznato, uzima ovde Marks u smislu nepoljoprivrednih industrija). Ovo relativno suvišno stanovništvo sa sela preliva se i otiče neprekidno u gradove, ali se to naročito zapaža onda "kad se odvodni kanali izuzetno široko otvore", tj. kada se ovo stanovništvo, kao što smo već i ranije na to ukazivali, može, blagodareći povećanoj tražnji radne snage, koja je rezultat oživljavanja privredne delatnosti, privremenih perioda poleta i povoljnih konjunktura, zaposliti u gradskim i industrijskim centrima i tamo naći mogućnosti za svoj opstanak...

Izbor: M.M.

grafička oprema redakcijska

VREME *Klub dobrih poslovnih ideja* USPEHA!

REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU



ALEKSANDAR RUŽEVIĆ, COCA-COLA HELLENIC

Kvalitet je apsolutni prioritet

Intervju: Aleksandar Ružević, generalni direktor kompanije Coca-Cola Hellenic Srbija i Crna Gora

Kvalitet je apsolutni prioritet

“Veoma smo ponosni na postignute rezultate i verujemo da je uspeh kompanije usko povezan sa opštim razvojem lokalne zajednice. Svesni smo potrebe da kompanije poput naše budu uzor i postavljaju standarde u poslovanju, jer samo tako možemo unapređivati ambijent u kome poslujemo”

Aleksandar Ružević, novi generalni direktor kompanije Coca-Cola Hellenic Srbija i Crna Gora, došao je na čelo ove kompanije 4. avgusta. Ružević je na ovu poziciju došao sa mesta generalnog direktora Pivare Skoplje, koja je u zajedničkom vlasništvu Coca-Cola Hellenic Grupe i Heinekena, a zamenio je dosadašnjeg direktora Ramona Vajdingera, koji je predvodio kompaniju Coca-Cola Hellenic Srbija i Crna Gora tokom tri godine. S obzirom da je stupio na funkciju pre nepunih mesec dana, prva pitanja za Aleksandra Ruževića bila su o prvim koracima koje je preduzeo i o procesu ukla-panja u Coca-Cola sistem.

“Coca-Cola sistem je moje okruženje poslednjih 17 godina i za to vreme sam imao priliku da detaljno upoznam i pratim promene na domaćem tržištu, te sarađujem sa velikim brojem ljudi iz gotovo svih sektora”, kaže Ružević. “Upravo poznavanje kompanije, tržišta i poslovnog ambijenta omogućilo mi je da se od prvog dana posvetim prioritetima, a to je da sa mladim i ambicioznim timom pripremim plan poslovanja za naredne godine. Budući da kompanija zapošljava više od 1000 ljudi u Srbiji i Crnoj Gori, proveo sam nekoliko dana razgovarajući sa našim zaposlenima u punionicama i distributivnim centrima, a u planu su i susreti sa predstavnicima lokalne zajednice – brojnim partnerima iz vladinog i civilnog sektora”, kaže Ružević.

“VREME”: Pre Coca-Cola Hellenic Srbija bili ste generalni direktor u Pivari Skoplje. Na Doing Business listi, Makedonija se kotira daleko ispred Srbije, pa ipak, teško možemo reći da je ekonomija Makedonije u nešto boljem stanju od ekonomije Srbije. Koje su ključne razlike u uslovima za poslovanje u ovim

zemljama? Vaš prethodnik Ramon Vajdinger je pre nešto više od pola godine (doduše u funkciji potpredsednika Upravnog odbora NALED-a) pomenio više stotina parafiskalnih nameta u Srbiji, koje je okarakterisao kao “plaćanja kod kojih nikakva usluga nije pružena zauzvrat”. Koje su ključne tačke koje država treba da popravi kako bi se olakšalo poslovanje kompanija, a da se to ne sve- de samo na suštinsko smanjenje prava zaposlenih?

ALEKSANDAR RUŽEVIĆ: Srbija je izuzetno važno tržište sa velikim potencijalom, ali ne treba zanemariti činjenicu da je privreda opterećena brojnim ograničenjima koja otežavaju planiranje i predvidivost poslovanja. Primetno je da su poslednjih godina pojednostavljene procedure i ukinuti pojedini nameti i nadam se da će u godinama pred nama biti sve manje administrativnih intervencija koje nepotrebno poskupljuju poslovanje. Takođe, kompleksna ekonomska situacija u čitavom okruženju predstavlja izazove sa kojima se borimo već niz godina. Odgovorno poslovanje u našem regionu zaista zahteva izuzetne veštine, fleksibilnost i posvećenost. Zajedno sa partnerima učestvujemo u inicijativama koje imaju za cilj unapređenje poslovnog ambijenta i siguran sam da svojim iskustvom možemo doprineti primeni inovativnih rešenja od kojih tržište, ali i krajnji potrošači, mogu imati višestruke koristi.

Koliko su odluke koje vi i vaš tim donosite samostalne, s obzirom da je Coca-Cola Hellenic čerka-firma jedne od najmoćnijih kompanija sveta, a koliko su rezultat zahteva koje stižu iz matične kompanije? Možete li malo da objasnite odnos ova dva entiteta i ceo taj razgranati

Coca-Cola sistem?

Coca-Cola Hellenic Srbija i Crna Gora deo su Hellenic Grupe koja posluje na tri kontinenta i naše poslovanje je usklađeno sa poslovnim planovima i strategijom koji se odnose na sva tržišta. Ipak, svako tržište je specifično i na svoj način zahtevno, upravo imajući u vidu razlike u životnom standardu i poslovnom okruženju, te je samostalnost u odlučivanju neophodna za ostvarivanje dobrih poslovnih rezultata. Naš tim u Srbiji prepoznat je kao izuzetno posvećen, snažan i odgovoran, te je samostalnost u odlučivanju na visokom nivou. Kada je u pitanju organizacija Coca-Cola Sistema u svetu i u Srbiji, važno je istaći da sistem posluje kroz više zasebnih jedinica. Da pojasnim: The Coca-Cola Company vlasnik je recepture i brenda Coca-Cola, dok širom sveta posluju punionice sa kojima ona sarađuje. Coca-Cola Hellenic Grupa je jedna od najvećih punionica u svetu, čiji je deo i srpska operacija.

Kada očekujete novi izveštaj o održivom poslovanju kompanije? Možete li reći nešto više o ovom aspektu poslovanja?

U junu ove godine predstavili smo drugi samostalni izveštaj o održivom poslovanju za 2014. godinu koji na transparentan način prikazuje uticaj svih aspekata poslovanja na zajednicu i okruženje. Izveštaj je sastavljen prema međunarodnim GRI standardu, dostigao je B nivo i ispunjava zahteve Globalnog dogovora Ujedinjenih nacija. Veoma smo ponosni na postignute rezultate i verujemo da je uspeh kompanije usko povezan sa opštim razvojem lokalne zajednice. Svesni smo potrebe da kompanije poput naše budu uzor i postavljaju standarde u poslovanju, jer samo tako možemo unapređivati ambijent u kome poslujemo. Zato



investirali 3,8 miliona evra. Kvalitet naših proizvoda će i nadalje biti apsolutni prioritet kompanije i naš tim će zasigurno nastaviti da radi na inovacijama i razvoju.

Kada govorimo o društveno odgovornom poslovanju, postavlja se dosta pitanja: kako razlikovati stvarno društveno odgovorno poslovanje od običnog PR-a, da li je za kompaniju bolje da posluje neodgovorno, ostajući u zakonskim okvirima, koliko društveno odgovorno poslovanje poskupljuje cenu proizvoda i time smanjuje konkurentnost kompanije... Koje je vaše mišljenje o ovoj temi?

Coca-Cola Hellenic je svoje poslovanje na određeni način uslovia sopstvenom odgovornom ulogom u društvu. Preciznije, tokom proteklih godina poslovne operacije i planove počeli smo da vrednujemo i kroz prizmu uticaja na sredinu i zajednicu. To se najbolje ogleda kroz primenu novih tehnologija koje dovode do smanjenje uticaja na okruženje (uvođenje sistema energetske efikasnost, eko boca, odgovorna upotreba resursa, te kvalitetno iskorišćenje sistema za tretman otpadnih voda i slično) i doprinos zaposlenih kroz brojne volonterske akcije. Da bih najbolje ilustrovao kako sagledavamo našu ulogu u Srbiji, navešću da smo samo tokom majskih poplava 2014. godine donirali više od milion američkih dolara ugroženim zajednicama, a da su naši zaposleni volontirali više od 6000 sati.

Šta Coca-Cola Hellenic Srbija još čini što spada u društveno odgovorno poslovanje?

Coca-Cola Hellenic Srbija sebe smatra partnerom zajednice, i partnerstva sa državnim i civilnim sektorom su rezultat naših zalaganja u brojnim oblastima: zaštita životne sredine, edukacija mladih, promovisanje aktivnog načina života i podrška u vanrednim situacijama. Budući da nismo okrenuti samo jednoj oblasti, već su principi odgovornog poslovanja utkani u sve segmente biznisa, naš uticaj je sveobuhvatan i zato smo odlučili da iz godine u godinu svoje napore i rezultate predstavljamo kroz izveštaje o održivom poslovanju. Na ovaj način je naš doprinos društvu krajnje transparentan, a metodologija i ocenjivanje prema međunarodnom GRI standardu daju mu kredibilitet i merljivost.

smo ove godine organizovali Nedelju održivog poslovanja u okviru koje smo sproveli niz aktivnosti za zaposlene, medije i naše partnere. Sledeći Izveštaj o održivom poslovanju za 2015. godinu ćemo predstaviti u narednoj godini, uz brojne inovacije i verujem još bolje rezultate.

Prošlo je deset godina od kako je Coca-Cola kupila fabriku Vlasinka. Kakva je razlika napravljena u tom periodu – kakva je fabrika bila tada, a kakva sada, i šta Coca-Cola očekuje da Vlasinka bude za narednih deset godina?

Budući da sam u kompaniji od 1998. godine, imao sam priliku da budem deo tima u vreme akvizicije Vlasinke i danas sa ponosom mogu da konstatujem da je fabrika doživela izuzetan razvoj i uspeh. Od 2005. investirano je šest miliona evra i poboljšana je efikasnost proizvodnih linija za 40

odsto. Prodaja je u prethodnoj deceniji porasla četiri puta, a izvoz na okolna tržišta je višestruko uvećan, te Rosa izvozi 20 odsto svoje proizvodnje. Sama činjenica da smo desetogodišnjicu akvizicije proslavili liderskom pozicijom Rose u segmentu negaziranih voda u Srbiji, najbolje svedoči o posvećenosti i energiji našeg tima. Siguran sam da ćemo u narednim godinama raditi na povećanju izvoza i brojnim inovacijama. Takođe, predstoji nam obeležavanje deset godina od akvizicije kompanije Fresh&Co.

Možete li nešto da kažete o budućim projektima Coca-Cola Hellenic Srbije?

Coca-Cola Hellenic Srbija je lider na tržištu i ta uloga nam nameće visoke standarde i još ambicioznije ciljeve. U ovom trenutku smo ponosni na izgradnju jedinstvenog Centra za proizvodnju sokova u okviru našeg postrojenja u Zemunu u koji smo



SAMSUNG

Galaxy S6 Edge+ u Srbiji

Samsung Galaxy S6 Edge+ i Galaxy Tab S2 krajem avgusta su svoju premijeru imali i na srpskom tržištu. Najnoviji pametni telefon kompanije Samsung biće dostupan kod operatora u maloprodajnim objektima od 4. septembra, dok će tablet Tab S2 biti u prodaji početkom oktobra. Kompanija Samsung pripremila je i poseban premium paket namenjen prvim kupcima Edge+ uređaja u Srbiji. U paketu će osim telefona biti Clear Cover i Flip Wallet u boji telefona. Samsung Galaxy S6 Edge+ ima 4GB radne memorije, 5,7-inčni Quad HD Super AMOLED ekran, zadnju kameru od 16MP i prednju od 5MP. Napredni sistem kamere nudi opciju za brzo pokretanje u roku od 0,6 sekundi, pametnu stabilizaciju slike, unapređene opcije fotografisanja, snimanja i montiranja video-sadržaja, uz 4K video-snimanje i Live Broadcast opciju za emitovanje uživo. Samsung Galaxy Tab S2 je elegantnog dizajna sa najtanjim i najlakšim metalnim ramom u ovoj kategoriji dimenzija na tržištu te ga je veoma lako nositi sa sobom. Sa debljinom od samo 5,6 mm i težinom od samo 389 g (9,7 inča) i 265 g (8 inča), Galaxy Tab S2 dizajniran je za čitanje digitalnih sadržaja, uključujući e-knjige, časopise, stranice i vesti na internetu zahvaljujući Super AMOLED ekranu koji donosi 94 odsto prirodnih tonova, verno prikazujući boje. U Srbiji je Samsung Galaxy S6 Edge+ dostupan u crnoj i zlatnoj boji, sa 32 GB prostora, a Tab S2 u verzijama od 9,7 i 8 inča sa Wi-Fi i LTE povezivanjem i

memorijom od 32 GB prostora sa podrškom MicroSD do 128 GB.

HENKEL

Ceresit Road Show

Ceresit, dobro poznati brend kompanije Henkel, ove godine organizovao je projekat Ceresit Road Show specijalno namenjen majstorima širom Srbije. Tokom tri meseca trajanja projekta majstori su imali prilike da steknu nova znanja i veštine, lično isprobaju nove Ceresit proizvode, kao i da se bolje upoznaju sa Ceresit predstavnicima prodaje i tehničke podrške. Projekat Ceresit Road Show realizovan je sa ciljem da dodatno unapredi i učvrsti odnos između Ceresit brenda i njegovih vernih potrošača širom zemlje. Preko hiljadu majstora i učesnika projekta na preko 40 lokacija prisustvovalo je radionicama, edukacijama, demonstracijama proizvoda, interesantnim takmičenjima, kao i neformalnim druženjima u opuštenoj atmosferi. Podstičući interaktivnost i takmičarski duh, projekat je svim učesnicima pružio priliku da isprobaju najnovije proizvode brenda Ceresit i na nesvakidašnji način se upoznaju sa inovacijama koje im mogu biti korisne u svakodnevnom radu. Učesnici su imali priliku da razmene znanja, usavrše stečene veštine i aktivno učestvuju u takmičenjima, npr. izrade što lepšeg logoa, u vidu kolaža, za maloprodaju domaćina.

ICT HUB

Konkurs "Nova tehnološka preduzeća"

Biznis inkubator za tehnološko preduzetništvo ICT Hab (ICT Hub) pozvao je 1. septembra sve studente početnih i završnih godina studija da se do 20. septembra prijave na konkurs "Nova tehnološka preduzeća", čiji je cilj podsticanje mladih na preduzetništvo i samozapošljavanje. Konkurs sprovodi ICT Hab uz finansijsku podršku Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije, a ideja je da se doprinese povećanju zaposlenosti u Srbiji. Na konkurs mogu da se prijave studenti, starosti do 30 godina, nakon čega će biti

izabrano 80 njih koji će dobiti šansu da budu deo programa. Za studente završnih godina projekat podrazumeva besplatan šestomesečni program podrške razvoju preduzetničkih veština u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) i pokretanju sopstvenog biznisa. Nakon obuke planirano je otvaranje najmanje četiri start-apa u oblasti IKT. Odabrani studenti početnih godina proći će dvomesečnu "Školu poslovnog iskustva", koju će voditi uspešni preduzetnici iz Srpske asocijacije menadžera (SAM) i Sekcije mladih perspektivnih lidera (SAMPLE), što će im pomoći da u budućnosti samostalno razvijaju ideje i projekte. Neke od tema su: razvoj biznis modela, konkurentnost, upravljanje stresom, strategije prodaje poslovnim korisnicima i prezentovanje investitorima.

SOMBOLED

Stipendije za postdiplomske studije u Francuskoj

Kompanija Somboled, jedna od vodećih mlekaru u Srbiji koja posluje u okviru francuske Lactalis grupe, petu godinu zaredom organizuje konkurs za dodelu stipendija za postdiplomske studije u Francuskoj, u oblasti tehnologije i kontrole kvaliteta hrane. Dvogodišnji program studija biće realizovan na uglednom fakultetu L'Ecole Supérieure d'Agriculture (ESA) u Anžeu, a uspešni kandidati će biti u prilici da osim teorijskih znanja steknu i prva radna iskustva u velikoj međunarodnoj kompaniji kroz stručno usavršavanje u fabrikama kompanije Lactalis. "Zadovoljstvo nam je što možemo da doprinesemo kvalitetnijem obrazovanju i razvoju mladih i talentovanih ljudi i budućih stručnjaka u prehrambenoj industriji, ali i da im nakon povratka pružimo mogućnost da rade u svojoj zemlji. Postdiplomske studije u Francuskoj su odlična prilika za sve vredne i ambiciozne studente da razviju svoja znanja i veštine, uče od najboljih, steknu iskustvo u realnom poslovnom okruženju i doprinesu razvoju mlecarskog sektora u Srbiji", ističu u kompaniji Somboled. Pravo učešća na konkursu imaju kandidati koji 1. septembra 2016. godine još nemaju 26 godina.



Forma ideale

U šest popodne čak je i Njegoševa pusta: brisani prostor kao u vesternu sred podneva, kad je na sredokračić saluna i šerifove kancelarije zakazan dvoboj; zatočenici kafića još nisu posejali džipove naporedo sa bogougodno parkiranim kolima lokalnog stanovništva, kad, u kontrastu ugledam analitičara, on je, nije on, silueta klimnu glavom u znak pozdrava, otpozdravim, u ruci mi plastična kesa sa kis. vodom "San Pelegrino", a znam koliko se silueta bila sneveselila kad je na Terazijama videla mladáriju da kupuje hrvatsku "Janu".

Ne hoteći da ih usmeno prosvetli na licu mesta, analitik se lakomislenicima sutradan obratio otvorenim pismom, koje, ako su ga potonji samo pročitali, mora da ih je dobrano štrenculo: da li se u ovaj mah hrvatska mladež jagmi da kupi našeg "Kneza Miloša", "Karađorđa", "Cara Dušana Silnog"?!

Pružim korak, kesu premeštam u drugu ruku, da ne bude nikome oči, tek u liftu je ljudski pogledam: **AROMA**, *Miriše na*

Kako je malo falilo da sugrađaninu, ni krivom ni dužnom, trajno upropastim poslepodne

bolje!, a sve latinicom! Imao bi sluč. prolaznik puno pravo da me sutra, ispunjavajući novinarsku normu, ali i patriotsku dužnost, javno upita: "Šta mislite, da li u ovaj mah Umberto Eko – eto, čak vas i ne upoređujem naprosto sa nekim Italijanom Vaše životne dobi i koji pripada tamošnjoj pauperizovanoj radničkoj klasi – kupuje "Vrnjce" ili "Rosu"?!



Ne bi li naša država trebalo da obznani kakve imigrante želimo, da bi oni koji ispunjavaju uslove došli u što većem broju, a da se autsajderi i beznadežnici ne bi džaba izlagali nepotrebnom trošku?

Nama bi prijao egzodus Rusa ili Grka, ali dok se pravoslavci i pravoslavke ne zapute masovno ka Srbiji, moramo se službeno i naučno pozabaviti trijažom ovih koji dolaze: da su neznabošci, bilo bi još bože pomozi, ako se tako može reći, ali su listom drugoverci, a vera je ono što Srbina drži na ovoj nepravednoj planeti – svetska istorija šta je drugo nego istorija nepravdi nanesenih Srbima! E, sad se i nama prilika da stavimo nevoljnike na kušnju, da propišemo uslove koje imigrant ima da ispuni te da ga podvrgnemo završnom ispitu gde će pokazati koliko mu je srpstvo na srcu, koliko ljubi pravoslavlje i Kosovo, kako *priča srpski!* Sve to već postoji u razv. zemljama, samo treba da to prilagodimo našem klimatu i jez. području.

Po ugledu na EU, koja fudbalerima glatko i momentano daje sve moguće papire, ako samo potpišu ugovor sa klubom iz prve lige, i Srbija prednost treba da da vrhunskim sportistima, koji već na granici treba da pokažu olimpijske medalje, ili druge dokaze da pripadaju sportskoj svetskoj eliti, a stoljetnji im je san da nastupaju pod srpskom zastavom.

Dobitnici "Zlatne palme", Oskara i Nobelove nagrade takođe su dobrodošli: leno dobijeno od države biće dužni da održavaju sa pažnjom dobrog domaćina; budu li docnije sazidali kakvu zadužbinu i u Republici Srpskoj – utoliko bolje!

Idealni migrant nije siromašak, ali nije ni prebogat: ako izgleda iole imućan, došljak izaziva podozrenje, domicil. živalj mračnim pogledima preleće preko skupih telefona koje tuđinci vade iz naizgled ofucanih ruksaka. Došljak kakav nam treba je čovek porodičan, ali Srbiji ne treba nikakav paša, koji ima tri prelepe žene, dok se mi, koji smo odvajkada na ovim prostorima (kakav izraz!), imamo zadovoljiti monogamijom.

Najezda pribeglica može da bude obol našoj takor. izumrljoj ekonomiji: program njihove obuke pre izlaska pred državnu komisiju biće delo stručnog tima, tu će biti lepog posla za sve nas kojima je jezik kuća, "Službeni glasnik" štampao bi i prodavao bi brošure, na srpskom, naravno, kao kad

na prvom času stranog jezika u školi nastavnica grakne pozdrav na tom jeziku i neće za dobro samih osnovaca celo bogovetno polugodište da bekne nijednu srpsku reč, kao da je sad iz te strane zemlje uvezena i ocarinjena; bivši radnički i narodni univerziteti postali bi pribeglički, tu bi aplikanti-aspiranti-imigranti sticali znanje iz njihovog budućeg maternjeg jezika, tu bi učili o Sv. Savi, Sv. Tesli, o Sv. Nikolaju, o našim milim dinastijama. Ključno pitanje bilo bi ne "kad se dogodio Boj na Kosovu", nego: "Šta se desilo 1389. godine, i zašto baš Srbima?!", kandidat bi osim poznavanja istorije morao da tečno i izražajno deklamuje dve pesme iz kosovskog i pokosovskog cikl., a po vlast. izboru.



Mi nećemo nikog da pokrštavamo, ali, iskreno, treba nam tuđin rad da prihvati hrišćanstvo u njegovom najlepšem obličju, treba nam parohijan željan i sposoban da ovlada jednim besprekornim pismom; idealni imigrant nije holostoi, nije samac, nije momak za ženidbu: neku bi Srpkinju bez sumnje baš to obradovalo, ali otkud znamo da ne bi đuvegija našu sestru preveo u svoju veru, u borbi protiv koje je život položio mnogi naš predak, kome usled vremenske udaljenosti i toga smrtnog ishoda ni ime ne znamo.

Idealan imigrant ima ženu, jednu, ima dva sina i kćer mezmicu, i čeljad i roditelji cepljeni su blagovr. protivu zaraznih bolesti, džumle i oberučke prihvataju srpsko državljanstvo, izjašnjavaju se kao Srbi, biraju krsnu slavu i prihvataju radosno i iskreno veru pravoslavnu: čineći dobro delo Srbija zadaje udarac beloju kugi i već naredno pokolenje Novosrba možda neće ovako mirno gledati kako lažna država Kosovo ulazi te u MOK, te u UEFU, i šta ti ja znam.



Penzionerima ne trebaju mentori

Ovih dana je predsednik Vlade obećao povećanje penzija, uz blagoslov MMF-a, u oktobru ove godine. Slutim da bi to moglo biti oživljavanje suspendovanog propisa koji se odnosi na ovogodišnji restriktivni budžet. Ako se to i desi, novo premijerovo obećanje imaće ukus "šećerne vodice"

Piše: Prof. dr Zoran Ivošević



Foto: A. Andić

Aktuelne pravne i ekonomske nevolje penzionera i ostalih građana Srbije, izazvane su zašeceranim pravnim i političkim podvalama. Zakon o privremenom uređivanju načina isplate penzija iz 2014. godine svojim bezazlenim nazivom najavljuje uređivanje tehnike isplate penzija, a svojim rigidnim odredbama uneređuje Ustavom zajemčena prava korisnika penzija utvrđena sistemskim Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju, kojim se, po članu 97. tačka 8. Ustava, ona jedino mogu i utvrđivati i menjati i ukidati. A šta se desilo? Sistemski zakon je ostao na snazi, ali su njegove odredbe o visini penzija suspendovane bočnim surogat zakonom čiju očiglednu neustavnost Ustavni sud još nije stigao da konstatuje.

Šta njegovu neustavnost čini očiglednim?

Surogat zakona devastira odredbu članu 20. stav 2. Ustava koja predviđa da se dostignuti nivo ljudskih prava, kojima pripadaju i prava iz penzijskog osiguranja, ne može smanjivati.

Surogat zakona nije u skladu sa Evropskom socijalnom poveljom koja (u članu 12. tač. 1-3) državu-potpisnicu obavezuje da svoj sistem socijalne sigurnosti održava na zadovoljavajućem nivou i postepeno podiže na viši nivo. Pošto je Srbija ovu povelju ratifikovala 2009. godine, nije mogla da dostignuti nivo socijalnih prava snižava. Kako je to ovim zakonom učinila, povredila je odredbu člana 194. stav 5. Ustava koja određuje da zakon ne sme biti u suprotnosti sa ratifiko-

vanim međunarodnim ugovorom.

Surogat zakona umanjuje penzije zavisno od njihove visine, dakle – progresivno. Zakon o privremenom uređivanju osnovica za obračun i isplatu plata, odnosno zarada i drugih stalnih primanja kod korisnika javnih sredstava, umanjuje primanja u jednakom procentu od deset odsto osnovice, dakle – linearno. Razlika u načinu smanjivanja primanja penzionera i onih koji rade u javnom sektoru predstavlja diskriminaciju, a ona je članom 21. stav 2. Ustava zabranjena.

Po stupanju na snagu surogat zakona, predsednik Vlade Aleksandar Vučić je u skupštinskoj raspravi o rebalansu budžeta za 2014. godinu i Budžetu za 2015. godinu, 22. decembra 2014. godine, izjavio da "više neće biti smanjenja penzija" i da građani "ubuduće mogu očekivati samo boljitak".

Ova se izjava još nije ni "ohladila", a Narodna skupština je na samom početku obećane budućnosti dopunila sistemski Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju članom 80b koji glasi: "Izuzetno od člana 80. ovog zakona, za vreme primene Zakona o privremenom uređivanju načina isplate penzija (...), penzija se može povećavati samo u skladu sa zakonom kojim se uređuje budžetski sistem i zakonom kojim se uređuje budžet". Član 80. od kojeg se ovom odredbom odstupa, predviđa da se visina penzija svakog aprila i oktobra u godini usklađuje sa kretanjem troškova života u Republici. Pošto je Budžet za 2015. godinu, na zahtev MMF-a, rekordno

restriktivan, citirana odredba je obustavila aprilsko usklađivanje penzija, pa su one realno pale zbog enormnog povećanja životnih troškova. Time je pala i obećavajuća izjava premijera.

Valja naglasiti da se ovo realno smanjenje penzija odnosi na sve penzionere, dakle, i one sa manje od 25.000 dinara mesečnih primanja.

Ovih dana je predsednik Vlade obećao povećanje penzija, uz blagoslov MMF-a, u oktobru ove godine. Slutim da bi to moglo biti oživljavanje suspendovanog propisa koji se odnosi na ovogodišnji restriktivni budžet. Ako se to i desi, novo premijerovo obećanje imaće ukus "šećerne vodice", jer će surogat zakon i dalje biti na snazi.

Na svu sreću, penzioneri i ostali građani već su prepoznali zašećerene podvale koje su pratile: umanjenja ostalih prihoda lica u javnom sektoru; povećanje poreza na imovinu; poskupljenja kamata, komunalnih usluga i PDV-a; poskupljenja gasa i struje; poskupljenja lekova i udžbenika; umanjenja prosečnih plata i penzija... Svi ti udari na standard stanovnika korisnike penzija pogađaju teže, jer su njihova primanja – makar bila i mala – česti jedini stalni prihod porodica čiji radno sposobni članovi nisu zaposleni. A njihov broj nije mali.

Zašto tvrdim da građani već prepoznaju zašećerene podvale i šta na to ukazuje?

Iako etablirani politički analitičari o tome ćute, popularnost predsednika Vlade i njegove stranke počela je da opada. Da nije, Vučić ne bi bio u mislima o prevremenim izborima, u kojima će biti do oktobra. A čim je u takvim mislima, priprema još jedno zašećereno obećanje. Ono je, u prisustvu MMF-a, već dato, a glasi: "Plate i penzije biće veće. I tačka. Pitanje je samo kada, kako i koliko." U rečima "kada", "kako" i "koliko" čuči i mogućnost nove zašećerene podvale. Sačekajmo oktobar. Nije daleko.

Zašećerena politička obećanja upućuje svojim sunarodnicima i Vučićev albanski kolega Edi Rama. On je nedavno dronirao Srbima "Veliku Albaniju" po ugledu na Vučića, koji je, sledeći svog političkog oca Šešelja, sve do skora dronirao Makedoncima, Crnogorcima, Bošnjacima, Hrvatima i skadarskim Albancima "Veliku Srbiju". Sada to objašnjava mladalačkim gresima prošlosti, sledeći nove mentore iz Berlina, Vašingtona i Brisela. Ali takva je sudbina političara, jer se bave drugim najstarijim zanatom, a njega sa onim prvim povezuje lukrativno menjanje partnera.

Penzionerima nisu potrebni mentori. Ni oni iz PUPS-a, koji lična i neotuđiva prava korisnika penzija lako i veselo žrtvuju vlastitim interesima. Ne trebaju im ni politički zastupnici, jer hoće da se njihov autentični nemodifikovani i nezašećerani glas jasno čuje.

* Autor je redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union



MEDIGROUP

DOM ZDRAVLJA *Dr Ristić*



**Ultrazvučna
dijagnostika**

01. - 30.09.

**Narodnih heroja 38
Novi Beograd**

**Visoka 16
Banovo brdo**

dr-ristic.medigroup.rs



**011 2693 287
011 40 40 121**

Osam ciljeva za jedan svet

Milenijumski ciljevi Ujedinjenih nacija, doneti septembra 2000. godine, nisu ostvareni u potpunosti. Teroristički napad u Njujorku, ratovi u Iraku, Avganistanu, Libiji, Siriji te niz građanskih ratova i terorističkih napada koji potresaju svet, uz svetsku ekonomsku krizu samo su neki od razloga zašto set od 8 ciljeva, 18 zadataka, i 48 vremenskih ograničenja nije u potpunosti zadovoljio očekivanja. Zbog novih okolnosti, ohrabrujućeg napretka u ostvarivanju pojedinih ciljeva te isteka roka, države članice Ujedinjenih nacija će usvojiti set novih ciljeva posljednje sedmice septembra na samitu u Njujorku

U septembru 2000. godine, delegati iz celog sveta okupili su se u Njujorku kako bi se prvenstveno bavili smanjenjem siromaštva i mogućnostima rasta u zemljama u razvoju. Svih 189 država članica Ujedinjenih nacija među kojima je i Srbija, uključujući 147 šefova država i vlada, usvojili su Milenijumsku deklaraciju. Ovu deklaraciju sačinjava osam ciljeva koji su usmereni ka poboljšanju stanja u siromašnim zemljama do 2015. godine, fokusirajući se na iskorenjivanje siromaštva i gladi, univerzalno osnovno obrazovanje, rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena, javno zdravstvo za sve, poboljšanje zdravlja majki, smanjenje smrtnosti dece ispod pet godina starosti za dve trećine, borba protiv HIV/sida i drugih bolesti, obezbeđivanje održivog okruženja i razvijanje globalnog partnerstva za razvoj. Ovi ciljevi se razlikuju od ranijih međunarodnih napora jer imaju određeni vremenski okvir i kvantitativno-objektivne pokazatelje ostvarenja. Ciljevi su nastali u procesu konsultacija između Sekretarijata Ujedinjenih nacija i predstavnika Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i Svetske banke. Jedna od slabosti u definisanju ovih ciljeva je nedostatak otvorenih konsultacija, naročito sa civilnim društvom. Napredak ka Milenijumskim ciljevima se od samog usvajanja prati i meri, s vremena na vreme, kroz set indikatora, razvijenih i dogovorenih od strane članova Ujedinjenih nacija. Preko tih indikatora možemo videti da su ciljevi proizveli mešovite rezultate.

Stopa siromaštva u zemljama u razvoju opala je sa 46 odsto iz 1990. na 27 odsto u 2005. godini (UN, 2011), ipak regionalni nedostaci i dalje postoje. Kina i



UDRUŽENI KA DALJEM RAZVOJU: Zgrada UN u Njujorku

Indija su doprineli velikom smanjenju globalnog siromaštva, dok je stanovništvo u podsaharskoj Africi nastavilo da živi sa manje od 1,25 dolara na dan. Regionu kao što su Latinska Amerika, podsaharska Afrika i delovi jugoistočne Azije nisu napravili značajan napredak u smanjenju siromaštva. Obrazloženje za to je loša uprava koja je sprečila postizanje ovog cilja u celosti. Tako subsaharska Afrika i dalje ima najviši stepen nehranjenosti u svetu, gde skoro svaki četvrti stanovnik nema dovolj-

NOVI CILJEVI

Zbog novih okolnosti, ohrabrujućeg napretka u ostvarivanju pojedinih ciljeva te isteka roka, države članice Ujedinjenih nacija će usvojiti set novih ciljeva poslednje sedmice septembra, time će od 1. januara 2016. godine na snagu stupiti Ciljevi održivog razvoja UN-a, čiji je rok za ispunjenje 2030. godina. Tu novu agendu slijediće sve zemlje u svetu, od najbogatijih do najsiromašnijih i ona će se sastojati od 17 osnovnih i 169 specifičnih ciljeva. U toj globalnoj agendi za razvoj su

razvojnim ciljevima, UN su želele da se o novim ciljevima razvoja ne pitaju samo stručnjaci i političari, nego svi oni kojih se razvojne politike tiču. Ciljevi održivog razvoja više su od puke grupe ciljeva univerzalnog karaktera koje treba ostvariti. Oni se mogu shvatiti i kao okidač za podsticanje dijaloga, partnerstava i zajedničke akcije građana i građanki, grupa, pokreta, organizacija i institucija koje rade u različitim oblastima. Socijalna, ekonomska i ekološka pitanja moraju da budu tretirana kao celina i to širom sveta, univerzalno.

Sve države moraju da ugrade te ciljeve u svoje nacionalne politike. I razvijene industrijske države moraću da ostvare određene ciljeve. One moraju da snose svoj udeo u razvojnoj politici. Finansijska i druga opterećenja moraju da budu podeljena na sve učesnike procesa, pa i među državama na pragu industrijalizacije. Dok pitanja kao što su pijaća voda i čista energija, ne zahtevaju nova, već preusmeravanje postojećih finansijskih sredstava i njihovo efikasnije iskorišćavanje. Tako Ciljevi održivog razvoja nadilaze nacionalne okvire, poput zaštite životne sredine, borbe protiv korupcije, zaštite prava migranata i zahtevaju zajedničku akciju više država. Kod migracija nije reč samo o pitanjima bezbednosti ili o tome kako neko u 21. veku može da podigne zid na granicama Evropske unije. Nego o tome da se u zemljama u razvoju sruše zidovi koji tamo ljude sprečavaju da učestvuju u ekonomskom i socijalnom životu. Razvojna politika UN-a će se, dakle, više baviti time kako suzbiti uzroke migracija u zemljama porekla. Značajna dopuna prethodnim ciljevima je cilj 16, koji se odnosi na unapređivanje pristupa pravdi i izgradnju efektivnih, odgovornih i inkluzivnih institucija, jedan je od prioriteta spoljne politike Evropske unije u 2015.

Što se Srbije tiče biće neophodno da postavi realistične nacionalne specifične ciljeve, definiše realni i informativni indikator za praćenje njihovog ostvarivanja, obezbedi efikasnu i odgovornu institucionalnu osnovu za planiranje i ostvarivanje, te da definiše model finansiranja održivog razvoja.

SANJA ŠOJIĆ

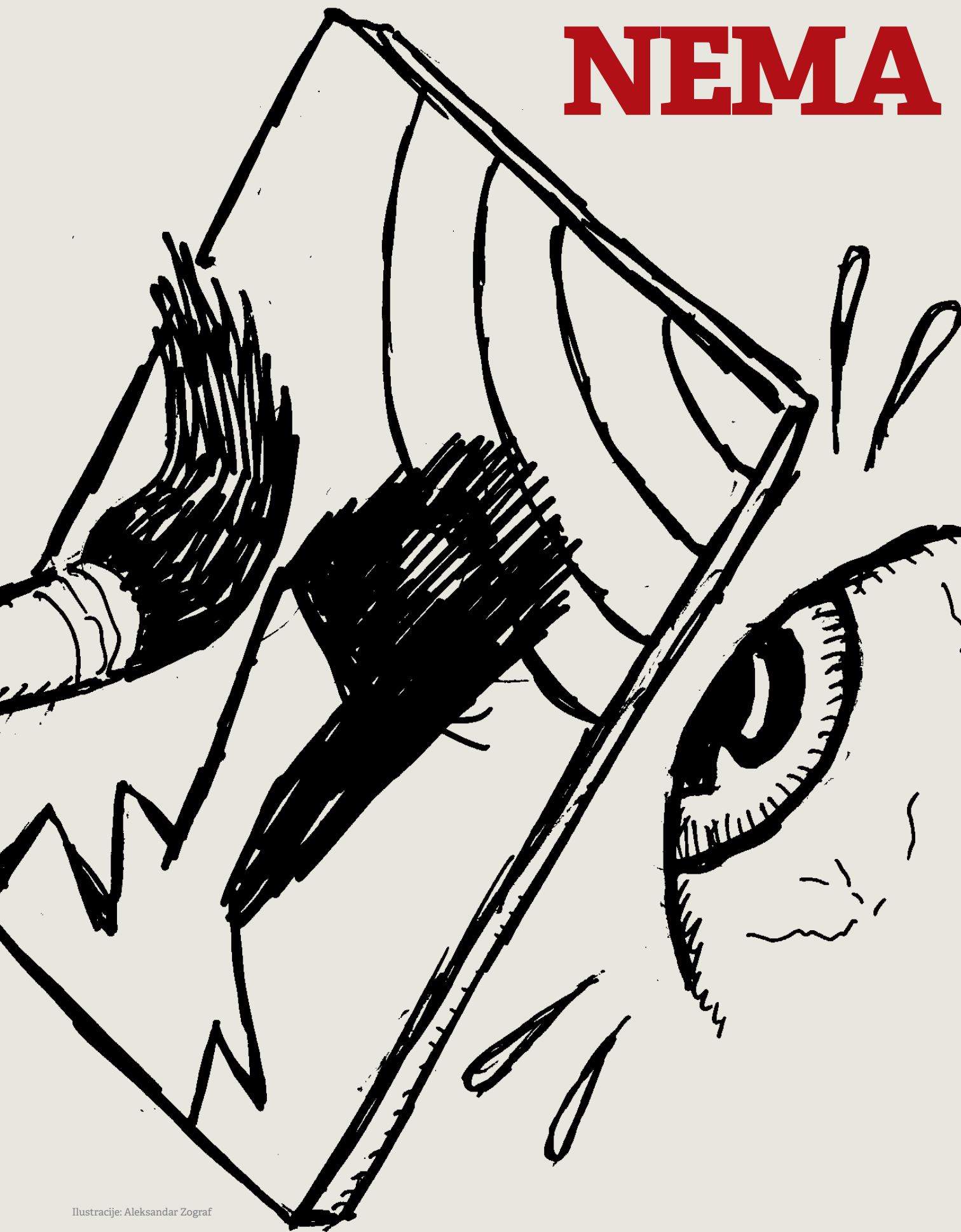


NAJVEĆI USPEH JE SMANJENJE STOPE SIROMAŠTVA: Hrana za sve

no hrane za aktivan i zdrav život. Sveobuhvatno gledano najveći napredak postignut je u smanjenju siromaštva, rodnoj jednakosti u obrazovanju i pristup zdravoj pijaćoj vodi. Međutim, zaostatak je uočten u ciljevima kao što su smanjenje smrtnosti dece, poboljšanje zdravlja majki, završetak osnovne škole i okončanje gladi. Ipak, tu je mnogo više dobrih stvari koje su ostvarene: siromaštvo na svetskom nivou nastavlja da se smanjuje, više od šest milijardi ljudi ima pristup pitkoj vodi (oko 90 odsto ukupnog svetskog stanovništva), 40 miliona dece danas ide u školu, gotovo četiri miliona dece je izbačeno od sigurne smrti, 200.000 ljudi izlečeno je od malarije, dok oko 5,2 miliona ljudi iz zemalja sa niskim i srednjim prihodima sada dobija preko potrebnu pomoć u lečenju HIV-a. Milenijumski ciljevi su podigli svest o važnim aspektima razvoja koji nadilaze ekonomski rast i mobilisali vlade širom sveta da posvete više pažnje socijalnom blagostanju, zdravlju ljudi i životnoj sredini. Učinjeno je dosta, ali su razvoj i blagostanje ljudi i dalje rezervisani za manji deo čovečanstva.

iskorenjivanje siromaštva, zdravlje, obrazovanje, rodna ravnopravnost, eliminacija nejednakosti, zaštita životne sredine i klimatske promene, zapošljavanje i dostojan rad, energija, pristup pravdi za sve, efikasne institucije na svim nivoima i globalno partnerstvo za održivi razvoj. Ovi ciljevi su potrebni da se usvoje kao univerzalni okvir koji će se nadovezati na Milenijumske ciljeve i uobličiti agendu razvoja na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou u narednih 15 godina. Predlozi novih ciljeva su razvijeni u okviru otvorene radne grupe sa predstavnicima iz više od 70 zemalja, dok je konačni nacrt 17 ciljeva održivog razvoja objavljen u julu 2014. godine i predstavljen Generalnoj skupštini UN-a. Predlog ciljeva je razvijen na osnovu informacija dobijenih tokom najvećih konsultacija ikada sprovedenih u istoriji, koje su se sastojale od 11 tematskih konsultacija i 83 nacionalne konsultacije. U diskusijama su učestvovali građani, privatni, javni i civilni sektor, političari, mediji, različite organizacije i institucije. Nakon iskustava sa prethodnom globalnom razvojnom agendom poznatom po Milenijumskim

NEMA



Ilustracije: Aleksandar Zograf

TEORIJE

Od ovog broja “Vreme” započinje objavljivanje serije tekstova-eseja naših pisaca o savremenim srpskim likovnim umetnicima. Tekstovi su nastali u okviru projekta pod nazivom “Nema teorije” koji zajednički realizuju organizacija “Anonymous said:” i nedeljnik “Vreme”

“...Kada zalupite dakle za sobom vrata tog slavnog imaginarnog muzeja, koji nije ništa drugo do samo smetlište ljudske taštine, i otmete se zavodljivom ratiu teorijskih postulata – ponovo stojite sami...”, odlomak je iz teksta Danila Kiša o stvaralaštvu Radomira Reljića, koji se može označiti i kao pretpostavka inicijative posvećene savremenom likovnom stvaralaštvu, koja će u narednom periodu biti predstavljena u nedeljniku VREME. Projekat “Nema teorije”, koji realizuju organizacija “Anonymous said:” i časopis VREME, objedinjuje deset savremenih književnika i esejista, odnosno njihove tekstove posvećene savremenim likovnim umetnicima. Ovako koncipiran projekat polazi od aktuelnog sistema umetničke produkcije koji definiše jasni (sada i višedecenijski) prekid veza između likovnih umetnika, njihovih dela i publike, te marginalizacija likovnih umetnosti uopšte. Zapravo, kontinuirano opadanje javnog interesovanja za oblast likovnog stvaralaštva čini se da je rezultiralo gubljenjem mesta vizuelne umetnosti, umetnika i tekstova o umetnosti u opštem sistemu kulturnih vrednosti. Istovremeno, već izvesno vreme dominiraju nesagledivi stihijski procesi na savremenoj vizuelnoj sceni i paralelno postojanje mnogobrojnih umetničkih praksi, koje je teško sistemski i pratiti i obuhvatiti.

Zato smo, na ovom zadatku deblokade odnosa između umetničkih dela i publike, čiji samo deo želimo da pokrenemo, pozvali književnike i esejiste da svojim tekstovima doprinesu još jednom načinu doživljaja, svedočanstva i tumačenja savremenih likovnih dela. Svakako, ovaj poziv se oslanja na uvide Rastka Petrovića, Isidore Sekulić, Ive Andrića, Miloša Crnjanskog, Miroslava Krležu, Danila Kiša i drugih, u oblasti likovnog stvaralaštva, koji se projektuju do današnjih dana i savremenih pisaca, u čijem se vidnom polju, videćemo, često nalaze, upravo, dela iz oblasti savremene likovne umetnosti, kao i na posvećene izdavačke poduhvate Vladana Matijevića (Umetnička galerija “Nadežda Petrović”).

Književnici su pozvani da sami izaberu dela savremenih likovnih stvaralaca, te je rad na ovom projektu rezultirao kreiranjem uzbudljivih, intrigantnih, očekivanih, ali i sasvim



neočekivanih stvaralačkih “parova”. Uz povratak afirmativnog pristupa likovnom delu i umetniku, nastojali smo da utičemo na konfiguraciju polja razumevanja i recepcije umetničkog dela, njegovim upotpunjavanjem aktivnim stavom pisaca u odnosu kako na savremeno likovno delo tako i na publiku, koja je postala otuđena, zaboravljena i podjednako marginalizovana. A bez publike nema ni *Reči* ni *Dela*.

I *relaksirani* naziv projekta ukazuje da predstavljeni tekstovi ne pripadaju korpusu usko stručnih, teorijskih zapisa o savremenoj umetnosti. Zapravo, istupajući iz unapred zadatih okvira unutar kojih je obavezno i jedino relevantno i opravdano kretanje umetničkih ideja, praksi i strategija da bi mogle biti prepoznate i priznate u danas vladajućoj kritičkoj i teorijskoj reči, nastojali smo da izbegnemo generacijske ili kolektivističke kriterijume. Namera je bila okrenuti se umetniku, individui i njenom/njegovom delu, i publici. A u živom i plodnom susretu različitih književnih disciplina i pristupa umetničkom delu, istaći značaj topline razumevanja i znanja srca. Zato ovi tekstovi mogu stajati kao samosvojno poetsko ili prozno delo, ali i kao pročišćeni i afirmativni kanal, koji nas bez šumova i sujeta direktno vode do izvora drugog dela. Te zato i zastupamo ovakvo zajedničko delovanje kao uzbudljiv susret, ohrabrenje, prepoznavanje i otkrivanje, iznenađenje i potvrđivanje.

Najzad, s obzirom da su naziv projekta (grafičko rešenje vizuelnog identiteta Saša Rakezić, alias Aleksandar Zograf), i sam koncept inspirisani navedenim tekstom Danila Kiša, jedino razumno bilo bi navesti ga u celini i sa velikim zadovoljstvom najaviti seriju od deset tekstova savremenih književnika posvećenih vizuelnim stvaraocima, koju otvara tekst Milene Marković o delu Simonide Rajčević.

Radomir Reljić

Piše: Danilo Kiš

Kada ste pregazili, gacajući kao po blatu, smetlište svih teorija, pomirljivih ili međusobno netrpeljivih, kada ste se danteovski naginjali, vođeni rukom nekog Vergilija, ili glasom čičerona, nad paklenom multiplikacijom tzv. umetničkih vizija, od altamirskih, flamanskih, renesansnih, secesionističkih, socrealističkih, enformelističkih, opartističkih i popartističkih; kada ste već dali dušu đavolu i uronili u svet umetnosti kao u svet muzike, dakle efemerosti, kada ste najzad izišli iz te začaranosti da na trenutak sredite svoje račune sa sobom i sa svetom, da se otrgnete iz tog imaginarnog muzeja slika i priviđenja što čine vaš život, da sperete sa sebe blato i đinđuve zavodljivih teorija koje su uvek ispravne u odnosu na model prema kojem su stvorene,

funkcionalne jer su drugostepene, jer su samo jasan opis stvaralačkog čina i namera, kad ste dakle shvatili da se sve u umetnosti može s jednakim pravom i jednako efikasno braniti, dokazivati i uzdizati do principa, jedino mogućnog, kao što se svaka umetnička praksa i iz nje proizišla (dva-jurodna) teorija može isto tako efikasno rušiti i stavljati na već pogolemo smetlište finalnih proizvoda ljudskog stvaralačkog ludila, jer sve je jednako podložno efemeridama ukusa, senzibiliteta dana i vremena,

rotacionom principu galaksija i planeta, nekom večnom kalendaru po kojem se u hirovitom smenjivanju koje postaje zakon pojavljuju potonule vrednosti i senzibiliteti; gde se stvara fama posmrtno slave (kao da ona nije zagarantovana svakom!), kada zalupite dakle za sobom vrata tog slavnog imaginarnog muzeja, koji nije ništa drugo do samo smetlište ljudske taštine, i otmete se zavodljivom *ratiju* teorijskih postulata – ponovo stojite sami, na golemom smetlištu umetnosti kao na kakvoj piramidi

(ako ste uspeali da se domognete tog vrto-
glavog vrha) sa saznanjem, sa jednim jednim, elementarnim saznanjem, poslednjom istinom: da u umetnosti postoji samo jedan jedini vrhovni princip koji se može označiti skolastičkom, moralističkom formulom ISTINE i LAŽI. Istinita je ona umetnost koja, bez obzira na svoje formalne i sadržajne premise, bez obzira na funkcionalnost teorijskih obrazaca i pravaca, bez obzira na liniju, boju, zvuk, bez obzira na potrebe dana i potrebe noći, bez obzira na mitski sadržaj ili aktuelni odziv na aktuelne teme, bez obzira na intelektualni ili lirski brio, bez obzira na „potez kičice“, na vrstu materijala i funkcionalnost u okviru tzv. opusa, koja, dakle, izvan vidljivog i opipljivog, nosi na sebi pečat stvaralačke nužnosti, ono što se u poeziji naziva patetično „pisati krvlju“

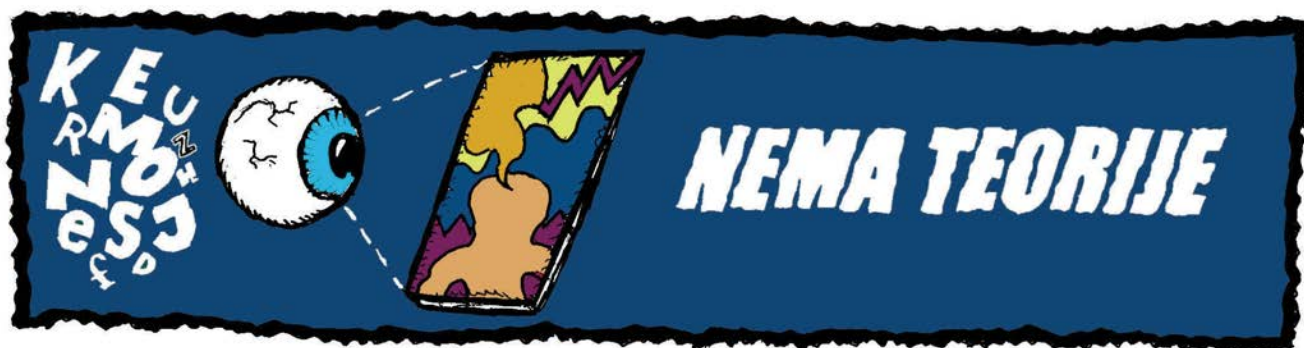


RADOMIR RELJIĆ: O ruži, 1967.

a što bi u slikarstvu trebalo da ima adekvatnu sintagmu „slikati žučem“ (žučju). Kada ste pregazili, gacajući po blatu, smetlište svih teorija, *ali samo tada*, doći ćete, dakle, do te dragocene sposobnosti da razlikujete ISTINU od LAŽI – možda jedinog iskustva koje se iz umetnosti izvući može.

Slikarstvo Radomira Reljića neka bude primer te ISTINE. (Formalno teorijska objašnjenja – mitologeme i strukture prepustimo stručnjacima.)

Beograd, 1975.



O Simonidi Rajčević

TAMNA ZVEZDA

Piše: Milena Marković

Odrasla sam u jednoiposobnom stanu u bloku 11c. Bilo nas je petoro. Prvo je otišla sestra, pa brat, ali dolazio je sestrin sin, koji je spavao sa mnom u sobi. Pa sestri-na ćerka. Imali smo mnogo knjiga ali nismo imali lepe stvari. Neke su bile čuvane u zatvorenom delu vitrine a neke izložene za gledanje, a nikako se nisu upotrebljavale. Stanovi u koje sam išla isto nisu bili lepi. Buntovnice s širokanama imale su roditelje vojna lica, uredno popeglane isečene farmerke, kožne dvosede i morao si da staviš podmetač pod čašu. Svuda je bilo carstvo fikusa i crvenih šoljica. Neki su imali mnogo porcelana ali on nije di-sao. Bila sam dete ponosno, strasno i bol-no osetljivo na lepotu. I znala sam da po-stoje deca koja u tome žive od kako su se rodila. Kasnije sam našla lepotu u onima što su me čekali ispred ulaza i pisala o tome. I u brezama i lipama, Dunavu i napuklom asfaltu. Sad nije reč o tome. Reč je o lepoti koja mi nije bila data poreklom i za kojom sam žudela. Onda sam krenula u Grad. Kada bih sela na 83, tu je bio skc i grupa starije pankerske omladine kojoj sam htela da pripadam, pa sam stajala s njima. Kada bih sela na 16, tu je bio Dom omladine, gde su se dešavale razne stvari. Ako hoću kod tetke u Strahinjića Bana, morala sam da siđem na mostu pa onda peške. Zamišljala sam da tako izgleda Pa-riz, dok sam se spuštala na Dorćol. I na sredini mosta bi bio taj pogled, grad, sa svim pretnjama i obećanjima. Strašno uzbu-đenje i spremnost da mu se predam. Devedesete godine sam na berzi kupovala ploču koja mi je mnogo puta pružila ruku i



Foto: Vuka Mijušković

spasla život, to je bio Raw Power od Igija Popa, i tu sam upoznala Uroša Đurića, pi-tao je koja ti je omiljena pesma, ja sam re-kla: „Shake appeal.“ Pa smo razmenili te-lefone a ja sam mogla da pričam samo u kupatilu, pa ja pričam a oni svi lupaju na vrata. Prvi put sam ugledala taj Stari Be-ograd i tu belu lepotu kada mi je Uroš po-kazao Ulicu Proleterskih brigada. I ja sam se zaljubila u taj grad i strašno ga zamrze-la tog trenutka. Bio je oktobar. Puno puta išla sam kod njega ali mi se sve stopilo u taj jedan odlazak, i ona njegova starinska kuća, nameštaj, slike, zanimljivi predme-ti a na krevetu jedan mladić sa zalizanom kosom do ramena i kripers cipelama i nje-gova devojka sa šiškama, beloputa, velika usta i crvena mini suknja. Slikari, jebote. Slikari, studenti, Beograd, Mutapova. U gimnaziji sam upoznala takve vršnjakinje ali mi nije išlo s njima. Dok su se njima očevi plemenito samoubili i one imale njihove lepe muževne slike u svojim romantičnim sobama i velikim stanovima i mogle da izlaze kad hoće i kako hoće, mene je moj živ otac čekao u Vuka Karadžića a ja sam se na Akademiji pravila da mi je dosadno pa moram da idem odmah bez obzira što tek dolaze ljudi. Dok su njima majke mazile mačke sa čašom crnog vina pored, moja je pekla treću pitu za neku rodbinu i umotane glave vikala u telefon da je čuju u Podgorici. One su imale potpisane slike po zidovima a ja cvetne tapete po kojima je brljalo mnogo dečjih ruku. Kada su one učile da se šminkaju, meni je moja pokazala kako skače s mosta ali ja nisam smela. A nisam ni naučila da se šminkam. Mrzela sam te devojčice. Nekoliko godina kasnije



Simonida Rajčević

Foto: Milovan Milenković

počeo je težak život koji sam sama izabrala ali ja sam bila mlada, besna, ljuta i imala sam mnogo snage. I otišla sam u jednu starinsku kuću sa ružama, smokvama i skulpturama u dvorištu kod jedne devojke koju sam viđala i popela sam se na sto u kuhinji da pevam zato što su pustili neku moju stvar i zato što se ja penjem po njihovim stolovima i serem im se baš na stolove. I onda sam je pogledala, a ona mi se nasmešila. Sve je razumela. I ja sam se zaljubila.

U slikarku Simonidu Rajčević obučenu u njujorškog dečaka.

Nalazim se sa Simonidom ispred restorana u kome sede ljudi koji imaju para, nije nam jasno kako su napravili te pare. Ponedeljak je i ne radi restoran gde bismo inače išle. Simonida ide lenjim plemenitaškim hodom, gleda velikim očima, sklanja crnu kosu iza ušiju, seda i priča. Ja postavljam pitanja kava bih volela da je neko meni postavio.

Kakva je bila prva slika koju si nacrtala a da si mislila u sebi: ja sada slikam i hoću da budem slikarka?

Ja sam probala da nešto imitiram i da nešto razumem i savladam i to što sam radila nije imalo veze s pravom emocijom, to kad si mali bitno ti je da nema osećanje, moraš da se osetiš odvojenim i mora da bude sve ono što si zamišljao kako treba da izgledaju te slike. Bio je neki portret i delovi tela. Mene su roditelji svuda vodili i ja sam u ranom uzrastu proputovala

Italiju, bila sam u Parizu, videla sam sve te muzeje. Prvi slikar koji je ostavio veliki utisak na mene bio je Đoto. To me je strašno uzбудilo. Malo kasnije italijanska renesansa. Moja baba, Uglješina majka (Uglješa Rajčević, otac) umrla je kad sam imala tri godine, a svi se sećaju da sam joj govorila da sam videla Đota. Ponavljala sam i tražila da ga vidim ponovo. Baba je mislila da nije dobro da vode tako malo dete. Njega sam zapamtila, mora da je bio dubok utisak. On ima jednu duhovnu dimenziju i ima snagu i emociju ali je to pojednostavljeno, što je magično, i tako je valjda bilo moguće da malo dete to oseti i zapamti, sve ove godine ja to pamtim i osećam.

Dok si rasla, koja ti je pesma pomogla?

Kada sam bila devojčica, Srebrna krila i pesma „Ja nisam kocar ali gubim“. S petnaest, šesnaest Nik Kejv i album *Mercy Seat*.

Koje mirise pamtiš?

Imali smo vikendicu u Ritopeku i odatle imam jasno sećanje na mirise detinjstva. Prvo su kolači, odnosno patišpanj s višnjama koji je pravila komšinica, zova i, pošto smo imali brodski pod, tu je i miris drveta. Mama je imala parfem *Femme*, valjda je to bio Dior. Taj parfem mogu da prepoznam uvek.

Kakva je bila soba u kojoj si najlepše spavala?

Najlepša mi je soba u kojoj sad spavam. Ona je visoko i u njoj nema ništa, samo spavanje. I nema prošlosti, nema sećanja, baš mi je prijatno u njoj. To mi je najlepša soba.

Kakva je bila soba u kojoj si se plašila?

Sećam se kuće u Dubrovniku gde sam bila na zimovanju pa sam se plašila noću.

Ali najstrašniji je bio jedan stan u Budimpešti, bio je to starinski stan od jedne bake koja je jedina preostala od velike porodice, deca su odrasla i otišla, muž joj je umro. Ona možda nije bila tako stara ali meni je tada tako delovala. Stan je bio fantastičan prepun kristala, divnog nameštaja, fotografija, slika. Tada su bili u krizi i ona je izdavala sobe ljudima koji dolaze. Mene su roditelji stalno vodili u operu, nikad nisam zavolela operu zbog toga, bila sam suviše mala da prodrem u takvu umetnost i to mi je bilo strano. Tada je umro otac od ljudi koji su me čuvali, njih sam mnogo volela, živeli su u našoj zgradi.



Nemoj da mi govoriš ne, 2009.



Lanac, instalacija, 2014.

To je bila prva smrt koju sam doživela ali nisam shvatala šta je to. Onda je u operi jedan stariji čovek u togi počeo da peva i ja sam se strašno uplašila, zamolila sam oca da me izvede na polje. On me je odveo u predvorje i ja sam ugledala mermer boje kože sa žilicama i posluženje, pihtije sa mesom, nešto što su stariji voleli da jedu na pauzi, i to sam videla i prazan hol i nisam mogla da se vratim unutra. Te noći sam se probudila u znoju, u tom stanu i tada sam shvatila da ćemo svi da umremo. Da će da umre tata, da će da umre mama, da ću ja da umrem. Od tada ne mogu da vidim mermer boje kože.

Šta je bilo u bašti u tvojoj porodičnoj kući?

U jednom delu je živio moj stric, u drugom ja, rano sam počela sama da živim, roditelji su ostali u stanu. Bio je ružičnjak u dvorištu, prababa je to održavala, ona se do smrti presvlačila dva puta dnevno, za ručak, za večeru. Čuvali su njene makazice i ja sam ih dobila, to je zanimljiva priča. Tokom okupacije, grupa nemačkih oficira je došla i lupali su na kapiju, imali su ljubavni sastanak s nekim našim devojkama i hteli su da iseku ruže. Baba (po ocu) otvorila je kapiju a jedan je u rukama imao makazice, zaobljene makazice s posebnom oštricom u sredini, za sečenje. Prababa, koja je bila Nemica, izašla je iz kuće i rekla na nemačkom sram vas bilo, kakav je to način da se lupa na kapiju i da se seku ruže. Taj oficir se toliko bio zbunio i uplašio da je ostavio makazice u rukama moje babe i oni su se okrenuli i brzo otišli. Te makazice i dalje čuvam.

U dvorištu su bile i divne smokve, bila je mačka koja nas je usvojila, a pre toga je baba slikarka držala kokošku koja joj je bila jako važna, niko ne zna zašto.

Bile su i Balšine skulpture. (Balša Rajčević, stric)

Šta je bilo na zidu?

Ja sam stalno držala šalone zatvorene, prozor se jako teško otvarao a i bio je nisko, moglo je da se uđe kroz taj prozor. Onda sam zatvorila, nisam ga otvarala i preko sam stavila

crveno platno. Bila je *Osmi putnik* instalacija u sobi i velika slika Nika Kejva.

Kada si otišla prvi put u neki veliki evropski grad, šta si tamo videla?

Prvo veliko putovanje bilo je po Italiji, bila sam dosta mala i iz nekog razloga sam zapamtila Bolonju, tu mi se jako svidelo. Moram ponovo da odem tamo da vidim šta je to bilo. Nisam ja mogla baš da povežem sve te gradove, verovatno su to bili detalji. Najveći utisak na mene je ostavio vulkan i okamenjeni ljudi. Oni su bili strašni i divni. Ne znam šta je tu divno, možda to što postoji neki trag, a možda što su ta tela lepa tako sačuvana. I onda kad si mali postoje te bajke gde se neko okameni a posle se probudi. To je čarolija.

Šta je bilo u dvorištu u kome si se igrala?

U dvorištu ispred zgrade bila je fontana, sada mi je problem da tamo prođem, ne želim, ne želim da vidim kako sada izgleda i da se setim. Starija deca su napravila ljuljaške od automobilskih guma. Preko dana su bila mala deca koja su se igrala, a uveče starija deca koja su pila i drogirala se. Sumrak, sat između psa i vuka bio je vreme kada smo se svi sretali. Zanimljivo je da je tu dolazila i jedna grupa Hare Krišna, oni su mi popravili barbiku. Barbika je imala otvor na sredini i mali karmin, i to mi se pokvarilo, i onda su ti strašni stariji sa svojim čelavim glavama i lancima i mindušama i poneko istetoviran, oni su to popravili, jedan je slomio svoj ključ od stana da popravi lutku.

U kog filmskog glumca si bila zaljubljena?

Bila sam zaljubljena u Berta Lankastera. Zbog *Crvenog gusara* i *Cirkusa*. On je bio dovoljno lep da se sviđa detetu, i imao je čudesne sposobnosti jer je čovek bio akrobata. Ja volim lepotu, a opet, Bert Lankaster je bio muški lep.

U kog pevača si bila zaljubljena?

Samo u Vladu Kalembera, posle nikada nisam razmišljala o pevačima na taj način.

Šta ti je on rekao?

Nisam maštala o pevačima na taj način. Čak je on i došao ispred škole da se slika sa decom a ja nisam htela.

Godina je 1990. i imaš šesnaest godina, kakav misliš da će da ti bude život?

Tada sam išla na sve koncerte koji su bili. Sećam se kad sam videla plakate, mislila sam da nije istina, da su to *tribute* bendovi, a onda sam ih sve gledala. Nika Kejva, The Fall, The Godfathers. Sve u skc-u. Mislila sam sve će da se nastavi tako, pre toga sam bila u Parizu i Londonu, već sam bila u umetnosti, čitala sam puno. Spremala sam se da radim, tako sam videla svoj život.

Godina 1995, šta tada radiš?

Tada mi je bilo jasno da je sve prošlo. Već sam napravila prvu izložbu. Prva izložba je bila u skc-u i BOJE su mi svirale ispred galerije.

Godina 1999, ono divno proleće, šta tada radiš?

Tada sam u Berlinu na DAAD stipendiji. Sve je već krenulo da se urušava. I dalje dobijam nagrade i stipendije. U Berlinu samo želim da živim svoj život i da se odmorim od svega, ne razmišljam o budućnosti.

Šta je tebi čovek?

Čovek je za mene hrabrost, vrlina i posvećenost.

Šta je tebi žena?

Žena je za mene hrabrost i seks.

Šta je tebi tigar?

Tigar je nešto čega se bojiš, a onda te teraju da izabereš stranu, da se poistovetiš. A opet, on je izuzetno lep.

Šta je tebi konj?

Konj je nežnost. Ja sam jako volela film *Poslednja trka* i išla sam na jahanje. Konj i pas prate čoveka, oni žive sa čovekom. Ja pričam studentima kako potpuni laik može da vidi kada je nešto pogrešno nacrtano na slici konja, psa i čoveka. Ne možeš to da vidiš kad je nešto drugo u pitanju, ali uvek vidiš ako je čoveku kraća noga ili ako je konju dugačak vrat. Svi imamo u sebi percepciju toga, konj i pas su ljudske životinje.

Šta je tebi svinja?

Svinja mi je nepoznata. Koristila sam je kao simbol, baš zato što je takva.

Šta je tebi šuma?

Ja sam gradsko biće i nemam pravi osećaj za prirodu. Šuma je izvan mog prostora. Samim tim ona mi je strana, može da bude i lepa i obična i strašna i čarobna. Ne bih baš u šumu, ali, privlači me. I kad razmislim šta mi je najstrašnije, najstrašniji mi je ulazak u šumu, ono gde su kese i kondomi i plastika, ono gde se ona uliva u grad.

Šta je tebi dete?

Dete je divno i krhko.

Šta ti je tvoj grad?

Beograd je moja kuća. Samo to.

Šta ti je tvoja zemlja?

Mučno.

O kom gradu si sanjala?

Kada sam bila mala, mislila sam da će da se nastave te osamdesete. Onda sam kao starija malo maštala o sedamdesetima. Svejedno mi je bilo gde.

Šta je na tebe uticalo?

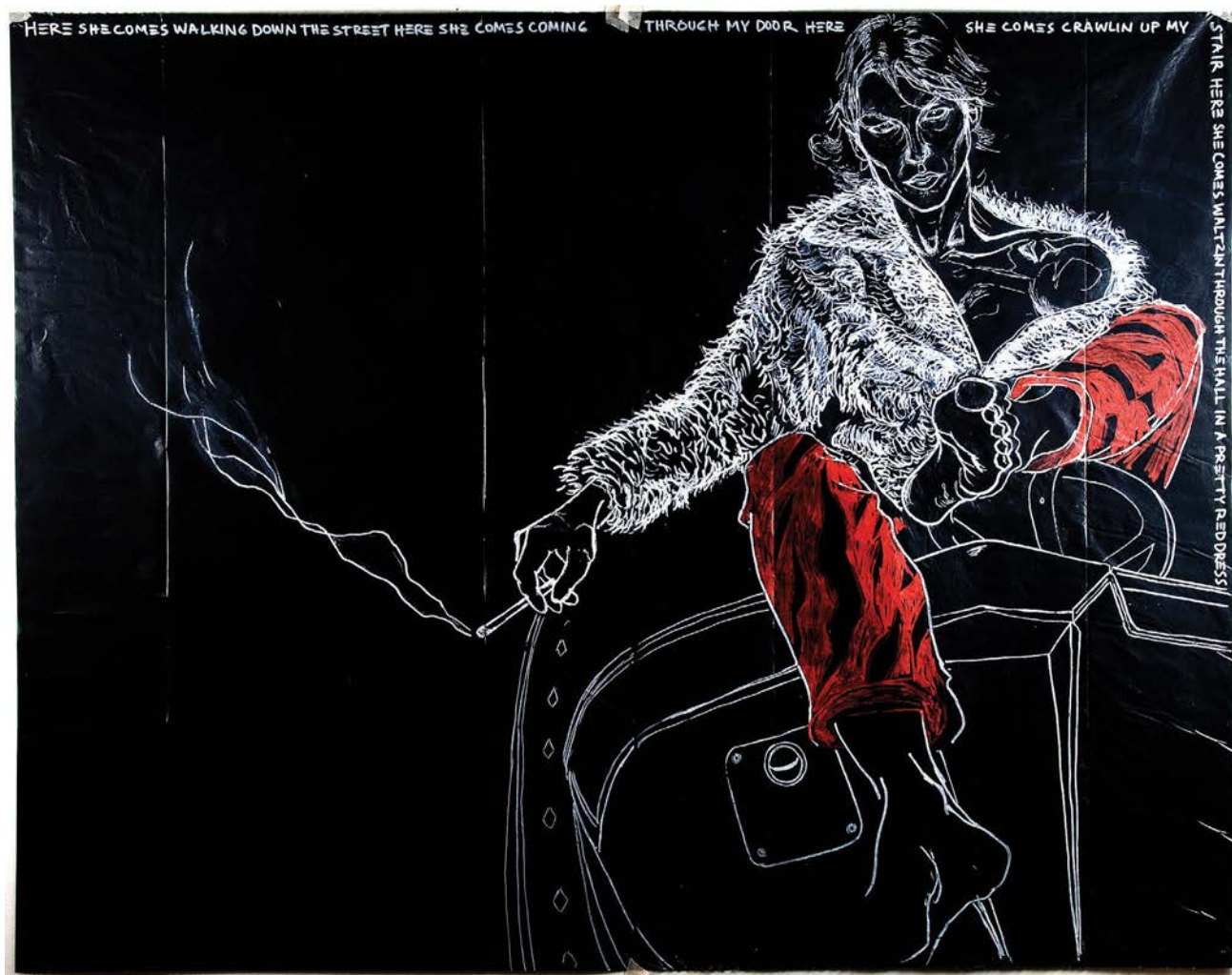
Mene je oblikovala anglosaksonska kultura i muzeji kao što su Tejt i Modern Tejt. I taj Bejkon. Bejkona su mnogo voleli u Srbiji, mnogo naše umetnosti gradilo se na Bejkonu, čak i sad studenti reaguju na njega. Ja sam na primer rešila da ga više ne pokazujem. On je izuzetak, nije studirao, bio je samouk, imao je svoj jezik, a kad si tako mlad on te tako obeleži i povuče da ne možeš ništa. Izgleda lako imitirati ga zato što ne treba precizost i tehnika nego energija i snaga i emocija. Nikad ne pomisliš da imitiraš Direra. A Baskijat ima to nešto da pomisliš da je lako, i Bejkon. Zato što je dovoljno primaran da ga odmah doživiš i dovoljno snažan zbog svojih boja i emocije da ga dugo ne zaboraviš. Međutim, baš takvi ne mogu da se imitiraju. Tu ima nešto što ne može da se nauči. Kad hoćeš da nešto bude tako dobro mora da ima još jednu dimenziju, kao što ima on. Ta dimenzija je neuhvatljiva. To što je on uradio jednostavno živi. To ima i Van Gog. Dodeš u muzej, gledaš slike, ima dobrih, ima fenomenalnih, staneš ispred Van Gogove slike. Vidiš polje, vrane, drvo i ne vidiš više ništa drugo.

Koje su tvoje faze?

Instalacija, objekti, digitalni printovi, digitalna skulptura, ambijentalne postavke slika i crteža umetnički su mediji u kojima sam delovala u zadnjih dvadesetak godina. Kroz vreme sam se bavila ovim umetničkim



Zmijski zid, 2007.



Milena Marković, 2010.

formama, i u odnosu na ideju rada odlučivala i o mediju koji bi bio najpogodniji da prenese određenu temu i atmosferu. Kraj 20. i početak 21. veka obilovao je umetnicima koji nisu želeli da poseduju ili razvijaju jedan umetnički stil, niti da se bave određenim medijem. Ova vrsta „slobode“ da se izaberu stil i medij obeležila je savremenu umetnost u velikoj meri i dala mogućnost određenim umetnicima da na ovaj način svoj rad stave u dodatni kontekst, a to je određeni odmak od stila ili korišćenje i/ili imitiranje određenog stila kako bi neka ideja dobila svoj pun oblik kroz takav jedan rad, bilo da je izveden kao slika, skulptura ili fabrički objekat. Ja sam koristila *ready made* objekte kao podloge za svoje crteže (plastične kese za đubre i krevetske čaršave), izrađivala skulpture koristeći 3D skener i CNC mašinu, slikala u kvazi neoekspresionističkom stilu slike ogromnih proporcija itd. Za neke od ovih poduhvata koristila sam kao teme i predloške (baveći se metodom apropijacije) i ikonografiju rokenrola, lične uspomene, kadrove iz porno filmova kroz vreme (Rocco Siffredi, *Emanuella 2*, *Carstvo čula*), dramska dela engleske dramaturginje Sare Kejn, fotografije Rajana Makginlija i klasična dela Karavađa i Mikelandela.

Da li ti je nešto žao ili bi sve ponovo?

I nije mi žao i ne bih ponovo. To je opasno, sve je moglo da ode u potpuno drugom pravcu a sada sam zadovoljna.

Koja je tvoja pesma?

Između dvadesete i tridesete sam stalno, kad god bih nešto radila, slušala *Mercy Seat* Nika Kejva, prvi album Šinejd

O'Konor i *Horses* Pati Smit. Posle nisam mogla više to da slušam. Meni je muzika jako bitna i morala bih dobro da se pripremim da nabrajam. Sigurno je da imam jednu pesmu koja je baš moja, a mislim da je i tebi važna. To je „Gloria“, Pati Smit.

Ja ne mogu da odlučim između nje i prljave verzije Morisona. Večera nije bila dobra, zanimljivo je koliko ima ljudi koji zarade novac ali ne umeju da prepoznaju kafanu niti da uvećaju lepotu ulažući u umetnost. Dosta ih sad ulaže u svoja lica i tela, ali im to nikad neće izlečiti ono što su bili u srednjoj školi niti će da ostavi traga. Pratim Simonidu do kuće i pričamo ono što nas najviše u životu zanima, ko je koga pobedio i tako te stvari.

Sada živim blizu one ulice gde sam ugledala lepotu, i kad sam se doselila najbolji drug mi je doneo dvogled i rekao: evo ti ovo da gledaš odakle si došla. Međutim, kad stanem na prozor, ja ne vidim Novi Beograd nego gledam u pravcu Simonidine kuće. Često ljudi koji svašta prežive kažu: vile su me pronele. A mene su stvarno pronele vile i vilenjaci, Simonida i devojke i dečaci oko nje. Ko zna šta bi bilo sa mnom da nisam znala da to ipak postoji, tamo gde pogledam: Vračar, Beograd, Simonida, Tamna zvezda.

here she comes walking down the street here she comes coming through my door here she comes crawling up my stairs here she comes waltzing through the hall in a pretty red dress and her name is G.....

Sloboda i dužnost, rakete i banane

Sjajna nemačka serija dočarava i interpretira vreme Hladnog rata i podeljene Nemačke inteligentno i precizno, bez ustupaka nadirućem revizionizmu

Znate već kako to ide kod Bonda, Džejmsa Bonda: ovaj ženerozno ovlašćeni službenik vlade Njenog veličanstva u stalnom je ratu sa zločama svih boja koje prete Slobodnom svetu, a svoje bitke dobija s lakoćom i šarmom: svaki put izvede nekoliko neverovatnih majstorija i vratolomija koristeći se em svojim neviđenim veštinama em najsavremenijom tehnologijom epohe, i još stigne da usput prospe niz superiorno duhovitih & pronicljivih opaski i da osvoji poneku extragiga lepojkicu, nestrpljivu da mu se poda. A koju će već u sledećoj situaciji bez premišljanja zameniti drugom, sve u svemu još neodoljivijom. Nije loša karijera, jelda? Samo, nemojte se mnogo nadati, bojim se da konkurs više nije otvoren – zapravo, nije nikada ni bio. A i sam Bond se, ako mene pitate, nepovratno olinjao otkad nema onog pravog Hladnog rata, njegovog prirodnog okruženja. Pa, normalno: ne mogu nekakvi bradati lunatici s religiozno-seksualnim halucinacijama, ili ne znam već ko, da dostojno zamene stari, dobri KGB ili Politbiro KPSS...

E sad, Martin Rauh daleko je od Bonda koliko se to može biti, i to ne samo po tome što mu je u hladnoratovskoj podeli sveta pripalo da igra za drugu stranu: on je takoreći sasvim običan istočnonemački (DDR; sećate se valjda te groteskne sprdnje od države) mladić na odsluženju vojnog roka. *Skoro* sasvim, zapravo: dakle, ako ne računamo činjenicu da mu je tetka visoka šarža u Štaziju, tajnoj političkoj policiji (zakamuflirana u rolu kulturnog atašea DDR u Bonu); i da mu je majka teško bolesna i potrebna joj je transplantacija bubrega što pre, a za to se dugo čeka na listi u državnoj bolnici (a drugih nema), osim ako se neka-ko vanredno ne zasluži brzo napredovanje... O da, ima još nešto: Martin fizički



KADAR IZ SERIJE: *Deutschland 83*

jako nalikuje stanovitom Moricu Štamu, zapadnonemačkom vojniku s perfektnim dosijeom, koji je upravo raspoređen da bude neka vrsta "čate" visoko rangiranom nemačkom NATO generalu. Siroti Štam taj posao neće dočekati, ubiće ga u kupeu voza u raznim smislovima fatalna Štazi agentkinja (svako njeno kratko pojavljivanje u kadru ispuniće ga u celosti...), a Martin će biti podmetnut pod Moricovim imenom, dakle, kao krtica Istoka na veoma važnom mestu u vojnoj strukturi Zapada, blizu vrlo korisnih tajnih informacija...

Da skratimo priču: Martin (igra ga Jonas Nay) nije nimalo rad da se oda špijuneriji, ali biva ucenjen majčinim životom: njegove *zasluge* omogućiću joj

transplantaciju. Okej, eto ga na Zapadu, u obličju Morica Štama, a sve to u nemačkoj seriji (jedna sezona, osam epizoda po cca 45-50 minuta) *Deutschland 83* (RTL, UFA fiction 2015; scenario Anna Winger, režija Edward Berger i Samira Radsil). Godina je, dakako, 1983, hladnoratovska retorika opet je vrlo zaoštrena, notorni Ronald Reagan u ne baš diplomatskoj, ali svakako najtačnijoj replici svog života opisuje sssr kao "imperiju zla", Ameri se spremaju da rasporede rakete Pershing II po zapadnoj Evropi, Sovjeti šize da to valjda iz zavisti, šta li? – NATO hoće da ih napadne (a zapravo su naprosto švorci i sve im je ekonomski nepodnošljivije da drže korak u trci u naoružavanju), ukratko, paranoja raste na sve strane.

Od ove tačke nadalje vrlo je teško pisati o ovoj seriji a da se to ne pretvori u minsko polje *spoilera* za one koji ne bi da im se kvari neizvesnost. Zato nema više “prepričavanja”, dobili ste dovoljno, a mi idemo dublje u *kontekstualizaciju*...

Film ili serija koja se bavi nekim “završenim” istorijskim periodom – u ovom slučaju, Hladnim ratom – operiše nečim što je sledivo u celosti, i gde znamo “šta



je bilo na kraju” (to jest, pao Zid, i srušio sve od Istočnog Berlina do Moskve), pa manje-više i to ko su tu, generally speaking, bili u razumnoj meri “dobri” a ko u neizbežnoj meri “loši” momci (doduše, ovo potonje će povampirena neolevičarska revizionistička cenzura pokušati da vam uskrati, ali ne dajte se!). Okvir je, dakle, takav kakav je, tu se ne može mnogo učiniti. Razumna ambicija bila bi verna rekonstrukcija epohe, ali prokomentarisana i rekontekstualizovana onako i onoliko koliko današnji gledalac “više” zna od onog iz *epohe*. U tom smislu, *Deutschland 83* polaže ispit bar sa devetkom: pravo je uživanje posmatrati vrlo minuciozno re-kreiran svet ranih osamdesetih, modu, muziku,

frizure, čitav “lajfstajl”; takođe i pojavljivanje džidža-bidža koje su danas već nepovratno zastarele, a tada su bile senzacija (recimo, vokmen), ali i prodor koječega drugog tada novog i nepoznatog u živote onovremenika (recimo, AIDS-a). Ovo sve važi za scene koje se dešavaju u Bundesrepubliku, a s druge strane, DDR scene su takođe besprekorne, išlo se dotle da su, na primer, scene iz sedišta Štazija snimane u današnjem Muzeju Štazija, ergo – u nekadašnjem sedištu Štazija... No, ima nešto što je mnogo važnije od pukog zanatskog umeća. Autori vrlo inteligentno i nemilosrdno duhovito – a bez banalnog izrugivanja – dočaravaju i svu smešnjikavu inferiornost gromopucatelnog Istoka, koji je ovamo bio “avangarda oslobađanja čovečanstva” a onamo nije imao ni najosnovnije stvari; recimo, jedan od uzgrednih poslića agenata Štazija infiltriranih na Zapad bio je i da šefovima dobavljaju Neskafo... Ni onog Bond 007 nisam baš slučajno spomenuo: u jednoj epizodi, Martin gotovo pa bondovskim veštinama dolazi do sefa u kojem se nalazi supertajni dokument NATO, i kad ga konačno otvori, ima šta i videti: zblanuto zuri u nekakav tanki četvrtasti plastični predmet nepoznate namene, a zove se flopi disk! Kasnije u centrali Štazija danima pokušavaju da s tim flopijem urade nešto korisno, ali ne вреди, šejtančić nikako neće da se udene u njihove kompjutere koje kao da je pravio profesor Baltazar na kokainu... Pa dobro, kaže šef rezignirano, da nabavimo onda taj njihov IBM, nanu li im imperijalističku? E pa ne mere, zli Regan nam zaveo sankcije na tehnologiju...

No dobro, tehnologija na stranu, ovaj pokvareni gledalac rado priznaje da je još više uživao u vrlo pronicljivom – i u određenom smislu prilično *hrabrom* – skroziranju “pacifističke” i uopšte “alternativne” scene Zapadne Nemačke i Zapada generalno, portretiranih u diskretno satiričnom tonu, kao skupina načelno baš dragih i dobronamernih ljudi, ali koji nekako prečesto završe kao *korisni idioti* upotrebljivi za svrhe i namere mračnjaka sa druge strane Zida. Mlađi se toga ni ne sećaju: baš je u Zapadnoj Nemačkoj tih godina bio najjači neohipijevsko-ekološki pacifistički pokret koji se junački zalagao za unilateralno razoružavanje

Zapada, što su macani u Moskvi i drugde, jakako, gledali s odobravanjem – i istovremeno “svoje” wannabe pacifističke aktiviste uredno slali na robiju čim bi pisluli. Zato nije mnogo bitno što je jedan od vođa “pacifističke alternative” prekaljeni istočnonemački agent (to je takoreći banalno); mnogo je tu signifikantniji sin onog NATO generala, pobunjeni mirovnjački radikal, zapravo naporni mali degenerik koji bi za neodložne potrebe “mira u svetu” (ili naprosto za izživljavanje svoje pobune protiv očinskog autoriteta) učinio bilo šta, što gluplje i štetnije to bolje. No, da ne bude nesporazuma: to što autori serije ne padaju na jeftine demagoške i revizionističke fore poistovećivanja dvaju sistema je jedno, ali tretman likova, ko god bili i gde god živeli, jeste drugo: oni su uvek punkorvni karakteri, a ne *ilustrativne* punjene ptice.

U celini i celosti, *Deutschland 83* je ozbiljan tv dramski komad o dijalektici cileva i sredstava, o frustrirajućem odnosu dužnosti prema sebi, blišnjima, ideologiji i državi (Martin, taj divni i odani sin, učiniće mnogo zla prema nedužnima ne bi li spasao svoju majku), odlično napisan i režiran i vrsno odigran (briljiraju pre svega štazijevski negativci, poput Marije Šreder i potpuno fascinantnog Silvestera Grotta). I na kraju će Martin, dakako, biti progonjen od obe strane – jednoj će priznati da špijunira za one druge ne bi li je upozorio da su mu poslodavci potpuno odlepili, druga će ga zato tretirati kao otpadnika – a sve u nameri da ih zaustavi u ruskom ruletu međusobnog uništenja. On je, naime video izbliza da su i jedni i drugi upali u začarani krug paranoje. Ali ne baš podjednako, ipak: Istok presudno više, jer mu je nepojmljivo da je velika NATO operacija koja je u toku, a koju vide kao predigru nuklearnog udar, *ipak samo vežba*. Zašto? Zato što se, ubeđuje ih Martin koji je to što je mozgopranim kremaljskim pulenima nepojmljivo video iznutra, “njima ipak živi, nisu ludi da sve unište”. Hm, razlika u mentalitetima? Rekao bih to drugačije: razlika u dostupnosti Neskafe i banana. Banalno? Da, Neskafa i banana su svakako banalni, fuuuu – ali samo kad i gde ih ima u slobodnoj prodaji, po razumnoj ceni.

Videti Napulj i pisati



Niko dosad nije javno objavio stvarni identitet spisateljice koja svoje knjige potpisuje imenom Elena Ferante. Imajući u vidu u kakvoj epohi živimo, to je zaista čudo, a ono je još veće jer je reč o vrhunskoj romansijerki, možda i najboljem italijanskom piscu nove generacije, one koja je na scenu stupila krajem prošlog i početkom ovog stoleća

Istorija umjetničkih imena i pseudonima neodvojiva je od istorije književnosti. O tome bi se mogla napisati ozbiljna knjižurina. Primjera ima mali milion, ali hajde da se, iz jasnih razloga, ovdje zadržimo isključivo na talijanskoj književnosti. Hektor Šmic slavu je stekao kao Italo Zvevo, Kurt Erih Sukert kao Kurcio Malaparte, Alberto Pinčerle kao Alberto Moravija, Umberto Poli kao Umberto Saba. (Za divno čudo, i usprkos prvoj impresiji Gora Vidala, najzvučnije ime i prezime nekog modernog talijanskog pisca nije pseudonim; Italo Kalvino zaista se zvao Italo Kalvino.) Mogućih razloga za uzimanje pseudonima je mnogo, ali jedan od prvih koji pada na pamet jest skrivanje stvarnog identiteta. Ipak, barem u naše vrijeme, pseudonim je najčešće vrlo prozirna krinka i češće služi kao marker razdvajanja dva dijela opusa, nego kao želja za pravom tajnovitošću.

Nerijetko je pseudonim i puki marketinški trik koji služi da se lakše privuče pažnja medija i javnosti. Kad pažnja stigne, maska odmah pada. Kod Elene Ferante, međutim, nije tako.

ŠTA TREBA ZA ČUDO

Tajna Elene Ferante traje već četvrt stoljeća. Rukopis svog prvog romana *Problematična ljubav* ona je uputila izdavaču 1990. godine. Kad je roman iduće godine prihvaćen za objavljivanje (objavljen je 1992), ona je izdavaču uputila pismo u kome je izložila svoje Vjeruju koga se drži još i danas. Napisala je da knjiga može da bude objavljena jedino ako izdavač prihvati njene uslove. A uslovi su da ona ne želi da ičim učestvuje u promociji romana. "Sve što sam ja mogla da uradim", rekla je, "jest da napišem roman i ne želim da participiram u bilo kakvim okruglim stolovima ili diskusijama, da se

pojavljujem na književnim večerima, da poziram fotografima; ako mi se dodijeli neka književna nagrada, ja se neću pojaviti da je primim." Pristala je da pojedinim novinarima da intervju, ali isključivo pismenim putem. Iz tih intervju, istraživači su zaključili da je vjerovatno udata i da ima dijete ili djecu.

Niko dosad nije javno objavio stvarni identitet spisateljice koja svoje knjige potpisuje imenom Elena Ferante. Imajući u vidu u kakvoj epohi živimo, to je zaista malo čudo. U već pomenutom pismu izdavaču, Elena Ferante je ustvrdila da su najbolje knjige same po sebi čudo i da im ne treba autorova persona. Ovakva tajnovitost pomogla je, naravno, inicijalnom interesu za njene knjige, no kad te knjige ne bi bile sjajne, sva fama o tajnovitosti bi bila uzaludna. A Elena Ferante je vrhunska romansijerka, možda i najbolji talijanski pisac nove generacije, one

PISCI U SENCI: B.
Traven, Tomas Pinčon,
Džerom Selindžer,
Elena Ferante



PREDLOG ZA PREVOD

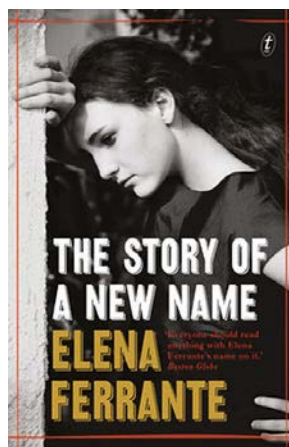
Zanimljivo je da u Srbiji, kao i u ostatku zajedničkog srpskohrvatskog jezičkog područja, Elena Ferante uopšte nije prevedena mada je na književnoj sceni, rekostmo, prisutna već četvrt vijeka. Ako se njeno ime i prezime ukucaju u zajednički katalog javnih biblioteka u Srbiji, jedini rezultat koji ćemo dobiti jesu dva njena romana prevedena na mađarski, a koje u svom fondusu ima Gradska biblioteka u Subotici. Nema čak ni odlomaka njene proze objavljenih u ovdašnjim književnim časopisima. Prema nekim medijskim najavama, zagrebačka izdavačka kuća *Profil* objaviće u dogledno vrijeme *Dane zaborava*, drugi po redu roman Elene Ferante. U vrijeme uoči Sajma knjiga u Frankfurtu, tradicionalno najveće izdavačke pijace za kupovinu i prodaju autorskih prava, ovu kratku i nepretencioznu bilješku o Eleni Ferante vrijedi shvatiti i kao sugestiju ovdašnjim izdavačima da svoje kataloge obogate njenim naslovima. Radi se o plodnoj i umjetnički ostvarenoj autorici koja piše pitko i zavidljivo. Rečeno klišeiziranom žurnalističkom floskulom, Ferante je ljubimica i kritike i publike. U već navođenom pismu svom talijanskom izdavaču, ona pred kraj autoironično primjećuje kako je čula da su promocija i marketinške aktivnosti koje uključuju autora zapravo vrlo skupe, pa će tako njena tajnovitost izdavaču donijeti i uštedu. Slično važi i za njene izdavače u inostranstvu; u ovom slučaju znaju da neće morati da plaćaju avionske karte i hotelske smještaje. Šalu na stranu, mada je Elena Ferante – kako je Džejs Vud zapisao u "Njujorkeru" – spisateljica naspram koje Tomas Pinčon djeluje kao neko gladan publiciteta, to je za njenu književnost manje važno. Važnije je da je ona za današnju talijansku književnost ono što je za talijanski klupski fudbal bio Napoli dok je u njemu igrao Dijego Armando Maradona. ¶

koja je na scenu stupila krajem prošlog i početkom ovog stoljeća. Njen dosadašnji opus može se podijeliti u dva toka. Prvi obuhvata pet romana objavljenih između 1992. i 2007. godine. Uz već pomenutu *Problematičnu ljubav*, tu su još *Dani zaborava* (2002), *Fragmenti* (2003), *Izgubljena ćerka* (2006) i *Plaža noću* (2007). Makar je i s njima postigla veliki uspjeh, pravu slavu Ferante stiće serijom romana objavljenih od 2011. do 2014. godine.

NAPULJSKI KVARTET

Ta četiri romana od kojih se prvi zove *Moja genijalna prijateljica*, a svi ostali u naslovu originala imaju indicaciju da je riječ o nastavku (*Priča o novom imenu: Moja genijalna prijateljica 2*, *Oni koji odlaze i oni koji ostaju: Moja genijalna prijateljica 3*, te *Priča o izgubljenom djetetu: Moja genijalna prijateljica 4*), po svoj prilici su autobiografski. Ovu sagu o odrastanju i sazrijevanju mnogi kritičari porede sa Knausgorovom *Mojom borbom*. Bio bi potreban čitav esej za ozbiljnu komparativnu analizu ove dvije gigantske autobiografske proze.

Naratorica *Moje genijalne prijateljice* zove se Elena, a priča prati njeno odrastanje i druženje sa najboljom prijateljom Rafaelom. Mjesto radnje je Napulj. Dvije prijateljice upoznaju se u prvom razredu osnovne škole. Obe su iz siromašnih porodica. Elenin otac je portir u gradskoj vijećnici, a Rafaelin je obučar. U četiri knjige bogate i sugestivno napisane proze pratimo njihov odnos i cijeli socijalni kontekst u kome se on razvija. Osim dvije glavne junakinje, serija prati i cijeli niz sporednih likova. U jednom intervjuu, Elena Ferante kaže da je jedna od najtežih stvari za nju u ovako dugačkoj sagi bila obaveza da opiše, prati i diferencira toliki broj karaktera. Vremenski period koji "Napuljski kvartet" pokriva je čak pola stoljeća dug. Riječ je, dakle, ne samo o bildungsromanu, nego i o efektnoj društvenoj fresci.



muharem bazdulj

Odlazak velikog Knjižara

Đorđeva ideja je bila – kao ideja onog čudesnog francuskog izdavača i knjižara Žozea Kortija – da se svaka knjiga proda: neka za 25 dana, a neka za 25 godina. Kakav optimizam i poverenje u svet!

Odlazak svoga saradnika i prijatelja Đorđa Stojanovića doživeo sam kao nestanak jedne profesije – Knjižar sa velikim K. Za nas koji se bavimo izdavanjem knjiga Đorđev odlazak se dogodio u vreme kad mu nije vreme, pa mi naličuje potonuću velike lađe smisla. O istoriji posla knjižar kao majstorstva kod nas su napisane dve knjige – jedna je o Geci Konu, a druga o Đorđu. Ali knjiga o Đorđu (*Magla*, Škart, Beograd-Beč, 1998) je više nego knjiga. U stvari, to je manje knjiga, a više pohvala odnosu jednog čoveka prema knjizi, sa važnom napomenom da je Đorđe bio *različit* čovek. Kada ti on proda knjigu, to je pouzdan znak da si izdavač. Kada knjiga izađe ispod njegove ruke, znaj da nije u pitanju ni rođendan, ni krsna slava, niti propaganda ili pozdraviz-vrnjačke-banje itd. Ta knjiga ide pravo na univerzitete nečijeg života. Ona odlazi da se vrati vašim duhovnim naslednicima. Đorđe nije samo prodavao knjige; on ih je slao da kruže. Imao je tako laku ruku, pa su knjige koje smo izdavali letele tamo i ovamo. On je od svake knjige i od svakog pisca umeo da stvori “hemingeveja”, dakle “pokretni praznik”. Toliko je bio u tom stvaralaštvu i praznovanju da nije imao vremena da piše knjige. A bio bi – potpisujem – moćan pisac. Jer je Đorđe imao – *filing*.

Obrazovanom, duhovitom i spremnom ubeđen sam da bi mu trebalo manje vremena da napiše knjigu nego da je donese, prenese, doda i proda. Njegova ideja je bila – kao ideja onog čudesnog francuskog izdavača i knjižara Žozea Kortija – da se svaka knjiga proda: neka za 25 dana, a neka za 25 godina. Kakav optimizam i poverenje u svet! Neko će reći: dobro, knjiga je roba. Ali ozbiljni ljudi ne kupuju robu od svakoga. Đorđe je toj “robi” dodavao nešto *plus*. Kada kod njega kupiš knjigu, dobiješ i malu dozu odvažnosti. A kada poneseš taj blesak odvažnosti, onda stvaraš kulturu. Dobar trik, zar ne?!

Ovde gde mi danas živimo izgubili smo predstavu o knjižarima, knjižarama i knjižnicama. A knjige vise nad našim glavama kao ostaci naše nemoći i nečije opomene. A Đorđa nema-i-nema... Opet magla. ¶

BRANKO KUKIĆ



Branko Kukić i Đorđe Stojanović

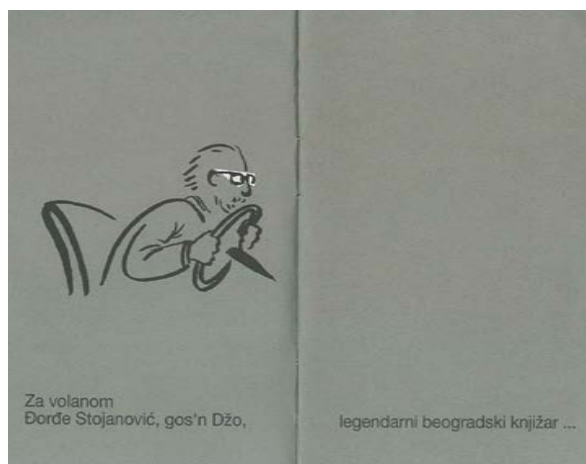


Beogradsko predgrađe u magli.



Jurimo “peglicom”^{*} po knjige u seosku štampariju.

^{*}“peglica” – narodski, popularan naziv u SR Jugoslaviji za automobil “Fiat 126”



Za volanom Đorđe Stojanović, gos'n Džo,

legendarni beogradski knjižar ...



... sa čitačkom dioptrijom -10.

IZ KNJIGE O ĐORĐU: *Magla*, Škart, 2004.



Pocepane gaće i luna park



Jesenja programska šema u Srbiji biće apsolutno u znaku rijaliti programa.

Na četiri televizije sa nacionalnom pokrivenošću emitovaće se "Veliki Brat", "Farma" i "Parovi". To praktično znači da ćete menjajući kanale, sa izuzetkom programa RTS-a, po pravilu naleteti na nekakve farmere, ukućane ili parove u žestokim raspravama, a posle ponoći u manje ili više eksplicitnim erotskim vragolijama.

Metastazu rijalitija možda najbolje opisuje najava u kojoj se kaže da je ove sezone "Veliki Brat" toliko veliki da se emituje na dve televizije!

To je takođe istorijski trenutak, kada su emiteri priznali da jedan šou nadmašuje okvire tv stanice. Razmislite na trenutak o ovoj rečenici, jer ona predstavlja kapitulaciju svakog koncepta uređivanja TV programa.

Je veći broj gledalaca dobio mogućnost da gleda i plaća TV program putem kablovske distribucije. Međutim, za mene je veoma važna činjenica da je polovina TV gledalaca u Srbiji spremna da plaća dodatne pare da bi sebi omogućila beg od rijaliti programa ili reprize domaćih serija. Nekako mi je teško da poverujem kako polovina te publike plaća kabl da bi gledala porniće. Dakle, dragi ukućani, farmeri i parovi – oterali ste publiku, čestitam!

Treći nivo kapitulacije pred rijaliti programima je suštinski i najopasniji, jer se tiče ekonomije. Poplava rijalitija je nesporan znak da gledamo sirotinjsku televiziju. Na stranu siromaštvo ukućana, nesrećnika među kojima poneki izgledaju kao da samo na televiziji mogu pristojno da se najedu. Naše TV tržište je u ozbiljnoj krizi, marketinški kolač je sve tanji, pa se traži za jeftinim rešenjima.

Na četiri televizije sa nacionalnom pokrivenošću ove jeseni emitovaće se "Veliki Brat", "Farma" i "Parovi". Metastazu rijalitija možda najbolje opisuje najava u kojoj se kaže da je ove sezone "Veliki Brat" toliko veliki da se emituje na dve televizije! To je istorijski trenutak, kada su emiteri priznali da jedan šou nadmašuje okvire TV stanice i predstavlja kapitulaciju svakog koncepta uređivanja TV programa

Predaja je bezuslovna i podrazumeva nekoliko različitih oblasti.

Prvi aspekt je kulturološki i on se najčešće registruje u javnosti. Na društvenim mrežama već postoje peticije za ukidanje, zabranu ili restrikciju rijaliti programa. Gledaoci reaguju na vulgarnosti, poremećeni sistem vrednosti ili promociju pornografije ili nasilja. Ove pritužbe su najglasnije, izazivaju besкраjne debate i omogućavaju zgražanje "kulturne javnosti". Takođe, rijaliti programi lako mogu da posluže kao reper za određivanje vašeg identiteta, pa ste, ako kritikujete "Farmu" – vi po definiciji kulturni građani. Državna regulatorna tela se nisu pokazala kao efikasna u ograničavanju emitovanja rijaliti programa ili sankcionisanju neadekvatnih sadržaja. Dok god umesto psovki imate piiip ili čurlikanje ptičica i dok se orgije dešavaju pod čaršafom, vuk je sit i ovce su na broju. Zabrinuti roditelji mogu samo da se uplaše kako će televizija da im pokvari decu.

Drugi nivo kapitulacije naših TV stanica u vezi je sa raspodelu gledanosti TV programa u Srbiji. Ovog leta, prvi put su se u istraživanjima kablovski programi pojavili kao značajan udeo u gledalištu. Ako bi TV kanale grubo podelili na terestrijalne (zemaljske), koji su za sada besplatni i kablovske programe (za koje plaćate neku vrstu pretplate plaćajući vašem provajderu), tas na vagi je prvi put pretegaio na stranu kabl! Set top boks je kapitulirao pred kablom. Svakako je tome doprinela digitalizacija TV signala u Srbiji pa

Sirotinja-golotinja je proveren recept, a to je ujedno i formula za rijaliti.

Prema mom, doduše skromnom iskustvu sa produkcijama, sat rijaliti programa u Srbiji košta oko 2000 evra. Kao što znate, sve produkcije već koriste postojeće scenografije i kapacitete. Međutim, da bi proizveli neki gala TV šou – cena produkcije je desetostruko veća. Rijaliti ima i tu prednost što možete emitovati sate i sate prenosa, dok će vaš gala šou uvek trajati sat ili dva. Ekstra profit ćete u rijaliti programima (osim u reklamnim blokovima) ostvariti i nekontrolisanim *product placementom*, bilo da ukućani dudlaju elektronske cigarete ili kuvaju na smederevcima. Ukratko, rijaliti je pouzdan znak za sirotinju neke sredine – kao pocepane gaće!

Željko Mitrović ne bi bio medijski mogul da prvi nije sastavio gala programe i rijaliti u TV amalgam poput "Pinkovih zvezdica", ili najavljenih "Više od igre".

Dobili smo te šljašteće programe, koji sijaju kao kineski luna park, a baziraju se na besкраjnom pevanju dece, publici u studiju i pokretnoj scenografiji. Novac ovde donosi besкраjno emitovanje, jer je prošla sezona "Zvezdica" trajala gotovo šest meseci! Time je zarada daleko nadmašila snižene troškove produkcije. I opet će, po svoj prilici.

Zato sa nestrpljenjem očekujem neku vrstu medijskog gerilskog odgovora na kapitulaciju TV stanica, koji će nam dati mogućnost izbora i beg od mentalne izolacije na Farmi, kući Velikog Brata ili vili Parova.

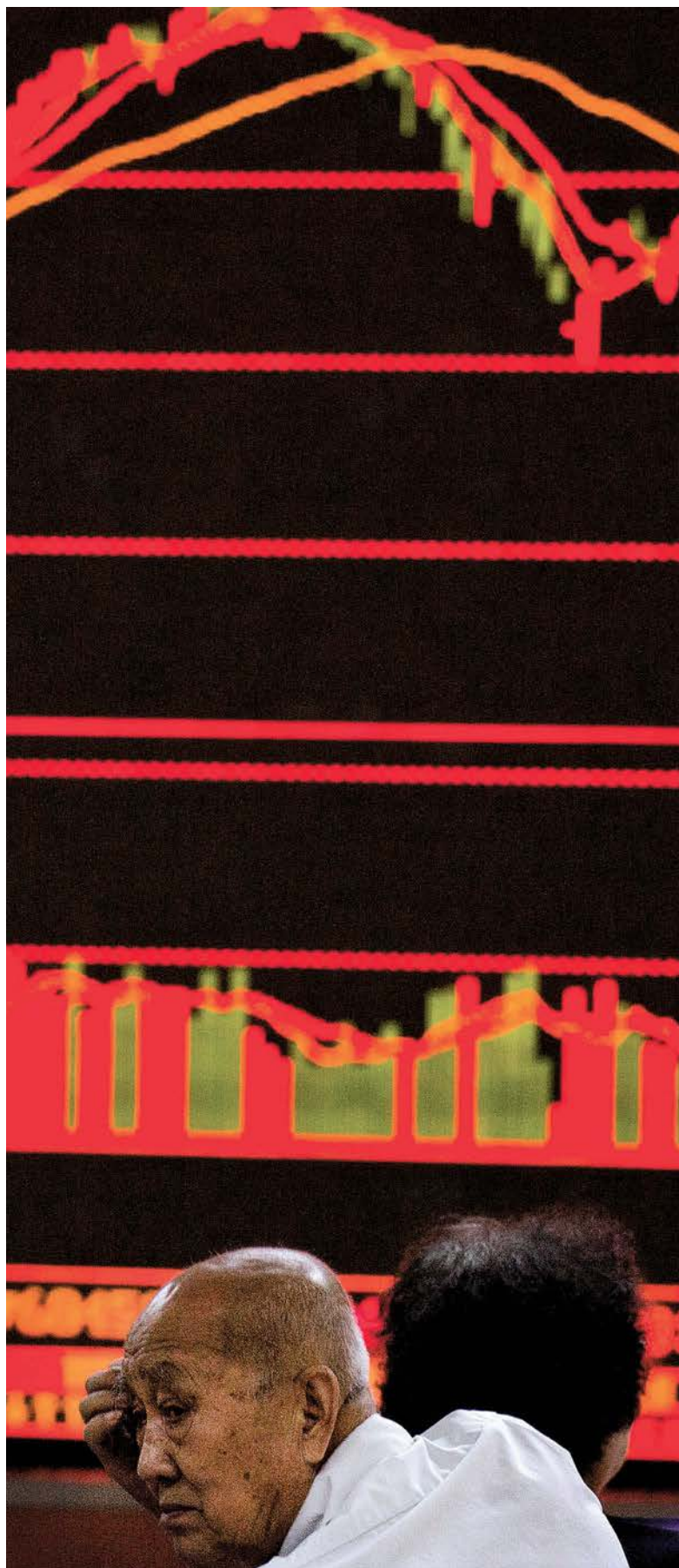
SLOM BERZE ILI

Šta se događalo na Šangajskoj berzi u poslednjih godinu dana, zašto je došlo do velikog pada vrednosti akcija, ko će sve da oseti posledice i može li se govoriti o početku kraja državnog kapitalizma u Kini

Rast je bio spektakularan: u januaru 2015. indeks Šangajske kompozitne berze (*Shanghai composite index* – SCI) nalazio se na oko 3200 poena, što je značilo da je od jula 2014, kada je imao tik iznad 2000 indeksnih poena, porastao za više od 50 odsto. No, to je bio tek početak. Nakon izvesnih kolebanja tokom februara i marta ove godine, april je doneo novi strelovit skok na iznad 4500 poena, a 12. juna se SCI, koji meri dnevne promene cena na tržištima deonice A i B liste Šangajske berze, nalazio na vrtoglavih 5178 indeksnih poena (A-deonice su denominovane u juanima, B-deonice u američkim dolarima).

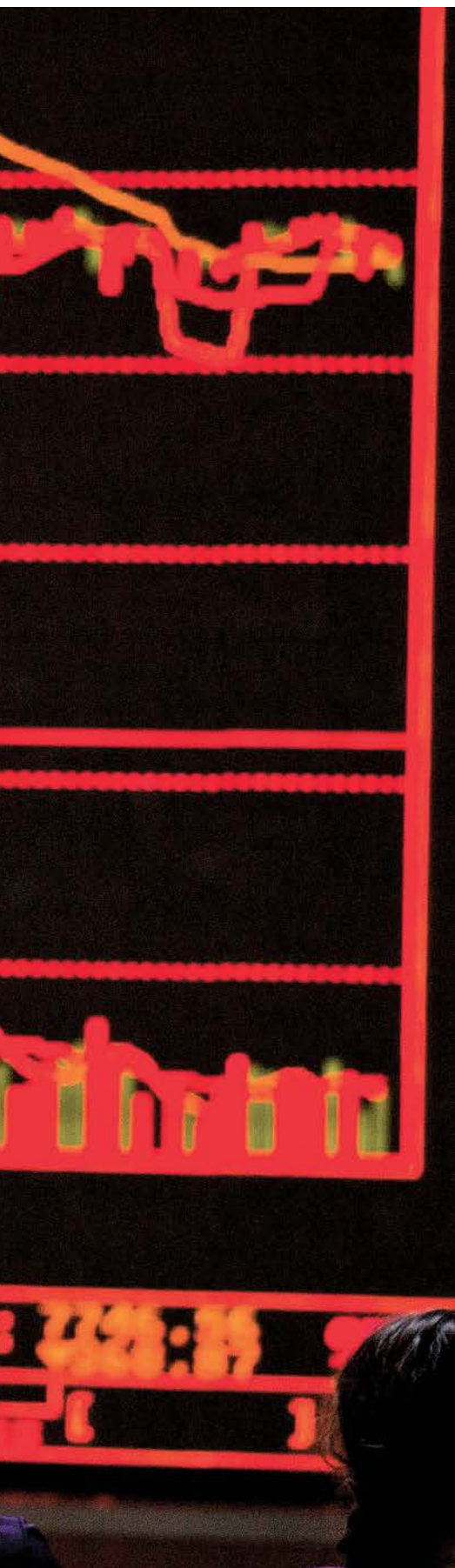
Pad je bio bolan i još brži od vrtoglavo brzog rasta. Već 19. juna SCI je bio ispod 4500 poena, a 8. jula malo iznad 3500. Kineska država je odmah reagovala. Narodna banka Kine je smanjila kamatne stope na rekordno nizak nivo, omogućavajući tako pristup jeftinom novcu koji bi mogao da bude upumpan u berzu. Brokerske kuće, poduprte novcem Narodne banke, počele su da kupuju akcije u ogromnim količinama, a sve nove početne javne ponude (*initial public offering* – IPO), odnosno svaki dalji ulazak novih kompanija na berzu, suštinski je bio suspendovan. To je dalo izvesnih rezultata, pošto je SCI u drugoj polovini jula vratio deo vrednosti i popeo se iznad 4000 poena.

A onda su 11. avgusta kineske vlasti devalvirale juan za nešto manje od dva odsto. Sedamnaestog avgusta berza se i dalje držala na oko 4000 indeksnih poena, međutim, nedelju dana kasnije, u ponedeljak, 24. avgusta, indeks Šangajske berze je prvi put



TRŽIŠNA ILI
PARTIJSKA
PRAVILA: Berza
u Pekingu
Foto: Fonet/AP

SLOM SISTEMA



od decembra 2014. pao na ispod 3000 poena. Samo tog ponedjeljka ("crni ponedjeljak", kako su ga i kineski (pro)vladini mediji nazvali, po ugledu na *Black Monday* iz oktobra 1987. i lančanog pada svetskih berzi), SCI je pao za 8,5 odsto, što je bio najgori dnevni rezultat berze u posljednjih devet godina. Pad se istog časa osetio i na drugim svetskim berzama – japanska Nikkei je pala za skoro pet odsto, londonski "Economist" je zabeležio da je nemačka berza DAX izgubila sav dobitak u 2015, a da je i Dou Džouns indeks pao za četiri odsto. Ukupno, od trenutka kada je objavljena devalvacija juana, vrednost berzi širom sveta je smanjena za više od pet biliona dolara.

AKCIONARI SA PARAMA, BEZ ZNANJA

Ovakav vrtoglavljeni rast, koji je doveo do strmoglavog pada bio je (i) državno podgrevan. Državni mediji, sa ogromnim uticajem na kinesko javno mnjenje, naveliko su podsticali ljude da ulažu na berzi, pa su građani naveliko ulagali, imajući poverenja u državnu politiku saopštavanu preko javnih glasila. Uostalom, i rast berze im je davao za pravo – kako je berza munjevitno rasla, tako se broj individualnih investitora povećavao, što je polako, pa sve brže, počelo da stvara sve veći "balon", ili "mehur" (*bubble*). Privučeni rastom indeksa Šangajske berze od dva i po puta za manje od godinu dana, mnoštvo investitora je ulagalo pozajmljenim novcem, računajući da će dugove lako vratiti pomoću dobiti na berzi. Sve se to promenilo 12. juna.

"Treba znati da je kinesko tržište kapitala prilično 'divlje'", kaže za "Vreme" Nenad Gujaničić iz Vajzbrokera. "Ono nema toliku tradiciju kao razvijena tržišta, naročito anglosaksonska, institucije nisu tako dobro utemeljene, ima mnogo individualnih investitora, pojedinačnih građana, koji su neuki, ne znaju mnogo o berzi... To je karakteristika i cele kineske ekonomije – naglo je porasla, i dalje raste visokim stopama i taj rast je inicirao formiranje jedne klase koja ima para, ali nema mnogo iskustva i znanja. I inače,

psihološka komponenta je veoma izražena na tržištu sa dosta pojedinačnih investitora – takav minibalon je postojao i kod nas 2007. godine. Oko 20-30 hiljada građana je videlo da komšija ili rođak zarađuje na berzi, stavili su novac onako 'ofrlje', pošto ništa o tome nisu znali, preko noći su zaradili, pa su pozajmili još novca, prodali auto, prodali stan i opet uložili... To nije toliko dugo trajalo, pošto su ih kasniji pad i svetska kriza bukvalno zbrisali, uz neke druge anomalije prisutne na našem tržištu", kaže Gujaničić.

Sličnog mišljenja je i Milko Štimac, član Komisije za hartije od vrednosti. On za "Vreme" kaže da je tu više reč o bihevioralnoj psihologiji, nego o ekonomiji: "Svi ti nagli padovi i nagli skokovi nisu neobični za berze. Na svakoj berzi postoje oscilacije, čime god da se trguje, i postoji koridor uobičajenih oscilacija – da nema tih oscilacija, niko ne bi ni išao na berzu. Međutim, s vremena na vreme, analitičari neke velike banke ili brokerske kuće, gledajući podatke o nekoj zemlji, vide da postoje stabilan rast, dobri bilansi, posmatraju izveštaje agencija, MMF-a, Svetske banke, i zaključuje da je to dobro mesto za ulaganje. Kada tako veliki igrači krenu da investiraju u neku oblast, to onda neminovno podiže cene akcija iznad onih uobičajenih, i to naglo, jer za velikima idu i oni sitniji i manji. Tako se dobija efekat koji je više u vezi sa bihevioralnom psihologijom, nego sa ekonomijom – efekat goluba na trgu: svi slete kada bacite mrvicu, i svi se razlete kada mahnate rukom", kaže Štimac.

UZROK I POSLEDICE

Naravno, devalvacija juana u odnosu na dolar bila je samo okidač, a ne i uzrok ovolikog pada Šangajske berze. Analitičari osnovni uzrok kraha vide u značajnom usporavanju rasta druge ekonomije sveta. Nakon višegodišnjeg dvocifrenog rasta BDP-a (rast od 14,2 odsto u 2007, i oko deset odsto u proseku u periodu 2008–2011), procenjuje se da bi ove godine kineska privreda trebalo da poraste za sedam odsto, što bi bio najmanji rast još od



1990. godine. Nakon nekoliko naglih padova berze u poslednja tri meseca, taj bi rast mogao da padne i ispod sedam odsto – postoje procene da bi, zbog pada vrednosti berze, kineska privreda mogla da izgubi između pola i jednog procentnog poena BDP-a u narednih godinu dana. Ovo bi još više odvratilo velike investitore od ulaganja u Kinu.

“Na berzi se sve svodi na trgovinu očekivanjima. Investitori funkcionišu na trendovima – ako raste cena akcija, svi očekuju da će nastaviti da raste, i obrnuto. Prošle nedelje su, zbog pada kineske berze, svetske berze pale pet-šest odsto na dnevnom nivou, ali to je bilo kratkoročno, i u velikoj meri su se ta tržišta oporavila. Deluje da se dogodio strahovit pad, ali, od početka godine DAX je u blagom plusu, Amerika je u blagom minusu, daleko je to od neke ozbiljne korekcije, kakva je bila 2008. godine. Uzmimo, na primer, da Kina ne uspe da poraste sedam, nego šest odsto u 2015. Mi bismo rekli – rast od šest odsto, pa to je fantazija! Ali, to bi bilo ispod onoga što je već ukalkulisano u cene. Teorija kaže da dešavanja na berzi pokazuju šta će se događati u realnoj ekonomiji u narednih tri do šest meseci. Na berzi se anticipiraju dešavanja – kada se dogodio pad *Lehman Brothers*a u septembru

2008, u Americi i drugim razvijenim zemljama već u jesen te godine sve je krenulo nizbrdo, a kod nas je kriza došla tek u drugoj polovini 2009. – tržišta automobila i nekretnina su tokom 2008. bila na vrhuncu. Ako bi se dogodilo da dođe do drastičnijih odstupanja, na primer, da u trećem kvartalu BDP Kine poraste samo 5,5 odsto, umesto očekivanih sedam, došlo bi do još jednog sličnog pada na berzi”, kaže Gujaničić.

Uprkos tome što u Kini berza ipak nije toliko važna koliko je važna u SAD – jer se većina bogatstva ne nalazi u akcijama nego u nekretninama, izlišno je govoriti da će građani Kine trpeti dalje posrtnanje kineske privrede. Posledice će se, međutim, osećati i širom sveta. Eventualno smanjivanje kineske ekonomije, ili, barem, rast manji od planiranog, značiće da će Kina manje proizvoditi, a manje će i uvoziti pa su ugroženi svi veliki izvoznici u Kinu – što velike kompanije sa Zapada koje imaju svoje fabrike u Kini, poput nemačkih automobilskih giganta, što zemlje koje su veliki izvoznici sirovina.

Među najugroženijim zemljama nalaziće se Australija. Prema podacima MMF-a, Australija je zemlja koja ima najveću zavisnost od Kine u pogledu svog izvoza – skoro 35 odsto izvoza ove

ZASTOJ PRIVREDNOG RASTA:

Tekstilna radnica u Kini

Foto: Reuters

države-kontinenta (81 milijarda dolara) odlazi u drugu svetsku privredu po veličini. Sledeća po izloženosti je Južna Koreja (25 odsto izvoza, tj. 143 milijarde dolara), pa Japan (18 odsto, 126 milijardi), Brazil (17,5 odsto, 40 milijardi) i Saudijska Arabija (13 odsto, 44 milijarde dolara). Znatno manje po udelu izvoza, ali na visokim pozicijama po nominalnim iznosima, nalaze se SAD sa 124 milijarde dolara vrednim izvozom u Kinu, i Nemačka sa 82 milijarde.

DRŽAVNA MEDIJSKA ISTINA

Ipak, sudeći prema stavu izraženom u kineskim medijima, sve ovo gore navedeno nije uzrok pada na Šangajskoj berzi, već su to – pojedinci koji šire paniku. “Gardijan” je poslednjeg dana avgusta izvestio kako je kineski novinar Vang Sjalou, zaposlen u jednom od vodećih kineskih finansijskih časopisa, uživo na televiziji “priznao” da je izazvao haos na berzi svojim izveštavanjem. Kako piše “Gardijan”, Vang Sjalou je uhapšen nakon što je u svom tekstu od 20. jula tvrdio da u kineskom telu zaduženom za regulisanje hartija od vrednosti razmišljaju o prestanku intervencija na tržištu kojima se

Berzanska roba i nafta

Nenad Gujaničić primećuje i neobičan trend, da se cene svih roba, od pšenice, preko nafte do zlata, poslednjih meseci kreću – naniže.

“To znači da su investitori mnogo nervozni i da se očekuju lomovi, kod kojih niko nije siguran šta će se dešavati. Kada je izbila kriza 2008, pare su ‘bežale’ u zlato, u stabilne valute poput švajcarskog franka ili japanskog jena, u naftu, pa je barel išao i do 150 dolara. Sada, međutim, investitori nemaju za šta da se uhvate, pa smo videli da je čak i evro ojačao, jer su investitori i njega počeli da gledaju kao nekakvu sigurnu luku. Međutim, najveća kriza trenutno je na tržištu nafte, koja je počela negde sredinom 2014. Kriza je krenula iz Amerike, tako što su oni uveli novu tehnologiju dobijanja nafte iz škriljaca i odjednom postali najveći svetski proizvođač. Zemlje OPEK-a ovoga puta nisu želele da smanjuju proizvodnju, u priču je ušao i sukob Rusije i Ukrajine, gde se smatralo da će niže cene nafte naštetiti Rusiji, i odjednom je došlo do drastičnog pada cene nafte. I upravo će događanja oko nafte najviše ukazati na tok globalne ekonomije. Ako se, uprkos postojanju stabilne globalne tražnje, cena nafte spusti na 20 ili 30 dolara za barel, to će definitivno značiti da svetska ekonomija ozbiljno usporava i da je moguća neka nova recesija. Cena nafte koja

se proizvodi iz škriljaca je relativno visoka, oko 80 dolara po barelu, a kompanije koje se time bave su nastale preko noći, tu je ušlo dosta para, i te su kompanije visoko zadužene. Ako ova cena nafte potraje, ne samo da te kompanije neće opstati, već će i bankrotirati, neće moći da vrate te dugove. U tom slučaju može doći do pucanja nekog novog minibalona, kao kod tržišta hipotekarnih kredita, kada građani nisu mogli da plaćaju cene nekretnina.

Treba voditi računa i da mnogo tih zemalja OPEK-a ima izuzetno izražene budžetske deficite. Blumberg je nedavno imao lep grafik on sa podacima koji govore kako se kreće budžetski deficit različitih država u zavisnosti od cene barela nafte – od razrušene Libije, kojoj treba cena od 200 dolara po barelu da ne bi imala deficit, preko Saudijske Arabije, kojoj je potrebna cena od 100 dolara, pa do Rusije, koja ne bi imala budžetski deficit u slučaju da cena nafte ne padne ispod 70-80 dolara. Neka istraživanja govore da će do sredine sledeće godine, ako cena nafte ostane na ovom nivou, neki igrači početi da ispadaju, velike kompanije će početi da ih kupuju, i tada treba očekivati kraj naftne krize – ta konsolidacija će značiti da je dno dotaknuto, i da će uslediti oporavak”, tvrdi Gujaničić.

stabilizuje stanje na berzi. Vidno umorni Vang, navodi “Gardijan”, rekao je na državnoj televiziji CCTV, da “nije trebalo da objavi izveštaj u tako osetljivom periodu”. “Nisam smeo da našoj zemlji i vlasnicima akcija prouzrokujem tako velike gubitke zbog senzacionalizma. Žalim zbog onoga što sam uradio i spreman sam da priznam svoj zločin. Nadam se da će mi sudske vlasti dati šansu i da će biti blagi prema meni”, preneo je “Gardijan” reči Vang Sjaloua sa kineske televizije. Dan ranije, 30. avgusta, BBC je preneo vest da su kineske vlasti kaznile 197 ljudi zbog širenja glasina preko interneta o padu na berzi i tragičnim eksplozijama otrovnih hemikalija u gradu Tianjin od 13. avgusta, u kojima je poginulo 150 ljudi, 367 je povređeno, a 23 se još vode kao nestali. Inače, od 2013. u Kini je na snazi zakon koji predviđa moguću kaznu do tri godine zatvora za širenje glasina – za sve one čije lažne informacije podeli barem 500 ili vidi barem 5000 ljudi.

Ovakve vesti navode i na davno zaboravljeno pitanje o tome da li je državni kapitalizam, kakav je na snazi u Kini, uopšte održiv na duge staze? Ni u kom slučaju, tvrdi Milko Štimac. “Kina beleži neuobičajeno visoke stope rasta već dugi niz godina, čak toliko da su i svi estradni ekonomisti, da ih tako nazovem, već počeli

da govore da je kineski model ‘onaj pravi’, kombinacija čvrste ruke upravljanja društvom i liberalno tržište”, kaže Štimac. “Međutim, ne možeš da imaš i jedno i drugo. Tržišna ekonomija je neodvojiva od slobodnog društva, i ne može da funkcioniše bez slobodnog društva, i obrnuto – ako imate komandnu ekonomiju, iz jednog centra, to društvo onda nije slobodno. Svaka diktatura može jedno izvesno vreme da beleži rast, pogotovo kad krene sa niske osnove, poput Jugoslavije posle Drugog svetskog rata ili sssr. I ta fama onih, koji su u suštini kriptomarksisti, da bez jasne organizacije i reda ne može da bude ekonomskog rasta – to je, jednostavno, glupost. Toliko puta je u praksi pokazano da ne možete da imate konstantno održiv privredni rast u dužem vremenskom periodu, ukoliko ne obezbedite postepeno otvaranje društva i ne otvorite društvo prema individualnoj motivaciji. Ovo što se sada događa u Kini je kriza sistema. Ako imate rigidnu društvenu strukturu i privatnu svojinu u ekonomiji, ono što ćete dobiti jeste vrlo koruptibilna ekonomija, zato što za sve što želite da uradite u ekonomiji, u jednom trenutku za to morati nekog da pitate. Mislim da se kineski model razvio do svojih krajnjih granica, možda i malo preko njih. Društveni model u okviru kog se ta

ekonomija nalazi ne može dalje – ili mora da se promeni društveni model, ili da ekonomija regresira. Ljudi posmatraju berzu kapitala tehnički, prate serije podataka. Međutim, ono što ne smete da zaboravite, pogotovo ne kod tržišta koja se ne nalaze u okviru slobodnih društava, jeste jak uticaj političke ekonomije – da neko može da povuče ručnu kočnicu i zaustavi razvoj, ili, kao što je sada slučaj, da tržišni model udari u širu društvenu granicu i da ne može dalje”, kaže Štimac.

On navodi da ne stoji poređenje sadašnje krize berze u Kini sa globalnom krizom iz 2007. i 2008. godine – jer je tada reč bila o krizi unutar sistema, “a ovo što se sada događa jeste kriza sistema”, kaže on. “Tada je sistem slobodnog tržišta i otvorenog društva kroz deregulaciju dozvolio da se na tržištu nađe nešto što nije dovoljno kvalitetno. Sistem je odreagovao, uspeo je da kroz onaj bail-out program spase finansijsko tržište i da ga vrati u normalu – u Americi. U Evropi se to nije do kraja desilo, zato što Evropa nije dovršena priča, imate monetarnu uniju bez fiskalne unije, a Grčka je pokazala kuda to vodi. Poenta je da je kriza iz 2007-08 bila unutar sistema, a kada je sistem dovršen, on će krizu apsorbovati i nastaviti dalje”, zaključuje Štimac.

◀ RADMILO MARKOVIĆ

Zakonita pljačka i legalno

O nehumanom tretmanu radnika u Amazonu, najvećoj svetskoj kompaniji za internet-prodaju, govori se već gotovo čitavu deceniju. U avgustu se, međutim, prvi put zbog toga podigla ozbiljna prašina. Ovog puta su o neljudskim uslovima rada progovorili bivši menadžeri ove kompanije, a ne nisko plaćeni magacinski radnici

Sve je počelo 16. avgusta "Njujork tajmsom" člankom "Amazon iznutra: Rvanje sa velikim idejama na radnom mestu u modricama". Članak koji potpisuju Džodi Kantor i Dejvid Strajtfeld prikazuje korporativnu kulturu i radno okruženje u Amazon.com i pokušava da odgonetne zašto su nezdravi. Bazirajući se na iskustvima bivših Amazonovih radnika, mahom pozicioniranih u nižem i srednjem menadžmentu, Kantor i Strajtfeld prikazuju strahovito nehumano radno okruženje u kom se zahteva dostizanje nedostižnog. Iako su pokušali da objektivno i nepristrasno prikažu Amazon iznutra, njihov članak je izazvao ne samo kampanju negiranja iznetih činjenica koju su predvodili Džef Bezos, osnivač i generalni direktor, i Džej Kerni, stariji potpredsednik za korporativne poslove i bivši pres sekretar Bele kuće, nego i lavinu tekstova u anglosaksonskim medijima o prirodi korporativne kulture u svetu.

ODO' JA U GAZDE

Prapočetak ove priče se desio davne 1994. godine kada je Džef Bezos odlučio da dà otkaz sa mesta potpredsednika u D.E. Shaw & Co., uglednoj firmi za investicioni menadžment sa Volstrita, preseli se u Sijetl i osnuje sopstvenu kompaniju. Na ideju o internet prodavnici je došao posle čitanja novinskog članka koji je projektovao rast prodaje preko interneta od neverovatnih 2300 odsto godišnje. Neuobičajeni biznis plan Džefa Bezosa, koji je predviđao gubitke u prvih četiri do pet godina, kod investitora je izazivao nepoverenje u dugoročnu profitabilnost. Međutim, u četvrtom kvartalu 2001. godine Amazon.com dostiže godišnji promet od milijardu dolara i prvi put beleži pozitivno poslovanje. Vrednost deonica Amazon.com u poslednjih deset godina porasla je sa 45 na 518 dolara i u trenutku pisanja ovog teksta pokazuje stabilnu

tendenciju rasta. Iako je Amazon.com od početka izgledao kao odlična ideja sa velikom greškom, njegovi pravi problemi su tek predstojali.

U želji da stvori najveću prodavnicu knjiga, Džef Bezos se malo zaletio i 1997. godine suočio sa tužbom Barnes end Nobla, najvećeg lanca knjižara u SAD, zbog lažnog reklamiranja Amazon.com kao "najveće prodavnice knjiga". Ova tužba zacementirala je reputaciju Amazon.com kao hrabre, inovativne kompanije koja stvara novo doba. U godinama koje su sledile Amazon.com se suočavao sa optužbama za nelojalnu konkurenciju, damping cena, antisindikalne aktivnosti, cenzuru knjiga koje se bave LGBT tematikom, promovisanje pedofilije i nacizma, izbegavanje plaćanja poreza i za druge stvari među kojima su i – nehumani uslovi za rad. Do 2008. godine najglasnije kritike su bile upućivane na račun otkupa sopstvenih deonica od strane Amazon.com. Ova praksa je ustaljena na Volstritu i za posledicu ima rast cena deonica zbog veštačkog povećanja tražnje. U poslednjih deset godina obim ovakve trgovine

je iznosio između 424 i 465 miliona deonica godišnje. Zbog mogućnosti prodaje po naduvanim cenama neki kritičari, kao ekonomisti Robert Rajh i Pol Krugman, nazivaju ovo legalnom pljačkom deoničara od strane menadžmenta.

PUCANJE FASADE

Već u aprilu 2001. godine fasada inovativne i moderne kompanije je počela da puca, a kroz pukotine je izbijalo nježno ružno lice. Iako se Amazon.com formalno bavi uslužnim delatnostima, većina njihovih radnika nema nikakve veze sa usluživanjem klijenata već sa radom u magacinima. Većina njih radi privremeno ili su zaposleni na određeno vreme, angažovani preko raznih kompanija za izdavanje radnika na lizing. Njima su direktno nadređeni takozvani "lidovi", Amazonovi supervizori. Trajanje njihovog angažmana je ograničeno na mesec dana manje od zakonskog minimuma u zemljama u kojima Amazon posluje. Posle isteka tog roka morali bi da ih zaposle za stalno. Ovom praksom Amazon izbegava plaćanje zdravstvenog osiguranja i



izrabljivanje



PROFIT PO SVAKU CENU: Šef Amazona Džef Bezos

Fotografije: Reuters

regresa za godišnji odmor.

Krajem 2008. godine londonski "Tajms" objavio je da privremeni radnici u skladištima rizikuju da budu otpušteni u slučaju bolesti i primorani su da rade sedam dana nedeljno. Radnici koji su zaposleni u toku praznika, zbog povećanog obima poslovanja, primorani su da rade osam sati dnevno sa samo dve kratke pauze i moraju da traže dozvolu za korišćenje toaleta od svojih supervizora. Od njih se zahteva da ispune, kako je jedan supervizor nazvao, "besmislene" kvote za pakovanje, pritom prelazeći više od dvadeset kilometara na nogama. Tadašnji potpredsednik za Evropske operacije Amazon izjavio je za "Tajms" da su za kompaniju najvažniji klijenti i "da svi zaposleni u Amazonu rade naporno za njihovu korist".

U izdanju za mart-april 2012, dvomesecnik "Mother Jones" objavio je poduži esej autorke Mak Mekleland, koja je

provela četiri dana radeći u jednom Amazonovom skladištu. Mekleland navodi da u tom skladištu radi 15 odsto privremenih radnika tokom cele godine, a da se njihov broj povećava u prazničnim periodima. Privremeni radnici u proseku zarađuju tri dolara na sat manje od stalnih jer su plaćeni po procentu ispunjenja kvote. Po kvoti, radnik ima obavezu da pronađe jedan artikal svakih 20 sekundi i dostavi ga na pokretnu traku. Iako u zavidnoj fizičkoj formi, Mekleland nije uspevala da postigne više od 57 odsto norme. Ona navodi da radnicima u prvoj nedelji zaposlenja smene traju 10,5 sati, a posle – 12 sati dnevno. Tokom radnog vremena je imala pravo na dve pauze od 15 minuta, ali na pauzu je mogla da ode tek po pronalaženju svih artikala iz narudžbine koju je obrađivala u tom trenutku. Osim ove dve pauze radnici imaju pauzu od 30 minuta za ručak, tokom koje je

moguće da koriste toalet, ali i to oduzima dosta vremena jer dva toaleta sa po osam kabina koristi nekoliko hiljada radnika pa su gužve neizbežne. Pored ovih pritužbi, ona navodi već uobičajene na vrućinu leti, otpuštanje zbog zdravstvenih problema, opštu apatiju među zaposlenima i konstantno opominjanje o ispunjavanju kvote od strane supervizora.

TUŽBE I OPTUŽBE

Sledeće godine, 2013, portal Gawker.com objavio je seriju pisama bivših radnika Amazona u kojima iz prve ruke opisuju svoja iskustva. Kritikama Amazona pridružio se i ugledni poslovni portal Biznis Insajder čiji je jedan od deoničara Džef Bezos, osnivač Amazona. U tekstu naslovljenom "Brutalni uslovi u Amazonovim skladištima prete da unište reputaciju kompanije" navodi se da Amazon često locira skladišta u ruralnim

područjima gde je ponuda radnih mesta skromna, a potražnja velika, ostavlja utisak da je izrabljivanje radnika samo sebi svrha, a ne nesrećna posledica napore da se uštede sredstva. U isto vreme, na drugoj strani Atlantskog okeana, radnici u nemačkoj podružnici Amazona su organizovali štrajkove. Prvenstveni razlog je bio pokušaj američkog menadžmenta da ograniči sindikalno organizovanje svojih radnika – nešto što je nečuveno u Nemačkoj koja ima vekovnu tradiciju sindikalnog organizovanja i radničkih saveta.

Prošle godine, na 20. rođendan kompanije, poznati britanski dečiji pisac Alan Alberg odbio je da primi književnu nagradu čiji je sponzor bio Amazon, navodeći kao razlog Amazonovu praksu izbegavanja plaćanja korporativnih poreza. Zatim je usledila presuda po tužbi za povredu prava intelektualne svojine od strane proizvođača sapuna Laš (Lush) pred britanskim sudom.

Protiv Amazona su ustali još neki poznati pisci, kao što su Stiven King i Džon Grišam, potpisivanjem peticije u kojoj se navodi da Amazon ugrožava egzistenciju autora jer njihove knjige prodaje po ceni nižoj od vrednosti papira na kom su štampane. Poznata američka spisateljica Ursula le Gvin je povodom ovog spora izjavila za "Njujork tajms" da "govorimo o cenzuri, o hotimičnom otežavanju i onemogućavanju kupovine knjiga, o uklanjanju autora". Iako je određeni broj autora elektronskih knjiga u izdanju Amazona stao u odbranu istog, za oko posmatrača je zapalo da je Amazon najednom ukinuo popuste na štampana izdanja izdavačke kuće Hačet i mogućnost kupovine u pretprodaji i produžio rokove isporuke sa dva-tri radna dana na dve-tri nedelje. Nagli pad prodaje je bio jasan pokazatelj da su Amazonovi postupci bili uspešni u odvratanju kupaca.

Time se vraćamo na početak ove priče i reportažu "Njujork tajmsa". Za razliku od prethodnih kritika na račun Amazona koje su se bavile isključivo radnicima u skladištima i privremenim radnicima, odnosno prostom radnom snagom, ova se odnosi na povlašćenije, visoko obrazovane "bele kragne". Autori članka intervjuisali su više od stotinu bivših i sadašnjih zaposlenih u Amazonu i dobili priču

o radnoj nedelji od neverovatnih 85 radnih sati, godišnjem "odstrelu" zaposlenih, ohrabrivanju podređenih da sabotiraju jedni druge, o apatiji zaposlenih i plakanju za radnim stolovima...

ŽENE S GREŠKOM

U internom memorandumu zaposlenima posle objavljivanja ovog članka, Džef Bezos, generalni direktor Amazona, poručio je da je takva praksa "šokantno bezosečajna" i da uprava ima nulti prag tolerancije prema takvom izostanku empatije. Najšokantnija optužba na račun Amazona jeste ona o primoravanju radnica koje su imale spontani pobačaj da održe prethodni nivo produktivnosti ili se suoče sa disciplinskim merama. Ovi navodi su izazvali burnu reakciju javno-

rad, kaže: "Kada se pomešaju etika prekovremenog rada i realnost podizanja dece, stvara se okruženje u kome je opravdano tretirati medicinska stanja žena kao lične neuspehe."

Druge tehnološke kompanije kao Netflix i Fejsbuk privukle su pažnju medija uvođenjem praksi i pogodnosti koje se nazivaju *family friendly*, odnosno imaju za cilj olakšavanje života zaposlenih roditelja. Ali te nove mere odnose se na veoma mali procenat zaposlenih. U Netflixu, samo oni koji su interno klasifikovani kao "talenti" imaju pravo na plaćeno odsustvo od godinu dana posle rođenja ili usvojenja deteta.

Da zaposleni sa ovakvim beneficijama često imaju problema ako ih i iskoriste podseća Džulija Čajfec, bivša ured-



NEHUMANI USLOVI ZA RAD: Magacin Amazona u Bostonu

sti i podsećanje da takva praksa nije jedinstvena za Amazon. Tako je Dajna Fej podsetila čitaoce njujorškog nedeljnika "Tajm" na svoje iskustvo iz AOL-a, kada je generalni direktor u jednom javnom nastupu naveo prevremeno rođenje njene ćerke i posledične medicinske troškove kao razlog za promenu penzionih planova zaposlenih.

Ovakvi slučajevi maltretmana zvuče kao ekstremi, ali sociolozi i pravnici koji se bave istraživanjem uticaja uslova rada na lični život tvrde da oni samo indiciraju dublji problem. Tako En Vajsberg, potpredsednica Instituta za porodicu i

nica u Amazonu. U svom postu na blog portalu medium.com ona navodi da joj je 2013. godine šest nedelja posle rođenja njene ćerke dijagnostifikovan rak. Nekoliko dana posle operacije karcinoma, dok je još bila na materinskom odsustvu, dobila je formalno obaveštenje da joj je polisa zdravstvenog osiguranja koju pokriva poslodavac otkazana. Po povratku sa petomesečnog materinskog odsustva dočekala ju je nepoznata koleginica koja ju je obavestila da su svi osim jednog autora koje je Čajfec angažovala dodeljeni njoj. Nedugo zatim ona je dala otkaz.

Mnoge bivše i sadašnje radnice Amazona razliku u tretmanu polova vide kao posledicu politike takmičenja i eliminacije. Poslovna praksa zahteva da se svi zaposleni stalno takmiče svojim rezultatima. U ovom takmičenju biološko-reproduktivne razlike između polova čine žene neopravdano hendikepiranima. Tako, jedna neimenovana bivša menadžerka u službi ljudskih resursa priča kako su od nje tražili da na plan unapređenja performansi (u Amazonu je to otprilike upozorenje pred otkaz) stavi ženu koja se tek vratila sa bolovanja zbog spontanog pobačaja. Da i drugi zdravstveni problemi mogu nepovoljno uticati na karijeru svedoči i slučaj jedne radnice obolele od raka dojke koja je na isti plan stavljena sa objašnjenjem da njeni problemi iz

prodavce posuđa i drugog pokućstva, posle rođenja deteta, sa šefom je dogovorila radno vreme u kancelariji od 7 do 14.30, posle kog bi radila od kuće. Šef ju je uveravao da je sve u redu, ali kolege koje je nisu viđale kad dolazi na posao slale su pritužbe. Šef joj je rekao da ne može više da je štiti "ako njene kolege govore da ne radi svoj posao".

Vilet su kolege blatile uz pomoć alatke *Anytime Feedback Tool*, koja omogućava svim zaposlenima da ocenjuju rad ostalih i upućuju kritike ili pohvale njihovim šefovima. Pošto se svi zaposleni stalno ocenjuju a najlošije rangirani članovi timova svake godine otpuštaju, u interesu svakog zaposlenog je da bude bolje rangiran od konkurenata. Kritičari ovakav odnos prema zaposlenima na-

resurs su i perspektivni kandidati, pogotovo imajući u vidu da Amazon stalno ima visok broj otvorenih radnih mesta i manjak ljudstva. Po rečima jednog veterana tim-lidera, da bi vaš tim dobio novog člana ponekad je neophodno uništiti nekog drugog tim-lidera, a onda preuzeti njegove podređene.

U Amazonu radnici su ohrabreni da rade naporno i dugo, ponekad čak i 80 ili više sati nedeljno. Ako se uzme u obzir da Amazon nameće radnicima obavezu prekovremenog rada, i da po američkim zakonima Amazonovi radnici sa belim kragnama koji imaju mesečna primanja a ne po satu, nemaju zakonom garantovanu naknadu za prekovremeni rad ako su im godišnja primanja veća od 23.660 dolara, stiće se utisak izrabljivanja radne snage. O tome koliko rad može biti naporan govore i svedočenja bivših radnika o višerasovnim konferencijskim pozivima na Uskrs ili Dan zahvalnosti, o imejlovima koji su im stizali posle ponoći praćeni SMS porukama sa pitanjem što nisu odgovorili na njih... Više advokata koji se bave radnim pravom u Sijetlu, gde se nalazi sedište Amazona, ističu da redovno dobijaju pozive od bivših i sadašnjih zaposlenih koji se žale na nepravilan tretman, uključujući i to da su otpušteni jer "nisu dovoljno posvećeni kompaniji". Advokatica Sara Emis ističe da je bez očiglednih dokaza diskriminacije nemoguće tužiti poslodavca na osnovu negativne evaluacije. "Nepravilnost nije nelegalna", dodaje ona.

Ne mogu se izbeći paralele koje postoje između takozvanih "barona pljačkaša", moćnih američkih trgovaca i industrijalaca koji su u drugoj polovini 19. veka gradili poslovne imperije na izrabljivačkoj praksi, i Džefa Bezosa, osnivača Amazona. Prvi američki milioneri su sticali svoja bogatstva potkradanjem radnika, uništavanjem konkurencije preuzimanjem, špekulacijom i dampingom cena, veštačkim pumpanjem vrednosti akcija svojih kompanija te prodajom istih i na osnovu političkog uticaja koji su sticali donacijama političkim kampanjama. Tužan zaključak ove priče jeste da je ona postmodernistička, internet verzija u kojoj privatni kapital vlada na uštrb svega što je ljudsko.

LAZAR GLIGORIJEVIĆ



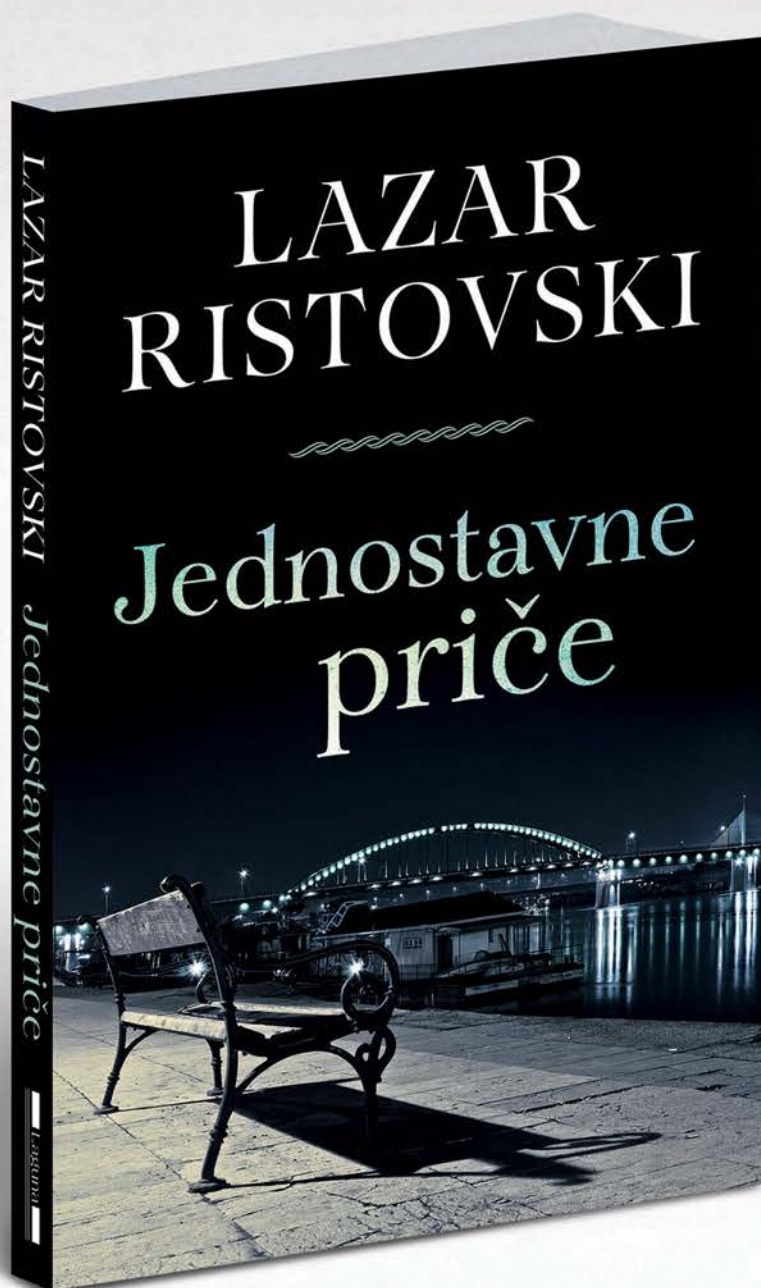
ličnog života nepovoljno utiču na ispunjenje njenih poslovnih ciljeva. Još jedna zaposlena koja je imala spontani pobačaj blizanačke trudnoće navodi da je bila primorana na poslovni put dan posle operacije. Šef joj je rekao: "Žao mi je, ali posao i dalje treba obaviti."

ALATKA ZA BLAĆENJE

Iako stariji menadžment Amazona često sa ponosom ističe da mnogi zaposleni imaju klizno radno vreme kako bi mogli da usklade obaveze podizanja dece sa poslovnim obavezama, realnost izgleda drugačije. Elizabet Vilet, menadžerka za

zivaju socijalnim darvinizmom, surovim takmičenjem za opstanak kroz uništavanje konkurencije u kom pobeđuju najčestće mediokriteti, splotkaroši i potkazivači. Zbog toga zaposleni ovu alatku nazivaju rekom intriga i splotki. Oni takođe opisuju tajne paktove kojima se pojedine kolege sahranjuju kritikama a međusobno se kite pohvalama. Meritokratsko ustrojstvo, na kome osnivač Džef Bezos insistira a koje podrazumeva nadmetanje ideja i ljudi u kom najbolji pobeđuje, uz pomoć AFT alatke postalo je okruženje stalne borbe. Ta borba se često vodi i oko resursa. Jedan takav dragoceni

ČITAJ OTVORENOG SRCA I PRONAĐI SEBE



„U mojim pričama
su tuga i humor
pomešani kao
i u životu.“

Lazar Ristovski



Vreme štrebera

Za današnjeg gledaoca to bi mogao da bude prilično dosadan film. Kamera jedva da bi se pomerila, uglavnom bi snimala uzbudljivu jurnjavu cifara na kompjuterskom ekranu. Okej, možda bi se i neki voz zakucao u peron, avion bio na ivici pada i neki automobili se posložili na prometnoj raskrsnici, ali to bi bili sporedni kadrovi. Glavni junak ne bi podizao zadnjicu sa stolice i izgledao bi adekvatno. Više Vudi Alen nego Šon Koneri. Dobro došli na premijeru Džemsa Bonda u eri Interneta stvari (Internet of things).

Iako Holivud navodno razmišlja da Bond bude crnac ili gej, realnije je da neki od narednih bude kompjuterski giik (sa dugim i). Jer, uprkos svim opasnostima od automobila bombi i ludaka koji nasumice pucaju po ulici, najveća i najčešća opasnost današnjem čoveku pretila je interneta. A nosimo ga u džepu.

Današnja tehnologija hitro i hrabro ide ka povezivanju svih uređaja koje koristimo, a bezmalo je svaka naša aktivnost danas vezana za nekakvu tehnologiju. Najjeftinije veš-mašine danas imaju ekran preko kojeg birate program (znači unutra je nekakav čip) i samo je pitanje vremena kada će se bežično uvezati sa ostalim aparatima. U frižidere se već integrišu tableti i senzori, testiraju se automobili kojima ne treba vozač. Vozovi i avioni tu tehnologiju uveliko koriste i baš zbog toga se razvija božan.

Stručnjaci tvrde da smo postali toliko zavisni od tehnologije da je pitanje umemo li da živimo bez nje. Najgori primer je pad Er Fransovog erbas-a u Atlantik 2009. godine. Erbas je visoko

kompjuterizovan avion, piloti vole da kažu da su u njemu suvišni. Kada je pomenuti Er Fransov erbas zapao u krizu zbog zaleđenog senzora, za komandama je bio najmlađi pilot (starija dvojica su spokojno dremala). Previše se oslonio na tehnologiju jer pilotske instinkte nije razvio. Sve što je radio bilo je pogrešno i samo je ubrzalo tragediju. Koja se, tvrde danas, lako mogla izbeći da je iskusni kapetan bio budan.

Kada sve oko nas bude uvezano internetom, blagostanje će nam ozbiljno ugrožavati napadi na podatke. Budući kriminalci i teroristi nastojace da preuzmu kontrolu nad našim kućnim uređajima, automobilima, semaforima i tako dalje (nuklearne bojeve glave biće van mreže, valjda). Najveća bitka vodiće se oko jednog kompromisa: kako napraviti sistem jednostavan za korišćenje, a dobro zaštićen od zlonamerikanih. Jedva nešto manji problem predstavljace informacije o nama samima koje smo (indirektno) proizveli tokom života i koje se zauvek čuvaju po bekap serverima uprkos uveravanjima da su obrisane.

Zamislite svoj život uz saznanje da neko (policija, lopovi) može u svakom trenutku da uključuje kamere, senzore i ostale kompjutere kojima ste se dobrovoljno okružili i nad vama ostvari potpunu kontrolu ili barem nadzor. A od toga ne možete ni da pobegnute jer vam je i pegla "spremna za internet" ili, bolje rečeno, neće ni da radi kako treba dok se ne poveže sa mrežom.

Jedini spas vam je agent 007. Plus ili es, naravno.



PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

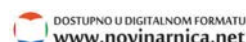
	iz Srbije, uplatnicom	iz sveta, karticom
1 broj sa PDF-om	—	~~1,49 EUR~~ 1,33 EUR*
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	~~2600 RSD~~ 2340 RSD*	23 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	~~3600 RSD~~ 3240 RSD*	30 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	~~4300 RSD~~ 3870 RSD*	37 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	~~5000 RSD~~ 5220 RSD*	50 EUR

* Do 1. septembra 2015. za ove pretplate važi popust.

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, sa naznakom za šta je uplata izvršena. **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun broj 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (podatke možete naći na istoj veb adresi). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

Usluge internet pretplate na VREME vrši i www.novinarica.net prema svom cenovniku.



Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

"RATOVAO SAM I PLAKAO GLADAN"

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ŽALOSNA JE ČINJENICA DA JE PRVI SVETSKI RAT BIO VEOMA TEŽAK PERIOD ZA STANOVNIŠTVO MALE I SIROMASNE SRBIJE, KOJA JE PRETRPELA TRAGIČNE GUBITKE. ČASOPIS "RASKOVNIK" JE 1972. GODINE OBJAVIO TRANSKRIPTE RAZGOVORA SA TADA VEĆ OŠTARELIM BIVŠIM VOJNICIMA SRPSKE VOJSKE... ZANIMLJIVI SU DELOVI KOJI GOVORE O TEGOBNOJ ŽIVOTU I NAPORU KOJI SU UTICALI I NA PSIHIČKO STANJE BORACA...

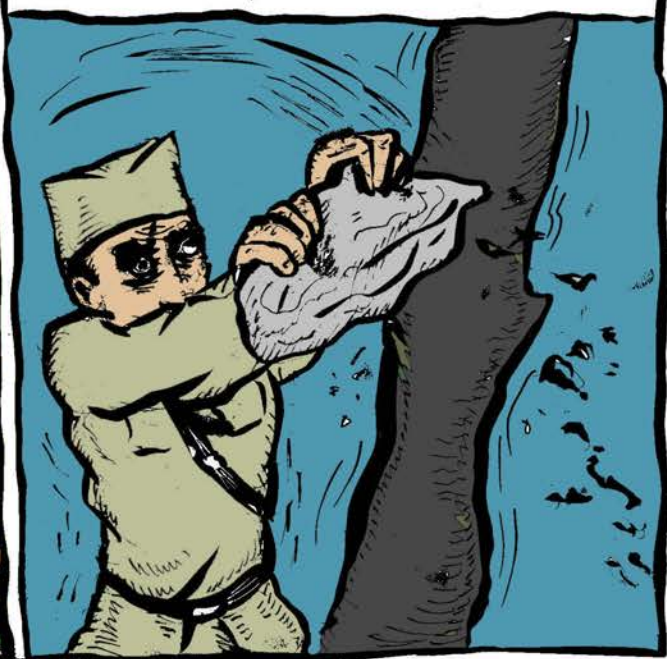


ŽIVOTA AČIMOVIĆ (74 GODINE): "IMAO SAM DOBRE PRIJATELJE, KAO ŠTO JE JOVAN NEDIĆ... KAD BI ZAROBIO BUGARE ILI NEMCE, ON IH NAREĐA PO PET-ŠEST NA ZEMLJI, NA METAR ODSTOJANJA, PA IH PRESKAŽE SVE..."

STANISLAV NEDIĆ (76 GODINA): "RATOVAO SAM, I PLAKAO GLADAN"...



"UZMEM KAMEN, PA UDARIM U DRVO"...



"PA SISAM DRVO
PO DVA SATA, SAMO
DA ŠTOGOD STAVIM
U STOMAK"...



"JEO SAM VOSAK, JEO SAM KOSTI, SAGORIM
TO PA ŽVAČEM I POJEDEM"...



"PA SE NAPIJEM VODE, SUKNEM PO TRI-ČETIRI
LITRE PA PROGLEDAM I VIDIM DALEKO
POSLE"...



Šoping

Kada je onomad Dimitrije Dositej Obradović boravio u Parizu (godine 1784), čovek se naprosto prenerazio lepotom toga grada. Boravio je tri nedelje, ali da se on pitao, odnosno da mu je kesa dopustila, ostao bi, kaže, "i triput tri meseca", no ga ni to ne bi zadovoljilo, jer i "trista godina da živiš, imaš tuda šta gledati". Hodio je, dakle, Dimitrije Obradović srednjovekovnom urbanom strukturom Pariza, pet godina pre Revolucije i osamdesetak godina pre nego što je baron Osman (Hausmann), žrtvujući srednjovekovno jezgro grada, probio one besramno lepe bulevare koji se zrakasto šire od Trga Zvezde (*Place Étoile*) i Trijumfalne kapije. I odlepio. Dositej, ne Osman. I imao je rašta odlepiti. Ipak, žali se Dositej na skupoću. Posebno mu je žao što ne može da kupi knjige:

"Kakvih bih prekrasnih knjiga tu mogao naku-povati! Čini mi se da sam tu prvi red za životu, na one knjige gledajući, sožalio što nemam novaca."

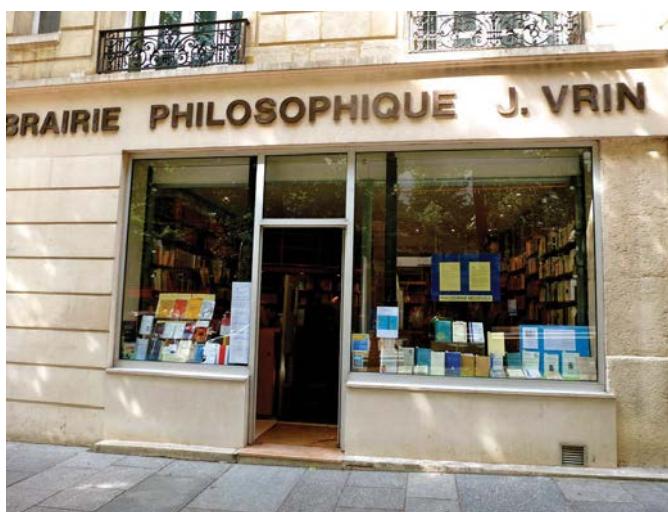
Potpuno razumem kolegu Obradovića. Ipak, jednom u životu imao sam, verovatno, više para od poslovno siromašnog Dositeja i to baš u Parizu. Cifra je, za mene, bila i ostala astronomska. S tih 1500 evra za mesec

dana, što mi ih je na ime prevodilačke stipendije udelila francuska vlada, osećao sam se carski. Bilo je to posle 15 godina nenapuštanja otadžbine koju su kidnapovali Milošević i njegov kartel, a onako gladan sveta, drugih jezika i drugih gradova, naročito Pariza, pojma nisam imao kako da sačuvam taj novac. I nisam ga sačuvao. Uradio sam upravo ono što bi uradio i Dositej samo da je imao te proklete evre: kupio sam knjige za oko 1000 evra i dve torbe za tačno 24 evra, e da bih ulov nekako spakovao i poneo. Sam bog zna kako sam se, poslednjeg dana boravka u Parizu, napredujući ka autobuskoj stanici u Banjoleu s četiri sumanuto teška zavežljaja (pošto para za taksi, logično, nisam imao), probijao kroz pariski metro. Bila je to najlepša jednomesečna kupovina u mom životu.

Na Trgu Sorbona postoji filozofska knjižara Vrin – jedina takva u Evropi, kažu poznavaoči – u koju sam, kao nikada pre i nikada posle, ukoračio pun para. Nikada pre i nikada posle nisam osetio takvo uzbuđenje. Jer, sada sam mogao da kupim *bilo koju* knjigu. Dvojezično izdanje Aristotelove *Metafizike*, na primer, nov prevod, 40 evra. Ali ako kupim *Metafiziku*, moraću da kupim i *Politiku* – verovatno tako razmišlja prava žena, unapred, kombinuje boju cipela, bluze i suknje – što znači i *Nikomahovu etiku*, a to, onda, povlači i kupovinu divnih knjiga Pjera Obenka, dakle već 160 evra. Hm. Dok u

glavi slažem antičke majstore nailazim na Huserla i osećam kako počinjem da lučim: *Logička istraživanja*, tri knjige, cijena sitnica. S druge strane smeše mi se ogromni filozofski rečnici, zapanjujuće neskupi. Pred policom sa francuskim majstorima više ne mogu da izdržim i počinjem da pravim gomilicu, potom gomilu, najzad gomiletinu u svojim rukama: tri Deleza, tri Deride, dva Fukoa, hvatam Liotara, prelistavam ga, vraćam, ponovo uzimam, krajičkom oka spazim veliki zbornik o Deridi u Seriziju, uzimam ga bez razmišljanja, tu je i Rodolfo Gaše, *Le tain du miroir*, više ne razmišljam, trpam, odnosim do kase, vraćam se po još, onda deo ulova vraćam nazad (kao ribolovac, da ulov poraste i sazri), računam,

trezveno zaključujem da imam još 29 dana boravka i da bi možda trebalo razmisliti, vraćam još pet knjiga, ali uzimam četiri druge, usput dograbim i novog Habermasa, donešem ga do kase, ali odmah vraćam jer ne volim Habermasa, umesto toga uzimam Hajdegerova predavanja o Aristotelu i tako nekoliko sati. S mukom se susprežući izašao sam iz Vrina s desetak knjiga i samo pre-



prečio neveliki trg do knjižare PUF (*Presses Universitaires de France*), na čijem se mestu, danas, prodaju kožne jakne i jezi-vo ružne patike. S mukom se susprežući izašao sam iz PUF-a s nekih pet knjiga. Sutradan sam odšetao do prelepe knjižare *Compagnie*, samo stotinak metara udaljene od trga *Sorbonne* i, s mukom se susprežući, izašao s gomilom časopisa i nekoliko knjiga, da bih potom svoje konzumerističko hodočašće nastavio Ulicom Škola (*rue des Écoles*) prepunom divnih malih antikvarijata i, naravno, knjižarom izdavačke kuće *Harmattan* iz koje sam, s mukom se susprežući, izašao s tri knjige (posle sam se vratio još po četiri). Narednih sam dana temeljito pretražio rafove ogromne knjižare *Gibert Jeune*, u kojoj se mogu naći kako nove tako i polovne knjige i, s mukom se susprežući, iz nje izašao s dvadesetak džepnih knjiga, uglavnom francuskim prevodima Hulija Kortasara i Tomasa Bernharda. U najvećoj knjižari u Francuskoj, u *Fnac*u, kupio sam monografije o Šileu i Magritu, u galeriji-knjižari podno Monmartra monografiju o Modiljaniju, a Prustovu biografiju (dva toma) u Ulici Muftar. Nedaleko od metro stanice Gambeta, u Ulici Belgran, pronalazim klasičnu studiju Žana Granijea o Niče.

A onda je u Pariz došla moja žena i kupila mi pantalone. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

OVE JESENI 20% POPUSTA

POVOLJNI CLOUD SERVERI NA SAMO 1 KLIK OD VAS

Premestite svoje poslovanje na
CLOUD SERVER
Apsolutni servis. Efikasnost. Ušteda.



Akcija traje od 1.9. do 31.10.2015. godine.



CROWNE PLAZA®
BELGRADE



NEDELJA JE DAN ZA BRUNCH

PROVEDITE JE NA SAVRŠEN NAČIN SA PORODICOM I PRIJATELJIMA

Hotel Crowne Plaza Vas poziva u restoran The Dining Room
na prvi i najbolji Brunch u gradu.

Nedeljom od 12 do 17 h

Očekuje Vas savršena hrana, prijatna atmosfera, animacija i igraonica za Vaše mališane, besplatan parking.

Posebno iznenađenje "Dečji kutak"

Za najmladje do 6 godina Brunch je na naš račun, deca od 6 do 10 godina plaćaju svega 50% cene.

DOBRODOŠLI

INFORMACIJE I REZERVACIJE NA T: (011) 2204 004

E. begcp.reservations@ihg.com

A. Vladimira Popovica 10. 11070 Belgrade, Serbia



WWW.CROWNEPLAZA.COM



Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec